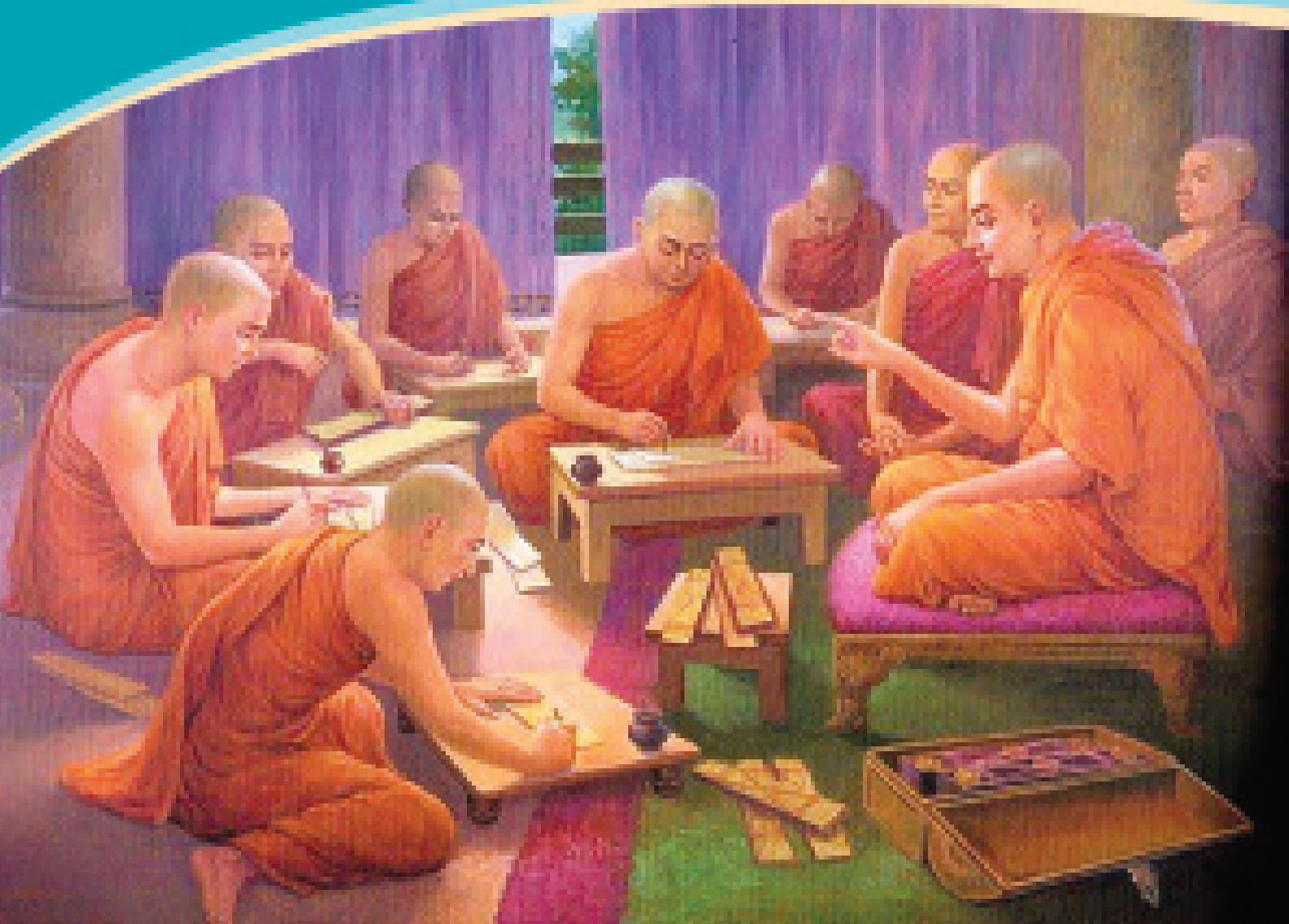

เอกสารประกอบการเรียนพระสูตรต้นฉบับบาลี ขุททกนิกาย

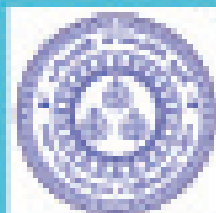
ขุททกปาฐะ

ฝึกอ่าน สวด พุท และเขียน

พระไตรปิฎกศึกษา เพื่อมวลมนุษยชาติ

โครงการ
พระไตรปิฎกศึกษา

พระมหาประพนธ์ อมฺหาสงกนโก
สาสนะมหาเถรสมาคม, พระอาจารย์สุชน

ตีพิมพ์โดย สภาบาลบาลีศึกษา
สำนักพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย

เอกสารประกอบการเรียนพระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย

ขุททกปาฐะ

ฝึกอ่าน สวด พุท และเขียน

พระไตรปิฎกศึกษา เพื่อมวลมนุษยชาติ

พระมหาประนอม ธมฺมาลงกาโร
ศาสนธรรมาจริยะ, พระอาจารย์ผู้สอน

ติปิฎกสิกขาลัย สถาบันโพธิยาลัยวัดจากแดง
ตำบลทรงคนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

เอกสารประกอบการเรียนพระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย

ขุททกปาฐะ ฝึกอ่าน สวด พุฒ และเขียน

เรียบเรียง : พระมหาประนอม ธมฺมาลงกาโร
สาสนธรรมาจริยะ, พระอาจารย์ผู้สอน, เจ้าอาวาสและอาจารย์ใหญ่
ติปิฎกสิกขาลัย สถาบันโพธิยาลัยวัดจากแดง

ISBN : 978-616-568-829-1

จัดพิมพ์โดย : ติปิฎกสิกขาลัย สถาบันโพธิยาลัยวัดจากแดง
๑๖ หมู่ ๖ ถนนเพชรหิรัญ ซอยเพชรหิรัญ ๑๐ ตำบลทรงคนอง
อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ๑๐๑๓๐
โทรศัพท์ ๐๒-๔๕๔-๑๑๒๒

เจ้าภาพจัดพิมพ์ : ๑. บริษัททำทรายกนก (2000) จำกัด
๒. คุณพัชธร กิตินุกุลศิลป์ และครอบครัว
๓. กลุ่มรักษ์พระธรรม
๔. Om. Siva Namavali
แม่ชีทองสุข นามเจ็ดสี
คณะศิษย์จีนฮ่องกง
๕. กลุ่มอาจารย์มนต์สินี
๖. กลุ่ม ดร. เขมนิจ
๗. กลุ่มคุณยศรินทร์
๘. กลุ่มคุณนันทกา
๙. กลุ่มปญญะภาคี
๑๐. บริษัทพาร์คเกอร์ เอ ซี จำกัด

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : มิถุนายน ๒๕๖๓ จำนวนพิมพ์ ๑๐,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ที่ : สำนักพิมพ์ผลิธัมม์
ในเครือ บริษัท สำนักพิมพ์เพ็ทแอนด์โฮม จำกัด
๒๓ ซอย ๖ หมู่บ้านสวนแหลมทอง ๒ ถนนพัฒนาการ
ซอย ๒๘ แขวงสวนหลวง เขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๕๐
โทร. ๐-๒๗๕๐-๗๗๓๒ โทรสาร ๐-๒๗๕๐-๗๖๓๒
Website: www.ผลิธัมม์.com
Email: petandhome@gmail.com

คำนำ

พุทธทศปาฐะ แม้เป็นบทสวดสั้น ๆ เช่น สรณตริย ว่าด้วยการถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ เป็นต้น ที่อยู่ในพุทธทศนิกายแห่งพระสุตตันตปิฎก แต่ก็มีค่าสำคัญเพราะบทสวดแต่ละบทล้วนเป็นธรรมที่เป็นไปเพื่อความเจริญโดยส่วนเดียว และเป็นส่วนเบื้องต้นแห่งการบรรลุธรรมขั้นสูงขึ้นไป

ด้วยเหตุนี้ ตปิฎกสิกขาลัย สถาบันโพธิยาลัยวัดจากแดง จึงได้นำคัมภีร์พุทธทศปาฐะมาจัดทำเป็นหลักสูตรการศึกษาพระไตรปิฎกให้แก่พระภิกษุสามเณรและชาวพุทธทั้งหลาย เช่น เอกสารประกอบการเรียนพระสุตตันตปิฎก พุทธทศนิกาย “พุทธทศปาฐะ พระบาลี คำแปล แยกบท ๔” ที่เป็นเนื้อหาของหลักสูตรโดยตรง

สำหรับเอกสารประกอบการเรียน “พุทธทศปาฐะ ฝึกอ่าน สวด พุท และเขียน” ชุดนี้ จัดทำขึ้นคู่กับเอกสารดังกล่าว เพื่อใช้เป็นแบบปฏิบัติฝึกทักษะการอ่าน การสวด การบริกรรม การพุท และการเขียนหรือการคัดตัวบรรจงให้นักศึกษาทั้งหลาย และสิ่งที่ยิ่งไปกว่านั้นก็คือเป็นการเจริญภาวนามัยกุศล เช่น พุทธานุสสติ เป็นต้น และเป็นการปฏิบัติบูชาอีกด้วย เพราะอักขระในพระบาลีแต่ละเสียง (ที่อ่าน สวด พุท) และแต่ละตัวหนังสือ (ที่เขียน-คัด) นั้น ชื่อว่าเป็น ธรรมเจดียองค์หนึ่ง ๆ

เพราะฉะนั้น ขอให้นักศึกษาและพุทธศาสนิกชนทุกท่านจงตั้งใจฝึกทักษะอย่างตั้งใจและจริงจัง และขอให้ทุกท่านประสบความสำเร็จในการศึกษาทุกประการ

อนุโมทนาในกุศลเจตนาของนักศึกษาและพุทธศาสนิกชนทุกท่าน คณะผู้ร่วมจัดทำและคณะศรัทธาสาธุชนผู้ร่วมจัดพิมพ์เอกสารชุดนี้ ขอให้ทุกท่านจงประสบสุขสวัสดิ์ในที่ทุกสถาน และถึงความเจริญรุ่งเรืองในร่มเงาแห่งบวรพระพุทธศาสนาตลอดไป เทอญ.

พระมหาประนอม ธมฺมาลงกาโร

เจ้าอาวาสและพระอาจารย์ใหญ่

ติปิฎกสิกขาลัย สถาบันโพธิยาลัยวัดจากแดง

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	๓
สารบัญ	๔

จุททกปาฐะ

มหานมัสการ	บทนอบน้อมที่สำคัญยิ่ง	๕
๑. สรณตตยัม	สรณคมน์ ว่าด้วยการถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ	๘
๒. ทสสิกขาบท	ทสสิกขาบท ว่าด้วยสิกขาบท ๑๐ ประการ	๑๓
๓. ทวัตตีสากาโร	ทวัตตีสากาโร ว่าด้วยอาการ ๓๒	๒๑
๔. กุมารปณฺหา	กุมารปณฺหา (สามเณรปัญหา) ว่าด้วยการถามปัญหากับโสปากสามเณร	๒๕
๕. มงฺคลสุตฺตัม	มงฺคลสุตฺตัม ว่าด้วยมงฺคล	๓๑
๖. รตนสุตฺตัม	รตนสุตฺตัม ว่าด้วยรัตนะอันประณีต	๔๖
๗. ติโรกฺขทสุตฺตัม	ติโรกฺขทสุตฺตัม ว่าด้วยเรื่องเปรตที่อยู่ภายนอกฝาเรือน	๗๐
๘. นิธิกณฺทสุตฺตัม	นิธิกณฺทสุตฺตัม ว่าด้วยการฝังขุมทรัพย์	๘๗
๙. เมตตสุตฺตัม	เมตตสุตฺตัม ว่าด้วยการแผ่เมตตา	๑๐๔
บรรณานุกรม		๑๑๘

ขุททกปาฐะ

หมวดว่าด้วยบทสวดสั้น ๆ

มหานมัสการ

บทนอบน้อมที่สำคัญยิ่ง

นโม ตสส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส.

ขอนอบน้อมพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

[๓ ครั้ง]

ความหมายและความสำคัญ

มหานมัสการ คือ บทนอบน้อมที่สำคัญยิ่ง ที่สาธุชนชื่นชมยินดี เป็นบทแรกที่ชาวพุทธนิยม สวดนอบน้อมพระพุทธเจ้าก่อนจะรับไตรสรณคมน์และศีล เพื่อปฏิญาณตนเป็นชาวพุทธ เป็นบทที่กล่าวถึงพระพุทธคุณหลัก ๓ ประการ คือ พระมหากรุณาคุณ (ภควโต) พระวิสุทธิคุณ (อรหโต) และพระปัญญาคุณ (สมมาสมพุทฺธสฺส) ตามลำดับ

ในสมัยพุทธกาลมีบุคคลผู้สาธยายบทนี้ คือ ท้าวสักกะ พรหมายุพราหมณ์ ชาณุสโสณิพราหมณ์ นางธัญยานี เป็นต้น ฉะนั้น ชาวพุทธจึงนิยมสวดบทนี้ก่อนที่จะสวดมนต์บทอื่น และนิยมเขียนไว้เป็นเบื้องต้นของคัมภีร์

วิธีสวดนโม

การสวดมหานมัสการ หรือ สวดนโม มีหลายวิธี คือ นโมชั้นเดียว, นโม ๓ ชั้น, นโม ๕ ชั้น, นโม ๙ ชั้น, และ นโม ๑๕ ชั้น

(๑) นโมชั้นเดียว นิยมใช้สวดในงานอวมงคล เป็นงานเกี่ยวกับศพ เกี่ยวกับคนตาย ใช้ในเวลา สวดมาติกา ก่อนที่จะชักผ้าบังสุกุล พระที่เป็นประธานขึ้น นโม แล้วรับ ตสส ภควโต ... ฯลฯ เรื่อยไป ๓ จบ หยุดตามสังโยคเท่านั้น ดังนี้

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส
 นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส ฯ

(๒) นโม ๓ ชั้น นิยมใช้สวดในงานมงคล และงานอวมงคล ใช้ในเวลาให้ศีล ทำวัตรเช้า
 ทำวัตรเย็น สวด ๓ จบ โดยสวดขาดเสียงลงเป็นช่วง ๆ ดังนี้

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส ฯ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส ฯ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส ฯ

(๓) นโม ๕ ชั้น นิยมใช้สวดในงานมงคลทั่วไป เช่น งานสังฆกรรมเกี่ยวกับงานกฐิน อุปสมบท
 ญัตติทุติยกรรม อภิเษกกรรม สวดสมมติสีมา สวดถือนสีมา และเวลาแสดงธรรม สวด ๓ จบ โดยสวด
 ขาดเสียงลงเป็นช่วง ๆ ดังนี้

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส นโม ตสฺส ฯ

ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส ฯ

นโม ตสฺส ภควโต ฯ

อรหโต สมมา ฯ

สมพุทฺธสฺส ฯ

(๔) นโม ๙ ชั้น นิยมใช้สวดในงานมงคล งานเจริญพระพุทธมนต์ สวด ๓ จบ โดยสวดขาดเสียง
 ลงเป็นช่วง ๆ ดังนี้

หัวหน้าขึ้น นโม ตสฺส ภควโต ฯ

รับ อรหโต ฯ

สมมา ฯ

สมพุทฺธสฺส นโม ตสฺส ภควโต ฯ

อรหโต ฯ

สมมา ฯ

สมพุทฺธสฺส นโม ตสฺส ภควโต ฯ

อรหโต ฯ

สมมา ฯ

สมพุทฺธสฺส ฯ

(๕) นโม ๑๕ ชั้น นิยมใช้สวดในการเจริญพุทธานุสสติ คือการระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้า สวด ๓ จบ โดยสวดหยุดเสียงเป็นช่วง ๆ คือสวดหยุดเสียงทีละบท ๆ ๑๕ ครั้ง ดังนี้

นโม ฯ ตสฺส ฯ ภควโต ฯ อรหโต ฯ สมมาสมพุทฺธสฺส ฯ นโม ฯ ตสฺส ฯ ภควโต ฯ อรหโต ฯ สมมาสมพุทฺธสฺส ฯ นโม ฯ ตสฺส ฯ ภควโต ฯ อรหโต ฯ สมมาสมพุทฺธสฺส ฯ

การสวดนโม ๑๕ ชั้น นี้ ให้ผู้สวดตั้งสติปรารภถึงคุณของพระพุทธเจ้า โดยน้อมนำคุณเหล่านั้น มาเป็นอารมณ์ แล้วเปล่งวาจาสวดไปตามลำดับ ว่า

นโม	ความนอบน้อมด้วยกาย วาจา ใจ ของข้าพเจ้า
ตสฺส ภควโต	แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระองค์นั้น ผู้ถึงพร้อมด้วยพระมหากรุณาคุณ
อรหโต	ผู้ห่างไกลจากกิเลส คืออรหัตตมคคญาณ ถึงพร้อมด้วยพระวิสุทธิคุณ
สมมาสมพุทฺธสฺส	ผู้ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง หมายถึงอรหัตตผลจิต เป็นพระปัญญาคุณ

บทสวดมหานมัสการ หรือ บทสวดนโม พร้อมคำแปลนี้ เป็นบทสวดแสดงความนอบน้อม พระพุทธเจ้า ให้สวด ๓ จบ สำหรับในการสวดครั้งต่อ ๆ ไป ถ้ารู้ความหมายของบทนี้แล้ว จะสวดนโม เฉพาะภาษาบาลีอย่างเดียว ๓ จบ ก็ได้

อ่าน สวด เขียน-คัด

อ่านและสวดออกเสียงให้ถูกต้องชัดเจน และคิดตามแบบด้วยตัวบรรจง

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส.
 ขอนอบน้อมพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส.
 ขอนอบน้อมพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส.
 ขอนอบน้อมพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

---

๑. สรณตตยั

สรณคมนั ว่าด้วยการถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ

อ่าน สวด เขียน-คัด

อ่านและสวดออกเสียงให้ถูกต้องชัดเจน และคัดตามแบบด้วยตัวบรรจง

พุทฺธั สรณั คจฺณามิ.

ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ

พุทฺธั สรณั คจฺณามิ.

ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ

พุทฺธั สรณั คจฺณามิ.

ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ

ธมฺมั สรณั คจฺณามิ.

ข้าพเจ้าขอถึงพระธรรมเป็นสรณะ

ธมฺมั สรณั คจฺณามิ.

ข้าพเจ้าขอถึงพระธรรมเป็นสรณะ

ธมฺมั สรณั คจฺณามิ.

ข้าพเจ้าขอถึงพระธรรมเป็นสรณะ

สงฺมัม สรณั คจฺณามิ.

ข้าพเจ้าขอถึงพระสงฆ์เป็นสรณะ

สงฺมัม สรณั คจฺณามิ.

ข้าพเจ้าขอถึงพระสงฆ์เป็นสรณะ

สงฺมัม สรณั คจฺณามิ.

ข้าพเจ้าขอถึงพระสงฆ์เป็นสรณะ

พุทฺธิมฺปิ พุทฺธั สรณั คจฺณามิ. ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ แม้ครั้งที่สอง

พุทฺธิมฺปิ พุทฺธั สรณั คจฺณามิ. ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ แม้ครั้งที่สอง

พุทฺธิมฺปิ พุทฺธั สรณั คจฺณามิ. ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ แม้ครั้งที่สอง

ปุจฉา-วิสขชนา

ฝึก ปุจฉา การถาม และ วิสขชนา การตอบ ตามวิธีของพระอรรถกถาจารย์

ปุจฉา	วิสขชนา
สรณตตยัม เกณ ภาสีตัม ? พระสรณตรัย ใคร กล่าว ?	ภควตา ภาสีตัม. พระผู้มีพระภาค ตรัส (กล่าว)
กตถ ภาสีตัม ? ตรัส ที่ไหน ?	พาราณสียัม อัสสิปัตเตน มิคทาเย. ที่เมืองพาราณสี ณ ป่าอัสสิปนมฤคทายวัน
กทา ภาสีตัม ? ตรัส เมื่อไร ?	เอกสญฺญิยา อรหันเตสุ พหุชนหิตาย สุขาย โลก ธมฺมเทสนํ กโรนฺเตสุ. เมื่อพระอรหันต์ ๖๑ องค์ กระทำการแสดงธรรม ในโลก เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก
กสฺมา ภาสีตัม ? ตรัส เพราะเหตุไร ?	ปพฺพชชตถณฺจ อุปสมฺปทตถณฺจ. เพื่อบรรพชา และเพื่ออุปสมบท
กสฺมา จิธาทีโต วุตตัม ? เพราะเหตุไร ในที่นี้ จึงตรัสเป็นข้อแรก ? [จิธาทีโต = จ + อธิ + อาทีโต]	ยสฺมา อิมินา มคฺเคน เทวมนุสฺสา อุปาสกภาเวน วา ปพฺพชิตภาเวน วา สาสนํ โอตฺรนฺติ, ตสฺมา. เพราะเหตุที่เทวดาและมนุษย์ พากันเข้าสู่พระศาสนาด้วย เป็นอุบาสกบ้าง เป็นบรรพชิตบ้าง ด้วยทางนี้

หากเพิ่มบทอาลปนะ (คำร้องเรียก) ว่า ภนฺเต^๑ ข้าแต่ท่านผู้เจริญ หรือ อาวุโส^๒ ดูก่อนท่านผู้มีอายุ จะทำให้คำพูดสุภาพยิ่งขึ้น เช่น

ภนฺเต สรณตตยัม เกณ ภาสีตัม ?

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ พระสรณตรัย ใคร กล่าว ?

อาวุโส สรณตตยัม เกณ ภาสีตัม ?

ดูก่อนท่านผู้มีอายุ พระสรณตรัย ใคร กล่าว ?

อาวุโส ภควตา ภาสีตัม.

ดูก่อนท่านผู้มีอายุ พระผู้มีพระภาค ตรัส

ภนฺเต ภควตา ภาสีตัม.

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ พระผู้มีพระภาค ตรัส

^{๑-๒} คำว่า ภนฺเต เป็นคำที่ภิกษุผู้มีพรรษาอ่อนกว่าเรียกภิกษุผู้มีพรรษาแก่กว่า, คำว่า อาวุโส เป็นคำที่ภิกษุผู้มีพรรษาแก่กว่าใช้เรียกภิกษุผู้มีพรรษาอ่อนกว่า และเป็นคำที่ภิกษุใช้เรียกภรรวาส

ผันและพูด

ฝึกผันและพูดประโยคตามแบบพระบาฬี คำแปล

เอกวจนะ	พหุวจนะ
โก พุทฺธํ สรรณํ คจฺจติ ^๑ ? ใคร ขอถึง พระพุทธเจ้า เป็นสรณะ ?	เก พุทฺธํ สรรณํ คจฺจนฺติ ? ใคร ท. ขอถึง พระพุทธเจ้า เป็นสรณะ ?
อุปาสโก ^๒ พุทฺธํ สรรณํ คจฺจติ . อุบาสก ขอถึง พระพุทธเจ้า เป็นสรณะ อุปาสิกา ^๓ พุทฺธํ สรรณํ คจฺจติ . อุบาสิกา ขอถึง พระพุทธเจ้า เป็นสรณะ	อุปาสกา ^๓ พุทฺธํ สรรณํ คจฺจนฺติ . อุบาสก ท. ขอถึง พระพุทธเจ้า เป็นสรณะ อุปาสิกาโย ^๔ พุทฺธํ สรรณํ คจฺจนฺติ . อุบาสิกา ท. ขอถึง พระพุทธเจ้า เป็นสรณะ
ตฺวํ พุทฺธํ สรรณํ คจฺจสิ . ท่าน ขอถึง พระพุทธเจ้า เป็นสรณะ	ตฺมเห ^๕ พุทฺธํ สรรณํ คจฺจถ . ท่าน ท. ขอถึง พระพุทธเจ้า เป็นสรณะ
อหํ พุทฺธํ สรรณํ คจฺจามิ . ข้าพเจ้า ขอถึง พระพุทธเจ้า เป็นสรณะ	มยํ พุทฺธํ สรรณํ คจฺจาม . ข้าพเจ้า ท. ขอถึง พระพุทธเจ้า เป็นสรณะ

วิธีผันประธานกับกริยา

ประธาน คือคำหลักของประโยค กับ กริยา คือการกระทำของประธาน ต้องมี **บุรุษ** และ **วจนะ** ตรงกัน มีวิธีผันคำ ดังนี้

ตัวอย่าง วัตตมานาวิภัตติ ปราสสบท (...อยู่, ย่อม..., จะ...)

คมฺ ฐาตุ + อ ปัจจย + วัตตมานาวิภัตติ (ถึงอยู่, ย่อมถึง, จะถึง)						
บุรุษ	เอกวจนะ			พหุวจนะ		
	บทนาม	บทกริยา	วิภัตติ	บทนาม	บทกริยา	วิภัตติ
ปฐมบุรุษ	อุปาสโก	คจฺจติ	ติ	อุปาสกา	คจฺจนฺติ	นฺติ
มัชฌิมบุรุษ	ตฺวํ	คจฺจสิ	สิ	ตฺมเห	คจฺจถ	ถ
อุตตมบุรุษ	อหํ	คจฺจามิ	มิ	มยํ	คจฺจาม	ม

^๑ บทว่า **คจฺจติ** ย่อมถึง, ขอถึง เป็นบทกริยาอาชายตสำเร็จรูปมาจาก คมฺ คตฺมฺหิ (คมฺ ฐาตุ ในการไป) + อ ปัจจย + ติ วิภัตติ

^{๒-๕} บทว่า **อุปาสโก, อุปาสิกา** เป็นต้น เป็นบทประธาน อาจเปลี่ยนเป็นบทอื่น ๆ เช่น เทโว เทวดา, มนุสฺโส มนุษย์ เป็นต้น ก็ได้

^{๖-๙} บทว่า **ตฺวํ ตฺมเห อหํ มยํ** เป็นบทสัพพนามสำหรับใช้แทนนาม เป็นบทประธาน, บทประธานของประโยค มี ๓ บุรุษ คือ ปฐมบุรุษ (บุรุษที่ ๑) ได้แก่ ผู้ที่พูดถึง เช่น **อุปาสโก** อุบาสก, **อุปาสกา** อุบาสก ท. (ทั้งหลาย) มัชฌิมบุรุษ (บุรุษท่ามกลาง) ได้แก่ ผู้ฟัง-ผู้พูดด้วย เช่น **ตฺวํ** ท่าน, **ตฺมเห** ท่าน ท. และอุตตมบุรุษ (บุรุษสูงสุด) ได้แก่ ผู้พูด เช่น **อหํ** ข้าพเจ้า, **มยํ** ข้าพเจ้า ท.

เขียน-คัด

คัดตามแบบด้วยตัวบรรจง

โก พุทฺธํ สรรณํ คจฺจนฺติ ?

ใครขอถึงพระพุทธรเจ้าเป็นสรณะ ?

อุปาสโก พุทฺธํ สรรณํ คจฺจนฺติ.

อุบาสกขอถึงพระพุทธรเจ้าเป็นสรณะ

อุปาสิกา พุทฺธํ สรรณํ คจฺจนฺติ.

อุบาสิกาขอถึงพระพุทธรเจ้าเป็นสรณะ

อุปาสกา พุทฺธํ สรรณํ คจฺจนฺติ.

อุบาสก ท. ขอถึงพระพุทธรเจ้าเป็นสรณะ

อุปาสิกาโย พุทฺธํ สรรณํ คจฺจนฺติ.

อุบาสิกา ท. ขอถึงพระพุทธรเจ้าเป็นสรณะ

ตุวํ พุทฺธํ สรรณํ คจฺจนฺติ.

ท่านขอถึงพระพุทธรเจ้าเป็นสรณะ

ตุมฺเห พุทฺธํ สรรณํ คจฺจนฺ.

ท่าน ท. ขอถึงพระพุทธรเจ้าเป็นสรณะ

อหํ พุทฺธํ สรรณํ คจฺจนามิ.

ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธรเจ้าเป็นสรณะ

มยํ พุทฺธํ สรรณํ คจฺจนาม.

ข้าพเจ้า ท. ขอถึงพระพุทธรเจ้าเป็นสรณะ

๒. ทสลิษาปท

ทสลิษาปท ว่าด้วยลิษาปท ๑๐ ประการ

อ่าน สวด เขียน-คัด

อ่านและสวดออกเสียงให้ถูกต้องชัดเจน และคัดตามแบบด้วยตัวบรรจง

๑. ปาณาติปาตา เวรมณลิษาปท สมาทิยามิ.

๑. ข้าพเจ้าขอสมาทานลิษาปท คือเจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์

๑. ปาณาติปาตา เวรมณลิษาปท สมาทิยามิ.

๑. ข้าพเจ้าขอสมาทานลิษาปท คือเจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์

๑. ปาณาติปาตา เวรมณลิษาปท สมาทิยามิ.

๑. ข้าพเจ้าขอสมาทานลิษาปท คือเจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์

๒. อทินฺนาทานา เวรมณลิษาปท สมาทิยามิ.

๒. ข้าพเจ้าขอสมาทานลิษาปท คือเจตนางดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้

๒. อทินฺนาทานา เวรมณลิษาปท สมาทิยามิ.

๒. ข้าพเจ้าขอสมาทานลิษาปท คือเจตนางดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้

๒. อทินฺนาทานา เวรมณลิษาปท สมาทิยามิ.

๒. ข้าพเจ้าขอสมาทานลิษาปท คือเจตนางดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้

๓. อพฺรหฺมจริยา เวรมณิลิกฺขาปทํ สฺมาทิตฺตํ.

๓. ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท คือเจตนางดเว้นจากพฤติกรรมอันมิใช่พรหมจรรย์

๓. อพฺรหฺมจริยา เวรมณิลิกฺขาปทํ สฺมาทิตฺตํ.

๓. ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท คือเจตนางดเว้นจากพฤติกรรมอันมิใช่พรหมจรรย์

๓. อพฺรหฺมจริยา เวรมณิลิกฺขาปทํ สฺมาทิตฺตํ.

๓. ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท คือเจตนางดเว้นจากพฤติกรรมอันมิใช่พรหมจรรย์

๕. มุสฺสาวาทา เวรมณิลิกฺขาปทํ สฺมาทิตฺตํ.

๕. ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท คือเจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ

๕. มุสฺสาวาทา เวรมณิลิกฺขาปทํ สฺมาทิตฺตํ.

๕. ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท คือเจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ

๕. มุสฺสาวาทา เวรมณิลิกฺขาปทํ สฺมาทิตฺตํ.

๕. ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท คือเจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ

๕. สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจานา เวรมณิลิกฺขาปทํ สฺมาทิตฺตํ.

๕. ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท คือเจตนางดเว้นจากการดื่มน้ำเมาคือสุราและ
เมรัย อันเป็นเหตุแห่งความประมาท

๕. สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจานา เวรมณิลิกฺขาปทํ สฺมาทิตฺตํ.

๕. ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท คือเจตนางดเว้นจากการดื่มน้ำเมาคือสุราและ
เมรัย อันเป็นเหตุแห่งความประมาท

๕. สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจานา เวรมณิลิกฺขาปทํ สฺมาทิตฺตํ.

๕. ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท คือเจตนางดเว้นจากการดื่มน้ำเมาคือสุราและ
เมรัย อันเป็นเหตุแห่งความประมาท

๖. วิกาลโภชนา เวรมณิสสิกขาปทํ สมาทियามิ.

๖. ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท คือเจตนางดเว้นจากการบริโภคอาหาร
ในเวลาวิกาล

๖. วิกาลโภชนา เวรมณิสสิกขาปทํ สมาทियามิ.

๖. ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท คือเจตนางดเว้นจากการบริโภคอาหาร
ในเวลาวิกาล

๖. วิกาลโภชนา เวรมณิสสิกขาปทํ สมาทियามิ.

๖. ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท คือเจตนางดเว้นจากการบริโภคอาหาร
ในเวลาวิกาล

---

๗. นจุจตีวาทิตวิสุกทสุสฺสนา เวรมณิสสิกขาปทํ สมาทियามิ.

๗. ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท คือเจตนางดเว้นจากการฟ้อนรำ ขับร้อง บรรเลง
ดนตรี และดูการละเล่นอันเป็นข้าศึกต่อกุศล

๗. นจุจตีวาทิตวิสุกทสุสฺสนา เวรมณิสสิกขาปทํ สมาทियามิ.

๗. ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท คือเจตนางดเว้นจากการฟ้อนรำ ขับร้อง บรรเลง
ดนตรี และดูการละเล่นอันเป็นข้าศึกต่อกุศล

๗. นจุจตีวาทิตวิสุกทสุสฺสนา เวรมณิสสิกขาปทํ สมาทियามิ.

๗. ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท คือเจตนางดเว้นจากการฟ้อนรำ ขับร้อง บรรเลง
ดนตรี และดูการละเล่นอันเป็นข้าศึกต่อกุศล

---

๘. มาลาคนฺธวิเลปนธารณมณฺฑนวิภูสฺสนญฺ्ञานา เวรมณิสสิกขาปทํ สมาทियามิ.

๘. ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท คือเจตนางดเว้นจากการทัดทรงประดับตกแต่ง
ร่างกาย ด้วยดอกไม้ ของหอม และเครื่องลูบไล้

๘. มาลาคนธวิเลปนธารณมณฺฑนวิภูสณฺฏจนา เวรมณฺสิกุขาปทํ สมาทิกขามิ.
 ๘. ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท คือเจตนางดเว้นจากการตัดทรงประดับตกแต่ง
 ร่างกาย ด้วยดอกไม้ ของหอม และเครื่องลูบไล้

๘. มาลาคนธวิเลปนธารณมณฺฑนวิภูสณฺฏจนา เวรมณฺสิกุขาปทํ สมาทิกขามิ.
 ๘. ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท คือเจตนางดเว้นจากการตัดทรงประดับตกแต่ง
 ร่างกาย ด้วยดอกไม้ ของหอม และเครื่องลูบไล้

๙. อุจฺจาสยนมมหาสยนา เวรมณฺสิกุขาปทํ สมาทิกขามิ.
 ๙. ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท คือเจตนางดเว้นจากการนอนบนที่นอนสูง
 และที่นอนใหญ่

๙. อุจฺจาสยนมมหาสยนา เวรมณฺสิกุขาปทํ สมาทิกขามิ.
 ๙. ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท คือเจตนางดเว้นจากการนอนบนที่นอนสูง
 และที่นอนใหญ่

๙. อุจฺจาสยนมมหาสยนา เวรมณฺสิกุขาปทํ สมาทิกขามิ.
 ๙. ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท คือเจตนางดเว้นจากการนอนบนที่นอนสูง
 และที่นอนใหญ่

๑๐. ชาตฺรุปรชตปฏิกุคฺคหนา เวรมณฺสิกุขาปทํ สมาทิกขามิ.
 ๑๐. ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท คือเจตนางดเว้นจากการรับทองและเงิน
 ๑๐. ชาตฺรุปรชตปฏิกุคฺคหนา เวรมณฺสิกุขาปทํ สมาทิกขามิ.
 ๑๐. ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท คือเจตนางดเว้นจากการรับทองและเงิน
 ๑๐. ชาตฺรุปรชตปฏิกุคฺคหนา เวรมณฺสิกุขาปทํ สมาทิกขามิ.
 ๑๐. ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท คือเจตนางดเว้นจากการรับทองและเงิน

ทสสิกขาปทํ นิฏฺฐิตํ. ทสสิกขาปท จป

ทสสิกขาปทํ นิฏฺฐิตํ. ทสสิกขาปท จป

ทสสิกขาปทํ นิฏฺฐิตํ. ทสสิกขาปท จป

ปุจฉา-วิสขณา

ฝึก ปุจฉา การถาม และ วิสขณา การตอบ ตามวิธีของพระอรรคกาจารย์

ปุจฉา	วิสขณา
เอตานิ เยน วุตตานิ ? สิกขาบทเหล่านี้ ผู้ใด กล่าว ?	ภควตาเอว วุตตานิ. พระผู้มีพระภาคเท่านั้น ตรัส
ยตุถ วุตตานิ ? ตรัส ณ ที่ใด ?	ตานิ จ สาวตถียํ วุตตานิ. ที่กรุงสาวัตถี
ยथा วุตตานิ ? ตรัส เมื่อใด ?	กปิลวตฺถุโต สาวตถิ อนุปฺปตฺเตน. เมื่อเสด็จกลับจากกรุงกบิลพัสดุ์ ถึงกรุงสาวัตถี
ยสฺมา วุตตานิ ? ตรัส เพราะเหตุใด ?	สามเณรานํ สิกขาปทวตฺถาปนตฺถํ. เพื่อทรงกำหนดสิกขาบทสำหรับสามเณรทั้งหลาย
เอวํ ตาว โส นโย ทฎฺฐพฺโพ. พึงทราบนัยนั้นเท่านั้นก่อน	

ปุจฉา-วิสขณา องค์ของ ๕ สิกขาบทข้างต้น

องค์ของสิกขาบทข้อที่ ๑

กติ อํคานิ ปาณาติปาตสฺส ภาวนติ ?

ปาณาติบาต มีองค์เท่าไร ?

กตมานิ ? คืออะไรบ้าง ?

๑. ปาโณ จ โหติ.

๒. ปาณสญฺญิ จ โหติ

๓. วรกจิตฺตยจ ปจฺจุปฺภุจติ โหติ

๔. วายมตี

๕. เตน จ มรตี

ปาณาติปาตสฺส ปญจ อํคานิ ภาวนติ.

ปาณาติบาต มีองค์ ๕

เป็นสัตว์มีชีวิต

สำคัญว่า (รู้ว่า) สัตว์มีชีวิต

มีจิตคิดจะฆ่าปรากฏชัด

ย่อมพยายามฆ่า

และสัตว์ตายด้วยความพยายามนั้น

องค์ของสิกขาบทข้อที่ ๒

กติ อังคานิ อทินนาทานสส ภวนติ ?

อทินนาทาน มีองค์เท่าไร ?

กตมานิ ? คืออะไรบ้าง ?

๑. ปรปริศคหิตถจ โหติ
๒. ปรปริศคหิตถสณนิ จ
๓. เถยยจิตตถจ ปจจุปปุจติ โหติ
๔. วายมตี
๕. เตน จ อาทาตพพิ อาทานิ คจณติ

อทินนาทานสสปี ปญเจว อังคานิ ภวนติ.

เมื่อทินนาทาน ก็มีองค์ ๕ เช่นกัน

ของมีเจ้าของหวงแหน

สำคัญว่า (รู้ว่า) ของมีเจ้าของหวงแหน

มีจิตคิดจะลักปรากฏชัด

ย่อมนพยายามลัก

และลักของได้มาด้วยความพยายามนั้น

องค์ของสิกขาบทข้อที่ ๓

กติ อังคานิ อพรหมจริยสส ภวนติ ?

อพรหมจรรย์ มีองค์เท่าไร ?

กตมานิ ? คืออะไรบ้าง ?

๑. อชฌาจารย์นิยวตถุญจ โหติ
๒. ตตถ จ เสวนจิตตํ ปจจุปปุจติ โหติ
๓. เสวนปจจยา ปโยคญจ สmapชชติ
๔. สาทิยตี จ

อพรหมจริยสส จตตารี อังคานิ ภวนติ.

อพรหมจรรย์ มีองค์ ๔

มีสิ่ง (วัตถุ) ที่พึงล่วงละเมิด

มีจิตคิดจะเสพในวัตถุนั้นปรากฏชัด

เพราะการเสพเป็นปัจจัย พยายามเข้าถึง

และย่อมยินดี

องค์ของสิกขาบทข้อที่ ๔

กติ อังคานิ มุสาวาทสส ภวนติ ?

มุสาวาท มีองค์เท่าไร ?

กตมานิ ? คืออะไรบ้าง ?

๑. มุสา จ โหติ.
๒. ตํ วตถุ วิสวาทนจิตตถจ ปจจุปปุจติ โหติ
๓. ตชโซ จ วายาโม
๔. ปรวิสวาทนญจ วิญญาปยมานา วิญญตติปปวตติ

มุสาวาทสส จตตารี อังคานิ เวทิตพพานิ.

พึงทราบว่ามีมุสาวาท มีองค์ ๔

เป็นเรื่องเท็จ

มีจิตคิดจะพูดเรื่องเท็จนั้นปรากฏชัด

ความพยายามพูดเท็จที่เกิดขึ้น

พูดเท็จต่อคนอื่นและเขาก็รู้เรื่องเท็จนั้น

องค์ของสิกขาบทข้อที่ ๕

กติ อังคานิ สุราเมรยมชชปมาทฐฐานสส ภวนติ ?

สุราเมรยมชชปมาทฐฐาน มีองค์เท่าไร ?

สุราเมรยมชชปมาทฐานุสส อิมานิ จตตาริ อังคานิ ภวนติ.

สุราเมรยมชชปมาทฐานุสส มืองค์ ๔ เหล่านี้

กตมานิ ? คืออะไรบ้าง ?

๑. สุราทินญจ อณฺณตรํ โหติ มทนียํ
๒. ปาตุกมยตาจิตตญจ ปจฺจุปฺภุติํ โหติ
๓. ตชฺชญจ วายามํ อาปชฺชติ
๔. ปีเต จ ปวิสติ

ของมีนเมาที่มีสุราเป็นต้นอย่างใดอย่างหนึ่ง
มีจิตคิดอยากจะดื่มของมีนเมาปรากฏชัด
ความพยายามดื่มอันเกิดแต่จิตนั้น
ดื่มเข้าไปในลำคอ

ผันและพูด

ฝึกผันและพูดประโยคตามแบบพระบาฬี คำแปล

เอกวจนะ	พหุวจนะ
โก ปาณาติปาตา เวรมณิสสิกขาปทํ สมาทิยติ ^๑ ? ใคร ขอสมาทาน สิกขาบท คือเจตนางดเว้น จากการฆ่าสัตว์ ?	เก ปาณาติปาตา เวรมณิสสิกขาปทํ สมาทิยนติ ? ใคร ท. ขอสมาทาน สิกขาบท คือเจตนางดเว้น จากการฆ่าสัตว์ ?
สามเณโร ปาณาติปาตา เวรมณิสสิกขาปทํ สมาทิยติ. สามเณร ขอสมาทาน สิกขาบท คือเจตนางดเว้น จากการฆ่าสัตว์.	สามเณรา ปาณาติปาตา เวรมณิสสิกขาปทํ สมาทิยนติ. สามเณร ท. ขอสมาทาน สิกขาบท คือเจตนางดเว้น จากการฆ่าสัตว์.
ตุโว ปาณาติปาตา เวรมณิสสิกขาปทํ สมาทิยสิ. ท่าน ขอสมาทาน สิกขาบท คือเจตนางดเว้น จากการฆ่าสัตว์.	ตุมฺहे ปาณาติปาตา เวรมณิสสิกขาปทํ สมาทิยถ. ท่าน ท. ขอสมาทาน สิกขาบท คือเจตนางดเว้น จากการฆ่าสัตว์.
อหํ ปาณาติปาตา เวรมณิสสิกขาปทํ สมาทิยามิ. ข้าพเจ้า ขอสมาทาน สิกขาบท คือเจตนางดเว้น จากการฆ่าสัตว์.	มยํ ปาณาติปาตา เวรมณิสสิกขาปทํ สมาทิยาม. ข้าพเจ้า ท. ขอสมาทาน สิกขาบท คือเจตนางดเว้น จากการฆ่าสัตว์.

ฝึกผันและพูดประโยคอื่น ๆ โดยวิธีเดียวกัน

โก อทินฺนาทานา เวรมณิสสิกขาปทํ **สมาทิยติ** ?

ใคร ขอสมาทาน สิกขาบท คือเจตนางดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ ?

^๑ **สมาทิยติ** ย่อมสมาทาน, ขอสมาทาน สำเร็จรูปมาจาก ส + อา บพทน้ำ + ทา อาทาเน (ถือเอา) + ย ปัจจัย + ติ วัตตมานา-วิภัติ

สามเณโร (สามเณรา, ตวั, ตุมเห, อหิ, มยิ) อทินนาทานา เวรมณิสิกขาปทํ **สมาธิยติ**
(สมาธิยนติ, สมาธิยสิ, สมาธิยถ, สมาதியามิ, สมาதியาม)

สามเณร (สามเณร ท., ท่าน, ท่าน ท., ข้าพเจ้า, ข้าพเจ้า ท.) ขอสมาทาน ลิกขาบท คือเจตนา
งดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้

วิธีผันประธานกับกิริยา

บทประธาน ในประโยคนี้ คือ **สามเณโร** **สามเณร** เป็นต้น กับ **กิริยาอาขยาต** คือ **สมาธิยติ**
ย่อมสมาทาน (ขอสมาทาน) เป็นต้น ต้องมีบุรุษและวณะตรงกัน ดังนี้

ตัวอย่าง **วัตตมานาวีรัตติ** **ปรัสสบท**

ส + อา + ทา ธาตุ (ถือเอา) + ย ปัจจัย + วัตตมานาวีรัตติ (ย่อมสมาทาน)						
บุรุษ	เอกวณะ			พหูวณะ		
	บทนาม	บทกิริยา	วิรัตติ	บทนาม	บทกิริยา	วิรัตติ
ปฐุมบุรุษ	สามเณโร	สมาธิยติ	ติ	สามเณรา	สมาธิยนติ	อนติ
มัชฌิมบุรุษ	ตวั	สมาธิยสิ	สิ	ตุมเห	สมาธิยถ	ถ
อุตตมบุรุษ	อหิ	สมาதியามิ	มิ	มยิ	สมาதியาม	ม

เขียน-คัด

คัดตามแบบด้วยตัวบรรจง

โก ปาณาติปาตา เวรมณิสิกขาปทํ **สมาธิยติ** ?

ใครขอสมาทานลิกขาบท คือเจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ?

สามเณโร ปาณาติปาตา เวรมณิสิกขาปทํ **สมาธิยติ**.

สามเณรขอสมาทานลิกขาบท คือเจตนา**งดเว้นจากการฆ่าสัตว์**.

สามเณรา ปาณาติปาตา เวรมณิสิกขาปทํ **สมาธิยนติ**.

สามเณร ท. ขอสมาทานลิกขาบท คือเจตนา**งดเว้นจากการฆ่าสัตว์**.

ตฺวํ ปาณาติปาตา เวรมณิลิกฺขาปทํ สฺมาทียสิ.

ท่านขอสมาทานสิกขาบท คือเจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์.

ตฺมฺเห ปาณาติปาตา เวรมณิลิกฺขาปทํ สฺมาทียถ.

ท่าน ท. ขอสมาทานสิกขาบท คือเจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์.

อหํ ปาณาติปาตา เวรมณิลิกฺขาปทํ สฺมาทียามิ.

ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท คือเจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์.

มยํ ปาณาติปาตา เวรมณิลิกฺขาปทํ สฺมาทียาม.

ข้าพเจ้า ท. ขอสมาทานสิกขาบท คือเจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์.

๓. ทวตติสากาโร

ทวตติสากาโร ว่าด้วยอาการ ๓๒

อ่าน สวด เขียน-คัด

อ่านและสวดออกเสียงให้ถูกต้องชัดเจน และคัดตามแบบด้วยตัวบรรจง

อตฺถิ อิมสฺมึ กาเย: ในร่างกายนี้

อตฺถิ อิมสฺมึ กาเย: ในร่างกายนี้

อตฺถิ อิมสฺมึ กาเย: ในร่างกายนี้

เกสา โลมา นขา ทนฺตา ตโจ,
 เกสา โลมา นขา ทนฺตา ตโจ,
 เกสา โลมา นขา ทนฺตา ตโจ,

ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง
 ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง
 ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง

มัสสิ นุหารุ อญฺชิ อญฺชิมิณฺชิ วกฺกั,
 มัสสิ นุหารุ อญฺชิ อญฺชิมิณฺชิ วกฺกั,
 มัสสิ นุหารุ อญฺชิ อญฺชิมิณฺชิ วกฺกั,

เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ไต
 เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ไต
 เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ไต

หทยํ ยกนํ กิโณมกํ ปิหํ ปปฺผาสํ,
 หทยํ ยกนํ กิโณมกํ ปิหํ ปปฺผาสํ,
 หทยํ ยกนํ กิโณมกํ ปิหํ ปปฺผาสํ,

หัวใจ ตับ พังผืด ม้าม ปอด
 หัวใจ ตับ พังผืด ม้าม ปอด
 หัวใจ ตับ พังผืด ม้าม ปอด

อนฺตํ อนฺตคฺคณํ อุทริยํ กรีสํ มตฺถลฺลุคฺคํ,
 ไล่ใหญ่ ไล่ย่อย อาหารใหม่ อาหารเก่า มันสมอง

อนฺตํ อนฺตคฺคณํ อุทริยํ กรีสํ มตฺถลฺลุคฺคํ,
 ไล่ใหญ่ ไล่ย่อย อาหารใหม่ อาหารเก่า มันสมอง
 อนฺตํ อนฺตคฺคณํ อุทริยํ กรีสํ มตฺถลฺลุคฺคํ,
 ไล่ใหญ่ ไล่ย่อย อาหารใหม่ อาหารเก่า มันสมอง

ปิตุตฺติํ เสมุทํ ปุพฺพุโ โลหิตํ เสโท เมโท, ดี เสลด หนอง เลือด เหงื่อ มันข้น
 ปิตุตฺติํ เสมุทํ ปุพฺพุโ โลหิตํ เสโท เมโท, ดี เสลด หนอง เลือด เหงื่อ มันข้น
 ปิตุตฺติํ เสมุทํ ปุพฺพุโ โลหิตํ เสโท เมโท, ดี เสลด หนอง เลือด เหงื่อ มันข้น

อสุสฺสํ วสา เขโฬํ สิงฺฆาณิกา ลลิกา มุตฺตุนฺติ.
 น้ำตา เพลวมัน น้ำลาย น้ำมูก ไขข้อ และมูล
 อสุสฺสํ วสา เขโฬํ สิงฺฆาณิกา ลลิกา มุตฺตุนฺติ.
 น้ำตา เพลวมัน น้ำลาย น้ำมูก ไขข้อ และมูล

อสุล์ วส่า เทโพ ลิงฆาณิกา ลลิกา มุตฺตุนฺติ.
 น้ำตา เปลวมัน น้ำลาย น้ำมูก ไช้ข้อ และมูตร

ทวตฺตีสากาโร นิฏฺฐจิตฺ. ทวตฺติงสาการ จป

ทวตฺตีสากาโร นิฏฺฐจิตฺ. ทวตฺติงสาการ จป

ทวตฺตีสากาโร นิฏฺฐจิตฺ. ทวตฺติงสาการ จป

ผันและพูด

ฝึกผันและพูดประโยคตามแบบพระบาฬี คำแปล

เอกวจนะ	พหุวจนะ
โก อิมสฺมี กาเย อตฺถิ? ใคร มีอยู่ ในกาย นี้?	เก อิมสฺมี กาเย สนฺติ ? ใคร ท. มีอยู่ ในกาย นี้?
เกโส อิมสฺมี กาเย อตฺถิ. ผม มีอยู่ ในกาย นี้	เกสา อิมสฺมี กาเย สนฺติ. ผม ท. มีอยู่ ในกาย นี้
ตุวฺ (เกโส) อิมสฺมี กาเย อสิ. เจ้า (ผม) มีอยู่ ในกาย นี้	ตุมฺเห (เกสา) อิมสฺมี กาเย อตฺถ. เจ้า ท. (ผม ท.) มีอยู่ ในกาย นี้
อหฺ (เกโส) อิมสฺมี กาเย อมฺหิ. ข้าพเจ้า (ผม) มีอยู่ ในกาย นี้	มยฺ (เกสา) อิมสฺมี กาเย อมฺท. ข้าพเจ้า ท. (ผม ท.) มีอยู่ ในกาย นี้

วิธีผันประธานกับกริยา

บทประธาน เช่น เกสา ผม ท. เป็นต้น กับ บทกริยาอาขยาต คือ อตฺถิ มีอยู่ เป็นต้น ที่สำเร็จรูปมาจาก อส ธาตุ (มี-เป็น) อ ปัจจัย และ ติ วัตตมานาวิภตฺติ (วิภตฺติที่บอกปัจจุบันกาล) มีวิธีผันคำ ดังนี้

^๑ บทว่า อตฺถิ (มีอยู่) เป็นได้ทั้ง กริยาอาขยาต และ นิบาต กล่าวคือ ถ้าเป็น กริยาอาขยาต มาจาก อส ภูว (อส ธาตุ ในความมี-ความเป็น) + อ ปัจจัย + ติ วิภตฺติ (ลบ อ ปัจจัย, แผลง ติ เป็น ตฺถิ, ลบ ส อักษรที่สุดธาตุ) บทประธานเป็นเอกวจนะเท่านั้น เช่น ตโจ อิมสฺมี กาเย อตฺถิ. หนิง มีอยู่ ในกายนี้, แต่ถ้าเป็น นิบาต (ลง สิ วิภตฺติ แล้วลบ สิ เสีย) บทประธานจะเป็นเอกวจนะหรือพหุวจนะก็ได้ เช่น เกสา อิมสฺมี กาเย อตฺถิ. ผม ท. มีอยู่ ในกายนี้.

อส ธาตุ + อ ปัจจัย + วัตตมานาวิภัติติ ปราศสบท (มีอยู่, ย่อมมี)						
บุรุษ	เอกวจนะ			พหูวจนะ		
	บทนาม	บทกิริยา	วิภัติติ	บทนาม	บทกิริยา	วิภัติติ
ปฐมบุรุษ	เกโส	อตฺถิ	ติ	เกสา	สนฺติ	อนฺติ
มัชฌิมบุรุษ	ตุวํ	อสิ	สิ	ตุมฺเห	อตถ	ถ
อุตตมบุรุษ	อหํ	อมฺหิ, อสมิ	มิ	มยํ	อมฺห, อสม	ม

เขียน-คัด

คัดตามแบบด้วยตัวบรรจง

โก อิมสฺมี กาเย อตฺถิ ?
ใคร มีอยู่ ในกาย นี้ ?

เก อิมสฺมี กาเย สนฺติ ?
ใคร ท. มีอยู่ ในกาย นี้ ?

เกโส อิมสฺมี กาเย อตฺถิ.
ผม มีอยู่ ในกาย นี้

เกสา อิมสฺมี กาเย อตฺถิ. (สนฺติ)
ผม ท. มีอยู่ ในกาย นี้

ตุวํ (เกโส) อิมสฺมี กาเย อสิ.
เจ้า (ผม) มีอยู่ ในกาย นี้

ตุมฺเห (เกสา) อิมสฺมี กาเย อตถ.
เจ้า ท. (ผม ท.) มีอยู่ ในกาย นี้

อหํ (เกโส) อิมสฺมี กาเย อมฺหิ
ข้าพเจ้า (ผม) มีอยู่ ในกาย นี้

มยํ (เกสา) อิมสฺมี กาเย อมฺห.
ข้าพเจ้า ท. (ผม ท.) มีอยู่ ในกาย นี้

๔. กุมารปณฺหา

กุมารปณฺหา (สามเณรปณฺหา)
ว่าด้วยการถามปัญหากับโสปากสามเณร

อ่าน สวด เขียน-คัด

อ่านและสวดออกเสียงให้ถูกต้องชัดเจน และคัดตามแบบด้วยตัวบรรจง

๑. เอกนุนาม กิ,	สพฺเพ สตุตา อาหารภูจิติกา.
๑. อะไรชื่อว่า หนึ่ง	ที่ชื่อว่า หนึ่ง ได้แก่ สัตว์ทั้งปวงดำรงอยู่ได้ด้วยอาหาร
๑. เอกนุนาม กิ,	สพฺเพ สตุตา อาหารภูจิติกา.
๑. อะไรชื่อว่า หนึ่ง	ที่ชื่อว่า หนึ่ง ได้แก่ สัตว์ทั้งปวงดำรงอยู่ได้ด้วยอาหาร
๑. เอกนุนาม กิ,	สพฺเพ สตุตา อาหารภูจิติกา.
๑. อะไรชื่อว่า หนึ่ง	ที่ชื่อว่า หนึ่ง ได้แก่ สัตว์ทั้งปวงดำรงอยู่ได้ด้วยอาหาร

๒. เทว นาม กิ,	นามญจ รูปญจ.
๒. อะไรชื่อว่า สอง	ที่ชื่อว่า สอง ได้แก่ นามและรูป
๒. เทว นาม กิ,	นามญจ รูปญจ.
๒. อะไรชื่อว่า สอง	ที่ชื่อว่า สอง ได้แก่ นามและรูป
๒. เทว นาม กิ,	นามญจ รูปญจ.
๒. อะไรชื่อว่า สอง	ที่ชื่อว่า สอง ได้แก่ นามและรูป

๓. ตีณิ นาม กิ,	ตีสุโส เวทนา.
๓. อะไรชื่อว่า สาม	ที่ชื่อว่า สาม ได้แก่ เวทนา ๓
๓. ตีณิ นาม กิ,	ตีสุโส เวทนา.
๓. อะไรชื่อว่า สาม	ที่ชื่อว่า สาม ได้แก่ เวทนา ๓

๓. ตีณิ นาม กิ, ติสฺโส เวทนา.

๓. อะไรชื่อว่า สาม ที่ชื่อว่า สาม ได้แก่ เวทนา ๓

๔. จตุตตาริ นาม กิ,

๔. อะไรชื่อว่า สี่

จตุตตาริ อริยสัจจานิ.

ที่ชื่อว่า สี่ ได้แก่ อริยสัจ ๔

๔. จตุตตาริ นาม กิ,

๔. อะไรชื่อว่า สี่

จตุตตาริ อริยสัจจานิ.

ที่ชื่อว่า สี่ ได้แก่ อริยสัจ ๔

๔. จตุตตาริ นาม กิ,

๔. อะไรชื่อว่า สี่

จตุตตาริ อริยสัจจานิ.

ที่ชื่อว่า สี่ ได้แก่ อริยสัจ ๔

๕. ปญฺจ นาม กิ,

๕. อะไรชื่อว่า ห้า

ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา.

ที่ชื่อว่า ห้า ได้แก่ อุปาทานชั้น ๕

๕. ปญฺจ นาม กิ,

๕. อะไรชื่อว่า ห้า

ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา.

ที่ชื่อว่า ห้า ได้แก่ อุปาทานชั้น ๕

๕. ปญฺจ นาม กิ,

๕. อะไรชื่อว่า ห้า

ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา.

ที่ชื่อว่า ห้า ได้แก่ อุปาทานชั้น ๕

๖. ฉ นาม กิ,

๖. อะไรชื่อว่า หก

ฉ อชฺฌตฺติกานิ อายตนานิ.

ที่ชื่อว่า หก ได้แก่ อายตนะภายใน ๖

๖. ฉ นาม กิ,

๖. อะไรชื่อว่า หก

ฉ อชฺฌตฺติกานิ อายตนานิ.

ที่ชื่อว่า หก ได้แก่ อายตนะภายใน ๖

๖. ฉ นาม กิ,

๖. อะไรชื่อว่า หก

ฉ อชฺฌตฺติกานิ อายตนานิ.

ที่ชื่อว่า หก ได้แก่ อายตนะภายใน ๖

๗. สตุต นาม กิ,	สตุต โพชฌงคา.
๗. อะไรชื่อว่า เจ็ด	ที่ชื่อว่า เจ็ด ได้แก่ โพชฌงค์ ๗
๗. สตุต นาม กิ,	สตุต โพชฌงคา.
๗. อะไรชื่อว่า เจ็ด	ที่ชื่อว่า เจ็ด ได้แก่ โพชฌงค์ ๗
๗. สตุต นาม กิ,	สตุต โพชฌงคา.
๗. อะไรชื่อว่า เจ็ด	ที่ชื่อว่า เจ็ด ได้แก่ โพชฌงค์ ๗

๘. อฏฺฐ นาม กิ,	อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค.
๘. อะไรชื่อว่า แปด	ที่ชื่อว่า แปด ได้แก่ อริยมรรคมีองค์ ๘
๘. อฏฺฐ นาม กิ,	อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค.
๘. อะไรชื่อว่า แปด	ที่ชื่อว่า แปด ได้แก่ อริยมรรคมีองค์ ๘
๘. อฏฺฐ นาม กิ,	อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค.
๘. อะไรชื่อว่า แปด	ที่ชื่อว่า แปด ได้แก่ อริยมรรคมีองค์ ๘

๙. นว นาม กิ,	นว สัตตาวาสา.
๙. อะไรชื่อว่า เก้า	ที่ชื่อว่า เก้า ได้แก่ สัตตาวาส ๙
๙. นว นาม กิ,	นว สัตตาวาสา.
๙. อะไรชื่อว่า เก้า	ที่ชื่อว่า เก้า ได้แก่ สัตตาวาส ๙
๙. นว นาม กิ,	นว สัตตาวาสา.
๙. อะไรชื่อว่า เก้า	ที่ชื่อว่า เก้า ได้แก่ สัตตาวาส ๙

๑๐. ทส นาม กิ,	“ทสทฺหุเคหิ สมนฺนาโคโต ‘อรหาติ วุจฺจตีติ.
๑๐. อะไรชื่อว่า สิบ	ที่ชื่อว่า สิบ ได้แก่ บุคคลผู้ประกอบด้วยองค์คุณ ๑๐ เรียกว่า พระอรหันต์

๑๐. ทส นาม กิ, “ทสฺหฺงเคหิ สมนฺนาคโต ‘อรหาติ วุจฺจติติ.
 ๑๐. อะไรที่ชื่อว่า สิบ ที่ชื่อว่า สิบ ได้แก่ บุคคลผู้ประกอบด้วยองค์คุณ ๑๐
 เรียกว่า พระอรหันต์
๑๐. ทส นาม กิ, “ทสฺหฺงเคหิ สมนฺนาคโต ‘อรหาติ วุจฺจติติ.
 ๑๐. อะไรที่ชื่อว่า สิบ ที่ชื่อว่า สิบ ได้แก่ บุคคลผู้ประกอบด้วยองค์คุณ ๑๐
 เรียกว่า พระอรหันต์

กุมารปญหา นิฏฺฐิตา. กุมารปญหา จป
 กุมารปญหา นิฏฺฐิตา. กุมารปญหา จป
 กุมารปญหา นิฏฺฐิตา. กุมารปญหา จป

ผันและพูด

ฝึกผันและพูดประโยคตามแบบพระบาฬี คำแปล

เอกวจนะ	พหุวจนะ
โก “อรหาติ วุจฺจติ”? ใคร ย่อมถูกเรียก (อันท่าน ย่อมเรียก) ว่า “พระอรหันต์” ?	เก “อรหาติ วุจฺจนติ”? ใคร ท. ย่อมถูกเรียก (อันท่าน ย่อมเรียก) ว่า “พระอรหันต์” ?
ภิกขุ ทสฺหฺงเคหิ สมนฺนาคโต “อรหาติ วุจฺจติ. ภิกษุ ผู้ประกอบแล้ว ด้วยองค์ ท. สิบ ย่อมถูกเรียก ว่า “พระอรหันต์”.	ภิกขุ ทสฺหฺงเคหิ สมนฺนาคตา “อรหาติ วุจฺจนติ. ภิกษุ ท. ผู้ประกอบแล้ว ด้วยองค์ ท. สิบ ย่อมถูกเรียก ว่า “พระอรหันต์”.
ตฺวํ ทสฺหฺงเคหิ สมนฺนาคโต “อรหาติ วุจฺจสิ. ท่าน ผู้ประกอบแล้ว ด้วยองค์ ท. สิบ ย่อมถูกเรียก ว่า “พระอรหันต์”.	ตฺมเห ทสฺหฺงเคหิ สมนฺนาคตา “อรหาติ วุจฺจถ. ท่าน ท. ผู้ประกอบแล้ว ด้วยองค์ ท. สิบ ย่อมถูกเรียก ว่า “พระอรหันต์”.

^๑ บทว่า **วุจฺจติ** เป็นกริยาอาขยาต กัมมวาจก (กล่าวผู้ถูกกระทำ) แปลว่า ย่อมถูกกล่าว, (อันเขา) ย่อมกล่าว สำเร็จรูปมาจาก วจ วียตติย วาจาเย (วจ ธาตุ ในการพูดขัดเจน-กล่าว-พูด) + ย ปัจจัย + เต วัตตมานาวิภัติ แปลง อ ของ วจ เป็น อุ, แปลง จย เป็น จ, ซ้อน จ เป็น จจ, แปลง เต เป็น ตี (แปลงวิภัติฝายอัตโนบทเป็นปรัสสบท เช่น แปลง เต เป็น ตี, อนฺเต เป็น อนฺติ เป็นต้น)

อหิ ทสฺหฺเคหิ สมฺนฺนาคโต “อรหาติ วฺจฺจามิ . เรา ผู้ประกอบแล้ว ด้วยองค์ ท. สิบ ย่อมถูกเรียก ว่า “พระอรหันต์”.	มยิ ทสฺหฺเคหิ สมฺนฺนาคตา “อรหาติ วฺจฺจาม . เรา ท. ผู้ประกอบแล้ว ด้วยองค์ ท. สิบ ย่อมถูกเรียก ว่า “พระอรหันต์”.

วิธีผันประธานกับกิริยา

บทประธาน คือ ภิกฺขุ ภิกฺษุ เป็นต้น กับ บทกิริยาอาขยาต คือ วฺจฺจติ ย่อมถูกเรียก เป็นต้น กล่าวอรรถกรรรม (กล่าวบทประธานผู้ถูกกระทำ) สำเร็จรูปมาจาก วจ ธาตุ (กล่าว-พูด) ย ปัจจัย และ เต วัตตมานาวิภัตติ (วิภัตติที่บอกปัจจุบันกาล) มีวิธีผันคำ ดังนี้

ตัวอย่าง วัตตมานาวิภัตติ อัตตโนบท

วจ ธาตุ + ย ปัจจัย + วัตตมานาวิภัตติ (ย่อมถูกกล่าว-เรียก)						
บุรุษ	เอกวจนะ			พหูวจนะ		
	บทนาม	บทกิริยา	วิภัตติ	บทนาม	บทกิริยา	วิภัตติ
ปฐมบุรุษ	ภิกฺขุ	วฺจฺจเต	เต	ภิกฺขุ	วฺจฺจนฺเต	อนฺเต
มัชฌิมบุรุษ	ตฺวํ	วฺจฺจเส	เส	ตฺมฺเห	วฺจฺจวฺเห	วฺเห
อุตตมบุรุษ	อหิ	วฺจฺจเอ	เอ	มยิ	วฺจฺจามฺเห	มฺเห

ตัวอย่าง วัตตมานาวิภัตติ แปลง อัตตโนบท เป็น ปรัสสบท

วจ ธาตุ + ย ปัจจัย + วัตตมานาวิภัตติ (ย่อมถูกกล่าว-เรียก)						
บุรุษ	เอกวจนะ			พหูวจนะ		
	บทนาม	บทกิริยา	วิภัตติ	บทนาม	บทกิริยา	วิภัตติ
ปฐมบุรุษ	ภิกฺขุ	วฺจฺจติ	เต → ตี^๑	ภิกฺขุ	วฺจฺจนฺติ	อนฺเต → อนฺติ
มัชฌิมบุรุษ	ตฺวํ	วฺจฺจสิ	เส → สิ	ตฺมฺเห	วฺจฺจถ	วฺเห → ถ
อุตตมบุรุษ	อหิ	วฺจฺจามิ	เอ → มิ	มยิ	วฺจฺจาม	มฺเห → ม

^๑ เต วิภัตติ แปลงเป็น ตี ได้ แม้วิภัตติที่เหลือก็แปลงโดยวิธีนี้ คือ อนฺเต เป็น อนฺติ, เส เป็น สิ, วฺเห เป็น ถ, เอ เป็น มิ, และ มฺเห เป็น ม

เขียน-คัด

คัดตามแบบด้วยตัวบรรจง

โก “อรหาติ วุจฺจติ ?

ใคร ข่อมถูกเรียก (อันท่าน ข่อมเรียก) ว่า “พระอรหันต์” ?

ภิกขุ ทสฺหุเคหิ สมนฺนาโคโต “อรหาติ วุจฺจติ.

ภิกษุ ผู้ประกอบแล้ว ด้วยองค์ ท. ลิป ข่อมถูกเรียก ว่า “พระอรหันต์”.

ภิกขุ ทสฺหุเคหิ สมนฺนาคตา “อรหาติ วุจฺจนฺติ.

ภิกษุ ท. ผู้ประกอบแล้ว ด้วยองค์ ท. ลิป ข่อมถูกเรียก ว่า “พระอรหันต์”.

ตุวํ ทสฺหุเคหิ สมนฺนาโคโต “อรหาติ วุจฺจสิ.

ท่าน ผู้ประกอบแล้ว ด้วยองค์ ท. ลิป ข่อมถูกเรียก ว่า “พระอรหันต์”.

ตุมฺเห ทสฺหุเคหิ สมนฺนาคตา “อรหาติ วุจฺจถ.

ท่าน ท. ผู้ประกอบแล้ว ด้วยองค์ ท. ลิป ข่อมถูกเรียก ว่า “พระอรหันต์”.

อหํ ทสฺหุเคหิ สมนฺนาโคโต “อรหาติ วุจฺจามิ.

เรา ผู้ประกอบแล้ว ด้วยองค์ ท. ลิป ข่อมถูกเรียก ว่า “พระอรหันต์”.

มยิ ทสฺหุเคหิ สมนฺนาคตา “อรหาติ วุจฺจาม.

เรา ท. ผู้ประกอบแล้ว ด้วยองค์ ท. ลิป ย่อมถูกเรียก ว่า “พระอรหันต์”.

๕. มงคลสูตร

มงคลสูตร ว่าด้วยมงคล

อ่าน สวด เขียน-คัด

อ่านและสวดออกเสียงให้ถูกต้องชัดเจน และคิดตามแบบด้วยตัวบรรจง

๑. เอวํ เม สุตฺติ :-

[๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

๑. เอวํ เม สุตฺติ :-

[๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

๑. เอวํ เม สุตฺติ :-

[๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

เอกํ สมยํ ภควา สํวตฺถิยํ วิหริติ เชตวันเณ อนาถปิณฑิกสุสฺส อารามเณ.

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาค ประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิก-
เศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี

เอกํ สมยํ ภควา สํวตฺถิยํ วิหริติ เชตวันเณ อนาถปิณฑิกสุสฺส อารามเณ.

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาค ประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิก-
เศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี

เอกั สมัณิ ภควา ส้าวตฺติยั วิหริติ เชตวันเ อนาถปิณฑิกสุส อารามเ.

สมัณเหนึ่ง พระผู้มีพระภาค ประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิก-
เศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี

อถ โข อญฺญตฺรา เทวตา อภิกฺกนฺตยา รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺเณ เกวลกปุปฺ
เชตวันเ โอภาเสตฺวา,

ครั้งนั้น เมื่อราตรีผ่านไป เทวดาองค์หนึ่งมีวรรณะงดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่าง
ไปทั่วพระเชตวัน

อถ โข อญฺญตฺรา เทวตา อภิกฺกนฺตยา รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺเณ เกวลกปุปฺ
เชตวันเ โอภาเสตฺวา,

ครั้งนั้น เมื่อราตรีผ่านไป เทวดาองค์หนึ่งมีวรรณะงดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่าง
ไปทั่วพระเชตวัน

อถ โข อญฺญตฺรา เทวตา อภิกฺกนฺตยา รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺเณ เกวลกปุปฺ
เชตวันเ โอภาเสตฺวา,

ครั้งนั้น เมื่อราตรีผ่านไป เทวดาองค์หนึ่งมีวรรณะงดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่าง
ไปทั่วพระเชตวัน

เขน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตึ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตึ
อฏฺฐาลิ,

เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร

เขน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตึ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตึ
อฏฺฐาลิ,

เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วขึ้นอยู่ ณ ที่สมควร
เช่น ภควา, เตนุปลงฺกมิ ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา เอกมนฺตํ
อนุจาลิ,

เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วขึ้นอยู่ ณ ที่สมควร

เอกมนฺตํ จิตา โข ส่า เทวตา ภควนฺตํ คาทาย อชฺฌภาสิ
ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

เอกมนฺตํ จิตา โข ส่า เทวตา ภควนฺตํ คาทาย อชฺฌภาสิ
ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

เอกมนฺตํ จิตา โข ส่า เทวตา ภควนฺตํ คาทาย อชฺฌภาสิ
ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

๒. “พหู เทวา มนุสฺสสา จ มงฺคลานิ อจินฺตยุํ.
อากงฺขมานา โสตุถานํ พุริทํ มงฺคลมุตฺตมํ.

[๒] เทวตาและมนุษย์จำนวนมาก ต่างมุ่งหวังความสวัสดิ์ ร่วมกันคิดถึง
เรื่องมงคล ขอพระองค์รับบอกมงคลอันสูงสุดด้วยเถิด

๒. “พหู เทวา มนุสฺสสา จ มงฺคลานิ อจินฺตยุํ.
อากงฺขมานา โสตุถานํ พุริทํ มงฺคลมุตฺตมํ.

[๒] เทวตาและมนุษย์จำนวนมาก ต่างมุ่งหวังความสวัสดิ์ ร่วมกันคิดถึง
เรื่องมงคล ขอพระองค์รับบอกมงคลอันสูงสุดด้วยเถิด

๒. “พหู เทวา มนุสฺสสา จ มงฺคลานิ อจินฺตยุํ.
อากงฺขมานา โสตุถานํ พุริทํ มงฺคลมุตฺตมํ.

[๒] เทวดาและมนุษย์จำนวนมาก ต่างมุ่งหวังความสุขสวัสดิ์ ร่วมกันคิดถึง
เรื่องมงคล ขอพระองค์ตรัสบอกมงคลอันสูงสุดด้วยเถิด

(พระผู้มีพระภาคจึงตรัสตอบ ดังนี้)

๓. อเสวนา จ พาลานํ   ปณฺหิตานญฺจ เสวนา
บุชา จ ปุชฺเณยฺยานํ   เอตํ มงฺคฺลมุตฺตมํ.

[๓] (๑) การไม่คบคนพาล (๒) การคบแต่บัณฑิต (๓) การบูชาคนที่ควรบูชา
นี้เป็นมงคลอันสูงสุด

(พระผู้มีพระภาคจึงตรัสตอบ ดังนี้)

๓. อเสวนา จ พาลานํ   ปณฺหิตานญฺจ เสวนา
บุชา จ ปุชฺเณยฺยานํ   เอตํ มงฺคฺลมุตฺตมํ.

[๓] (๑) การไม่คบคนพาล (๒) การคบแต่บัณฑิต (๓) การบูชาคนที่ควรบูชา
นี้เป็นมงคลอันสูงสุด

(พระผู้มีพระภาคจึงตรัสตอบ ดังนี้)

๓. อเสวนา จ พาลานํ   ปณฺหิตานญฺจ เสวนา
บุชา จ ปุชฺเณยฺยานํ ๑   เอตํ มงฺคฺลมุตฺตมํ.

[๓] (๑) การไม่คบคนพาล (๒) การคบแต่บัณฑิต (๓) การบูชาคนที่ควรบูชา
นี้เป็นมงคลอันสูงสุด

---

๕. ปฏีรูปเทสวาโส จ   ปุพฺเพ จ กตปุญฺญตา
 อตฺตสมฺมาปณฺธิ จ   เอตํ มงฺคลมุตฺตมํ.

[๕] (๔) การอยู่ในถิ่นที่เหมาะสม (๕) การได้สร้างบุญไว้ในปางก่อน
 (๖) การตั้งตนไว้ชอบ นี่เป็นมงคลอันสูงสุด

๕. ปฏีรูปเทสวาโส จ   ปุพฺเพ จ กตปุญฺญตา
 อตฺตสมฺมาปณฺธิ จ   เอตํ มงฺคลมุตฺตมํ.

[๕] (๔) การอยู่ในถิ่นที่เหมาะสม (๕) การได้สร้างบุญไว้ในปางก่อน
 (๖) การตั้งตนไว้ชอบ นี่เป็นมงคลอันสูงสุด

๕. ปฏีรูปเทสวาโส จ   ปุพฺเพ จ กตปุญฺญตา
 อตฺตสมฺมาปณฺธิ จ   เอตํ มงฺคลมุตฺตมํ.

[๕] (๔) การอยู่ในถิ่นที่เหมาะสม (๕) การได้สร้างบุญไว้ในปางก่อน
 (๖) การตั้งตนไว้ชอบ นี่เป็นมงคลอันสูงสุด

๕. พาหุสัจฺจญฺจ ลิปฺปญฺจ   วินโย จ สฺลิกฺขิตโต
 สฺภาสิตา จ ยา วาจา   เอตํ มงฺคลมุตฺตมํ.

[๕] (๗) ความเป็นพหูสูตร (๘) ความเป็นผู้มีศิลปะ (๙) วินัยที่ศึกษามาดี
 (๑๐) วาจาสุภาสิต นี่เป็นมงคลอันสูงสุด

๕. พาหุสัจฺจญฺจ ลิปฺปญฺจ   วินโย จ สฺลิกฺขิตโต
 สฺภาสิตา จ ยา วาจา   เอตํ มงฺคลมุตฺตมํ.

[๕] (๗) ความเป็นพหูสูตร (๘) ความเป็นผู้มีศิลปะ (๙) วินัยที่ศึกษามาดี
 (๑๐) วาจาสุภาสิต นี่เป็นมงคลอันสูงสุด

๕. พาหุสัจฺจญฺจ ลิปฺปญฺจ   วินโย จ สฺลิกฺขิตโต
 สฺภาสิตา จ ยา วาจา   เอตํ มงฺคลมุตฺตมํ.

[๕] (๗) ความเป็นพหูสูต (๘) ความเป็นผู้มีศีลปะ (๙) วินัยที่ศึกษามาดี
(๑๐) วาจาสุภาสิต นี่เป็นมงคลอันสูงสุด

---

๖. มาตาปิตุอุปปุจฉาโน   ปุตตทวารสุสฺสํ สงฺคโท
อนาถุลา จ กมฺมนฺตา   เอตํ มงฺคฺลมุตฺตมํ.

[๖] (๑๑) การบำรุงมารดาบิดา (๑๒) การสงเคราะห์บุตร
(๑๓) การสงเคราะห์ภรรยา (๑๔) การงานที่ไม่อาภูล
นี่เป็นมงคลอันสูงสุด

๖. มาตาปิตุอุปปุจฉาโน   ปุตตทวารสุสฺสํ สงฺคโท
อนาถุลา จ กมฺมนฺตา   เอตํ มงฺคฺลมุตฺตมํ.

[๖] (๑๑) การบำรุงมารดาบิดา (๑๒) การสงเคราะห์บุตร
(๑๓) การสงเคราะห์ภรรยา (๑๔) การงานที่ไม่อาภูล
นี่เป็นมงคลอันสูงสุด

๖. มาตาปิตุอุปปุจฉาโน   ปุตตทวารสุสฺสํ สงฺคโท
อนาถุลา จ กมฺมนฺตา   เอตํ มงฺคฺลมุตฺตมํ.

[๖] (๑๑) การบำรุงมารดาบิดา (๑๒) การสงเคราะห์บุตร
(๑๓) การสงเคราะห์ภรรยา (๑๔) การงานที่ไม่อาภูล
นี่เป็นมงคลอันสูงสุด

---

๗. ทานญจ ธมฺมจริยา จ ภาตทานญจ สงฺคโห
อนวชฺชานิ กมฺมานิ เอตํ มงฺคลมุตฺตมํ.

[๗] (๑๕) การให้ทาน (๑๖) การประพฤติธรรม (๑๗) การสังเคราะห์ญาติ
(๑๘) การงานที่ไม่มีโทษ นี่เป็นมงคลอันสูงสุด

๗. ทานญจ ธมฺมจริยา จ ภาตทานญจ สงฺคโห
อนวชฺชานิ กมฺมานิ เอตํ มงฺคลมุตฺตมํ.

[๗] (๑๕) การให้ทาน (๑๖) การประพฤติธรรม (๑๗) การสังเคราะห์ญาติ
(๑๘) การงานที่ไม่มีโทษ นี่เป็นมงคลอันสูงสุด

๗. ทานญจ ธมฺมจริยา จ ภาตทานญจ สงฺคโห
อนวชฺชานิ กมฺมานิ เอตํ มงฺคลมุตฺตมํ.

[๗] (๑๕) การให้ทาน (๑๖) การประพฤติธรรม (๑๗) การสังเคราะห์ญาติ
(๑๘) การงานที่ไม่มีโทษ นี่เป็นมงคลอันสูงสุด

๘. อารตี วิรตี ปาปา มชฺชปานา จ สญฺญโม
อปฺปมาโท จ ธมฺเมสุ เอตํ มงฺคลมุตฺตมํ.

[๘] (๑๙) การงดเว้นจากบาป (๒๐) การสำรวมระวังจากการดื่มน้ำเมา
(๒๑) ความไม่ประมาทในธรรม นี่เป็นมงคลอันสูงสุด

๘. อารตี วิรตี ปาปา มชฺชปานา จ สญฺญโม
อปฺปมาโท จ ธมฺเมสุ เอตํ มงฺคลมุตฺตมํ.

[๘] (๑๙) การงดเว้นจากบาป (๒๐) การสำรวมระวังจากการดื่มน้ำเมา
(๒๑) ความไม่ประมาทในธรรม นี่เป็นมงคลอันสูงสุด

๘. อารตี วิรตี ปาปา มชฺชปานา จ สญฺญโม
อปฺปมาโท จ ธมฺเมสุ เอตํ มงฺคลมุตฺตมํ.

- [๘] (๑๙) การงดเว้นจากบาป (๒๐) การสำรวมระวังจากการดื่มน้ำเมา
(๒๑) ความไม่ประมาทในธรรม นี่เป็นมงคลอันสูงสุด

---

๙. คารโว จ นิวาโต จ   สันตุฏฐิจิ จ กตญญตา
กาเลน ธมฺมสฺสวํ   เอตํ มงฺคละมุตฺตมํ.

- [๙] (๒๒) ความเคารพ (๒๓) ความถ่อมตน (๒๔) ความสันโดษ
(๒๕) ความกตัญญู (๒๖) การพึงธรรมตามกาล นี่เป็นมงคลอันสูงสุด

๙. คารโว จ นิวาโต จ   สันตุฏฐิจิ จ กตญญตา
กาเลน ธมฺมสฺสวํ   เอตํ มงฺคละมุตฺตมํ.

- [๙] (๒๒) ความเคารพ (๒๓) ความถ่อมตน (๒๔) ความสันโดษ
(๒๕) ความกตัญญู (๒๖) การพึงธรรมตามกาล นี่เป็นมงคลอันสูงสุด

๙. คารโว จ นิวาโต จ   สันตุฏฐิจิ จ กตญญตา
กาเลน ธมฺมสฺสวํ   เอตํ มงฺคละมุตฺตมํ.

- [๙] (๒๒) ความเคารพ (๒๓) ความถ่อมตน (๒๔) ความสันโดษ
(๒๕) ความกตัญญู (๒๖) การพึงธรรมตามกาล นี่เป็นมงคลอันสูงสุด

---

๑๐. ขนฺตี จ โสวสฺสตา   สมณานญจ ทสฺสํ
กาเลน ธมฺมสํกจฺจา   เอตํ มงฺคละมุตฺตมํ.

- [๑๐] (๒๗) ความอดทน (๒๘) ความเป็นคนว่าง่าย (๒๙) การพบเห็นสมณะ
(๓๐) การสนทนาธรรมตามกาล นี่เป็นมงคลอันสูงสุด

๑๐. ขนฺตี จ โสวสฺสตา   สมณานนฺจ ทสฺสนํ
กาเลน ธมฺมสํกจฺจา   เอตํ มงฺคลมุตฺตมํ.

[๑๐] (๒๗) ความอดทน (๒๘) ความเป็นคนว่าง่าย (๒๙) การพบเห็นสมณะ
(๓๐) การสนทนาธรรมตามกาล นี่เป็นมงคลอันสูงสุด

๑๐. ขนฺตี จ โสวสฺสตา   สมณานนฺจ ทสฺสนํ
กาเลน ธมฺมสํกจฺจา   เอตํ มงฺคลมุตฺตมํ.

[๑๐] (๒๗) ความอดทน (๒๘) ความเป็นคนว่าง่าย (๒๙) การพบเห็นสมณะ
(๓๐) การสนทนาธรรมตามกาล นี่เป็นมงคลอันสูงสุด

๑๑. ตโป จ พุทฺทมจฺริยญฺจ   อริยสัจฺจาน ทสฺสนํ
นิพฺพานสัจฺฉิกิริยา จ   เอตํ มงฺคลมุตฺตมํ.

[๑๑] (๓๑) การเผาผลาญบาป (๓๒) การประพฤติพรหมจรรย์
(๓๓) การเห็นอริยสัจ (๓๔) การทำนิพพานให้แจ้ง นี่เป็นมงคลอันสูงสุด

๑๑. ตโป จ พุทฺทมจฺริยญฺจ   อริยสัจฺจาน ทสฺสนํ
นิพฺพานสัจฺฉิกิริยา จ   เอตํ มงฺคลมุตฺตมํ.

[๑๑] (๓๑) การเผาผลาญบาป (๓๒) การประพฤติพรหมจรรย์
(๓๓) การเห็นอริยสัจ (๓๔) การทำนิพพานให้แจ้ง นี่เป็นมงคลอันสูงสุด

๑๑. ตโป จ พุทฺทมจฺริยญฺจ   อริยสัจฺจาน ทสฺสนํ
นิพฺพานสัจฺฉิกิริยา จ   เอตํ มงฺคลมุตฺตมํ.

[๑๑] (๓๑) การเผาผลาญบาป (๓๒) การประพฤติพรหมจรรย์
(๓๓) การเห็นอริยสัจ (๓๔) การทำนิพพานให้แจ้ง นี่เป็นมงคลอันสูงสุด

๑๒. ผู้จุสฺส โลกธมฺเมหิ   จิตฺตํ ยสฺส น กมฺปติ
 อโลกํ วิรชํ เหม   เอตํ มงฺคลมุตฺตมํ.

[๑๒] (๓๕) จิตของผู้ที่ถูกโลกธรรมกระทบแล้วไม่หวั่นไหว (๓๖) จิตไม่เศร้าโศก
 (๓๗) จิตปราศจากธุลี (๓๘) จิตเกษม นี่เป็นมงคลอันสูงสุด

๑๒. ผู้จุสฺส โลกธมฺเมหิ   จิตฺตํ ยสฺส น กมฺปติ
 อโลกํ วิรชํ เหม   เอตํ มงฺคลมุตฺตมํ.

[๑๒] (๓๕) จิตของผู้ที่ถูกโลกธรรมกระทบแล้วไม่หวั่นไหว (๓๖) จิตไม่เศร้าโศก
 (๓๗) จิตปราศจากธุลี (๓๘) จิตเกษม นี่เป็นมงคลอันสูงสุด

๑๒. ผู้จุสฺส โลกธมฺเมหิ   จิตฺตํ ยสฺส น กมฺปติ
 อโลกํ วิรชํ เหม   เอตํ มงฺคลมุตฺตมํ.

[๑๒] (๓๕) จิตของผู้ที่ถูกโลกธรรมกระทบแล้วไม่หวั่นไหว (๓๖) จิตไม่เศร้าโศก
 (๓๗) จิตปราศจากธุลี (๓๘) จิตเกษม นี่เป็นมงคลอันสูงสุด

---

๑๓. “เอตาทิสานิ กตฺวาน   สพุทฺตมฺปราชิตา
 สพุทฺธํ โสตุถิ คจฺจนฺติ   ตนฺเตสํ มงฺคลมุตฺตมมฺหิตี.

[๑๓] เทวดาและมนุษย์ทำมงคลดังกล่าวมาแล้ว ไม่พ่ายแพ้ข้าศึกทั้งปวง
 ย่อมถึงความสวัสดิ์ในที่ทุกสถาน ทั้ง ๓๘ ประการนั้น เป็นมงคลอันสูงสุด
 ของเทวดาและมนุษย์เหล่านั้น

๑๓. “เอตาทิสานิ กตฺวาน   สพุทฺตมฺปราชิตา
 สพุทฺธํ โสตุถิ คจฺจนฺติ   ตนฺเตสํ มงฺคลมุตฺตมมฺหิตี.

[๑๓] เทวดาและมนุษย์ทำมงคลดังกล่าวมาแล้ว ไม่พ่ายแพ้ข้าศึกทั้งปวง
 ย่อมถึงความสวัสดิ์ในที่ทุกสถาน ทั้ง ๓๘ ประการนั้น เป็นมงคลอันสูงสุด
 ของเทวดาและมนุษย์เหล่านั้น

๑๓. “เอตาสีลานิ กตฺวาน สัพฺพตฺถมปฺราจิตา
สัพฺพตฺถ โสตุถิ คจฺจนฺติ ตนฺเตสํ มงฺคฺลมุตฺตมมนฺติ.

[๑๓] เทวดาและมนุษย์ทำมงคลดังกล่าวมาแล้ว ไม่ฟ่ายแพ้ข้าศึกทั้งปวง
ย่อมถึงความสวัสดิ์ในทุกสถาน ทั้ง ๓๘ ประการนั้น เป็นมงคลอันสูงสุด
ของเทวดาและมนุษย์เหล่านั้น

มงคลสุดดี นิภูจิตํ. มงคลสูตร จบ

มงคลสุดดี นิภูจิตํ. มงคลสูตร จบ

มงคลสุดดี นิภูจิตํ. มงคลสูตร จบ

ปุจฉา-วิสขณา

ฝึก ปุจฉา การถาม และ วิสขณา การตอบ ตามวิธีของพระอรรถกถาจารย์

ปุจฉา	วิสขณา
โก สาวตฺถิโย วิหฺรติ ^๑ ? ใคร อยู่ (ประทับอยู่) ที่กรุงสาวัตถี	ภควา สาวตฺถิโย วิหฺรติ. พระผู้มีพระภาค ประทับอยู่ ที่กรุงสาวัตถี
กิสฺมี ปเทส ? ประทับอยู่ ณ ที่ไหน ?	เชตวน. ณ พระเชตวัน
กสฺส อารามะ ? ณ อาราม ของใคร ?	อนาถปิณฑิกสฺส อารามะ. ณ อาราม ของอนาถปิณฑิกเศรษฐี
โก ภควนฺโต อุปสงฺกมิ ^๒ ? ใคร เข้าไปเฝ้า พระผู้มีพระภาค ?	เทวตา ภควนฺโต อุปสงฺกมิ. เทวตา เข้าไปเฝ้า พระผู้มีพระภาค

^๑ บทว่า วิหฺรติ ย่อมอยู่, ย่อมประทับอยู่ สำเร็จรูปมาจาก วิ บทหน้า หร นิวาเส (หฺร ธาตุ ในการอยู่ + อ ปัจจัย + ติ วิภัตติ)

^๒ บทว่า อุปสงฺกมิ เข้าไปเฝ้าแล้ว, เข้าไปหาแล้ว เป็นกิริยาอาชยาด อติตกาล, สำเร็จรูปมาจาก อุป + สํ บทหน้า + กมฺ ปทวิกฺเขเป (กมฺ ธาตุ ในการก้าวเท้า) + อี อักษรนี้วิภัตติ

กตถ อุปสงกมิ ? เข้าไปเฝ้า ณ ที่ไหน ?	เยน ภควา, พระผู้มีพระภาค ประทับอยู่ ณ ส่วนแห่งทิศใด, เตนุปสงกมิ. [เตน + อุปสงกมิ] เข้าไปเฝ้า ณ ส่วนแห่งทิศนั้น. (เข้าไปเฝ้าถึงที่ประทับ)

ฝึกถาม-ตอบ ประโยคอื่น ๆ

ปจฺฉา	วิสฺซณา
โก เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ ^๑ ? ใคร ได้ยินแล้ว ณ ที่อันสมควรส่วนข้างหนึ่ง ?	เทวตา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. เทวตา ได้ยินแล้ว ณ ที่อันสมควรส่วนข้างหนึ่ง
โก ภควนฺตํ คาถาย อชฺฌมาสิ ^๒ ? ใคร ได้กราบทูลแล้ว กะพระผู้มีพระภาคเจ้า ด้วยคาถา ?	เทวตา ภควนฺตํ คาถาย อชฺฌมาสิ. เทวตา ได้กราบทูลแล้ว กะพระผู้มีพระภาคเจ้า ด้วยคาถา
เก โสตุถาณํ อากงฺขมานา มงฺคลานิ อจินฺตยฺม ^๓ ? ใคร ท. มุ่งหวังอยู่ ซึ่งความสวัสดิ์ ท. ได้คิดแล้ว ซึ่งมงคล ท. ?	พหุ เทวา มนุสฺสา จ โสตุถาณํ อากงฺขมานา มงฺคลานิ อจินฺตยฺม. เทวตา ท. ด้วย มนุษย์ ท. ด้วย จำนวนมาก มุ่งหวังอยู่ ซึ่งความสวัสดิ์ ท. ได้คิดแล้ว ซึ่งมงคล ท.
โก พฺรหฺม ^๔ มงฺคลมุตฺตมํ ? ใคร ของจตรัสบอก ซึ่งมงคล อันสูงสุด ?	ภควา (ตว) พฺรหฺมิ มงฺคลมุตฺตมํ. ข้าแต่พระผู้มีพระภาค พระองค์ ของจตรัสบอก ซึ่งมงคล อันสูงสุด
โก น กมฺปติ ^๕ ? ใคร ย่อมไม่หวั่นไหว ?	อริยบุคคล โน กมฺปติ. พระอริยบุคคล ย่อมไม่หวั่นไหว

^๑ บทว่า **อฏฺฐาสิ** ได้ยินแล้ว เป็นกริยาอาขยาด อดีตกาล, สำเร็จรูปมาจาก อ อาคม + ฐา คตินิวัตติมहि (ฐา ธาตุ ในการห้ามการไป-ยืน) + สฺ อาคม + อี อักษรนิวัตติ

^๒ บทว่า **อชฺฌมาสิ** ได้กราบทูลแล้ว, ได้กล่าวแล้ว เป็นกริยาอาขยาด อดีตกาล สำเร็จรูปมาจาก อธิ บทหน้า + ภาส วิยตติย วาจา (ภาส ธาตุ ในการพูดขัด-กล่าว) + อี อักษรนิวัตติ

^๓ บทว่า **อจินฺตยฺม** ได้คิดแล้ว เป็นกริยาอาขยาด อดีตกาล สำเร็จรูปมาจาก อ อาคม + จินต จินตยา (จินต ธาตุ ในความคิด) + ณย ปัจจัย + อุ อักษรนิวัตติ

^๔ บทว่า **พฺรหฺม** ของจตรัสบอก, ของจกล่าว เป็นกริยาอาขยาด ในอรรถการเชื้อเชิญ (อชฺฌเมสนะ) สำเร็จรูปมาจาก พหุ วิยตติย วาจา (พหุ ธาตุ ในการพูดขัด-เจน-กล่าว) + อ ปัจจัย + ตฺ ปัญจมีวิวัตติ

^๕ บทว่า **กมฺปติ** ย่อมไม่หวั่นไหว เป็นกริยาอาขยาด ปัจจุบันกาล สำเร็จรูปมาจาก กปิ จลเน (กปิ ธาตุ ในความหวั่นไหว) + อ ปัจจัย + ติ วัตตมานาวิวัตติ

เก สัพพตถ อปราชิตา ? ใคร ท. ไม่พ่ายแพ้ ในข้าศึกทั้งปวง ?	เอตาทิสานิ กตฺวาน สัพพตถ อปราชิตา. บัณฑิต ท. กระทำแล้ว ซึ่งมงคล ท. อันเช่นนี้ ไม่พ่ายแพ้ ในข้าศึกทั้งปวง
เก สัพพตถ โสตุถิ คจฺจนฺติ ? ใคร ท. ย่อมถึง ซึ่งความสุขสวัสดิ ในที่ทั้งปวง ?	ปณฺธิตา สัพพตถ โสตุถิ คจฺจนฺติ. บัณฑิต ท. ย่อมถึง ซึ่งความสุขสวัสดิ ในที่ทั้งปวง

วิธีผันประธานกับกิริยา

บทประธาน คือ ภควา พระผู้มีพระภาค เป็นต้น กับ บทกิริยาอาขยาต คือ วิหริติ ย่อม
ประทับอยู่ เป็นต้น มีวิธีผัน ดังนี้

ตัวอย่าง วัตตมานาวิภตติ ปรัสสบท

วิ + หร ธาตุ + อ ปัจจัย + วัตตมานาวิภตติ (ย่อมประทับอยู่)						
บุรุษ	เอกวจนะ			พหูวจนะ		
	บทนาม	บทกิริยา	วิภตติ	บทนาม	บทกิริยา	วิภตติ
ปฐมบุรุษ	ภควา	วิหริติ	ติ	ภควนฺโต	วิหริณฺติ	อนฺติ
มัชฌิมบุรุษ	ตฺวํ	วิหริสี	สี	ตฺมเห	วิหริถ	ถ
อุตตมบุรุษ	อหํ	วิหรามิ	มิ	มยํ	วิหราม	ม

ผันและพูด

ฝึกผันบทประธานกับกิริยาอื่นตามตัวอย่าง วิหริติ

เอกวจนะ	พหูวจนะ
โก น กมฺปติ ? ใคร ย่อมไม่หวั่นไหว ?	เก น กมฺปนฺติ ? ใคร ท. ย่อมไม่หวั่นไหว ?
อริยบุคคล โน กมฺปติ. พระอริยบุคคล ย่อมไม่หวั่นไหว	อริยบุคคลา น กมฺปนฺติ. พระอริยบุคคล ท. ย่อมไม่หวั่นไหว
ตฺวํ น กมฺปสี. ท่าน ย่อมไม่หวั่นไหว	ตฺมเห น กมฺปถ. ท่าน ท. ย่อมไม่หวั่นไหว
อหํ น กมฺปามิ. ข้าพเจ้า ย่อมไม่หวั่นไหว ?	มยํ น กมฺปาม. ข้าพเจ้า ท. ย่อมไม่หวั่นไหว

ตัวอย่าง อัชชตนิวิภัตติ (อดีตกาลล่วงแล้ววันนี้) ปรัสสบท

อุป + ส + กมฺ ธาตุ (ก้าวเท้า) + ส อาคม + อัชชตนิวิภัตติ (เข้าไปเฝ้าแล้ว)						
บุรุษ	เอกวจนะ			พหุวจนะ		
	บทนาม	บทกิริยา	วิภัตติ	บทนาม	บทกิริยา	วิภัตติ
ปฐม.	เทวตา	อุปสงกมิ	อิ → อิ	เทวตาโย	อุปสงกมึสุ	อุ → อีสุ
มัชฌิม.	ตุว	อุปสงกมิ	โอ → อิ	ตุมเห	อุปสงกมิตถ	(อิ) ตถ
อุตตม.	อห	อุปสงกมิ	อิ	มย	อุปสงกมิมหา, อุปสงกมิมห	(อิ) มหา → มห

ฝึกผันบทประธานกับกริยาอื่นตามตัวอย่าง

อ อาคม + จา ธาตุ (ยืน, ตั้งอยู่) + ส อาคม + อัชชตนิวิภัตติ (ได้ยืนแล้ว)				
บุรุษ	เอกวจนะ		พหุวจนะ	
	บทนาม	บทกิริยา	บทนาม	บทกิริยา
ปฐม.	เทวตา	อจฺจาสิ	เทวตาโย	อจฺจัสสุ
มัชฌิม.	ตุว	อจฺจาสิ	ตุมเห	อจฺจาสิตถ
อุตตม.	อห	อจฺจาสิ	มย	อจฺจาสิมหา, อจฺจาสิมห

ออิ + อ อาคม + ภาส ธาตุ (กล่าว) + อัชชตนิวิภัตติ (ได้กราบทูลแล้ว)				
บุรุษ	เอกวจนะ		พหุวจนะ	
	บทนาม	บทกิริยา	บทนาม	บทกิริยา
ปฐม.	เทวตา	อชฺฌมภาสิ	เทวตาโย	อชฺฌมภาสํ
มัชฌิม.	ตุว	อชฺฌมภาสิ	ตุมเห	อชฺฌมภาสิตถ
อุตตม.	อห	อชฺฌมภาสิ	มย	อชฺฌมภาสิมหา, อชฺฌมภาสิมห

อ อาคม + จินฺต ธาตุ (คิด) + ณย ปัจจัย + อัชชตนิวิภัตติ (ได้คิดแล้ว)				
บุรุษ	เอกวจนะ		พหุวจนะ	
	บทนาม	บทกิริยา	บทนาม	บทกิริยา
ปฐม.	เทวตา	อจฺฉินฺตยิ	เทวตาโย	อจฺฉินฺตยํ, อจฺฉินฺตยีสุ
มัชฌิม.	ตุว	อจฺฉินฺตยิ	ตุมเห	อจฺฉินฺตยิตถ
อุตตม.	อห	อจฺฉินฺตยิ	มย	อจฺฉินฺตยิมหา, อจฺฉินฺตยิมห

ตัวอย่าง ปัญจมีวิภัติ (การบังคับ, ความหวัง) ปราศสบท (จง..., ขอจง...)

พुरु ธาตุ (กล่าว) + อ ปัจจัย + ปัญจมีวิภัติ (ขอจงตรัสบอก, ขอจงกล่าว)						
บุรุษ	เอกวจนะ			พหูวจนะ		
	บทนาม	บทกิริยา	วิภัติ	บทนาม	บทกิริยา	วิภัติ
ปฐม.	ภควา	พुरुตฺ	ตฺ	ภควาโนโต	พुरुวณฺตฺ ^๑	อนฺตฺ
มัชฌิม.	ตฺวํ	พुरुหิ	หิ	ตฺมเห	พुरुถ	ถ
อุตตม.	อหํ	พुरुมิ	มิ	มยํ	พुरुม	ม

เขียน-คัด

คัดตามแบบด้วยตัวบรรจง

โก เอกมณฺตํ อญฺจาลิ ? ใคร ได้ขึ้นแล้ว ณ ที่อันสมควรส่วนข้างหนึ่ง ?

เทวตา เอกมณฺตํ อญฺจาลิ. เทวตา ได้ขึ้นแล้ว ณ ที่อันสมควรส่วนข้างหนึ่ง

เทวตาโย เอกมณฺตํ อญฺจิสฺสุ. เทวตา ท. ได้ขึ้นแล้ว ณ ที่อันสมควรส่วนข้างหนึ่ง

ตฺวํ เอกมณฺตํ อญฺจาลิ. ท่าน ได้ขึ้นแล้ว ณ ที่อันสมควรส่วนข้างหนึ่ง

ตฺมเห เอกมณฺตํ อญฺจาลิตฺถ. ท่าน ท. ได้ขึ้นแล้ว ณ ที่อันสมควรส่วนข้างหนึ่ง

อหํ เอกมณฺตํ อญฺจาลิ. ข้าพเจ้า ได้ขึ้นแล้ว ณ ที่อันสมควรส่วนข้างหนึ่ง

มยํ เอกมณฺตํ อญฺจาลิมฺหา. ข้าพเจ้า ท. ได้ขึ้นแล้ว ณ ที่อันสมควรส่วนข้างหนึ่ง

^๑ บทว่า พुरुวณฺตฺ ของตรัสบอก สำเร็จรูปมาจาก พुरु วิยตฺติย วาจาญํ (พुरु ธาตุ ในการกล่าวชัดเจน-กล่าว) + อ ปัจจัย + อนฺตฺ ปัญจมีวิภัติ, เพราะสระหลัง แปลง อู ของ พुरु เป็น อุ (ฉลนมิยฺวา สร เว เพราะสระ แปลง ณ (เอ อี) เป็น อีย และแปลง ล (อุ อู) เป็น อุ บ้าง)

๖. รตนสูตร

รตนสูตร ว่าด้วยรัตนอันประณีต

อ่าน สวด เขียน-คัด

อ่านและสวดออกเสียงให้ถูกต้องชัดเจน และคัดตามแบบด้วยตัวบรรจง

(พระผู้มีพระภาคตรัสรตนสูตร ดังนี้)

๑. ยานีธ ภูตานิ สماعيل ภูมมานิ วา ยานิ ว อนุตลิภูเข
สพเพเว ภูตา สมนา ภวนตุ อโณปิ สกุกจุ สณนตุ ภาลิตฺ.
- [๑] ภูตทั้งหลายผู้สิงสถิตอยู่บนภาคพื้น หรือผู้สิงสถิตอยู่ในอากาศ
ที่มาประชุมกันอยู่ ณ ที่นี้ ขอให้ภูตทั้งปวงจงเป็นผู้มีใจดี
และจงฟังภาษิตโดยเคารพเถิด

(พระผู้มีพระภาคตรัสรตนสูตร ดังนี้)

๑. ยานีธ ภูตานิ สماعيل ภูมมานิ วา ยานิ ว อนุตลิภูเข
สพเพเว ภูตา สมนา ภวนตุ อโณปิ สกุกจุ สณนตุ ภาลิตฺ.
- [๑] ภูตทั้งหลายผู้สิงสถิตอยู่บนภาคพื้น หรือผู้สิงสถิตอยู่ในอากาศ
ที่มาประชุมกันอยู่ ณ ที่นี้ ขอให้ภูตทั้งปวงจงเป็นผู้มีใจดี
และจงฟังภาษิตโดยเคารพเถิด

(พระผู้มีพระภาคตรัสรตนสูตร ดังนี้)

๑. ยานีธ ภูตานิ สماعيل ภูมมานิ วา ยานิ ว อนุตลิภูเข
สพเพเว ภูตา สมนา ภวนตุ อโณปิ สกุกจุ สณนตุ ภาลิตฺ.
- [๑] ภูตทั้งหลายผู้สิงสถิตอยู่บนภาคพื้น หรือผู้สิงสถิตอยู่ในอากาศ
ที่มาประชุมกันอยู่ ณ ที่นี้ ขอให้ภูตทั้งปวงจงเป็นผู้มีใจดี
และจงฟังภาษิตโดยเคารพเถิด

๒. ตสฺมา หิ ภูตา นิสํเมถ สพุเพ เมตฺตํ กโรถ มานุสฺสึยา ปชาย
ทิวา จ รตฺโต จ หรฺนติ เป พลฺลํ ตสฺมา หิ เน รกฺขถ อปฺปมตฺตา.

[๒] เพราะฉะนั้นแล ภูตทั้งปวง ท่านจงใคร่ครวญ จงแผ่เมตตาต่อหมู่มนุษย์
ด้วยเถิด มนุษย์เหล่าใดนำเครื่องเซ่นสรวงมาให้ ทั้งกลางวันและกลางคืน
เพราะเหตุนี้ ขอท่านทั้งหลายอย่าประมาท จงรักษามนุษย์เหล่านั้น

๒. ตสฺมา หิ ภูตา นิสํเมถ สพุเพ เมตฺตํ กโรถ มานุสฺสึยา ปชาย
ทิวา จ รตฺโต จ หรฺนติ เป พลฺลํ ตสฺมา หิ เน รกฺขถ อปฺปมตฺตา.

[๒] เพราะฉะนั้นแล ภูตทั้งปวง ท่านจงใคร่ครวญ จงแผ่เมตตาต่อหมู่มนุษย์
ด้วยเถิด มนุษย์เหล่าใดนำเครื่องเซ่นสรวงมาให้ ทั้งกลางวันและกลางคืน
เพราะเหตุนี้ ขอท่านทั้งหลายอย่าประมาท จงรักษามนุษย์เหล่านั้น

๒. ตสฺมา หิ ภูตา นิสํเมถ สพุเพ เมตฺตํ กโรถ มานุสฺสึยา ปชาย
ทิวา จ รตฺโต จ หรฺนติ เป พลฺลํ ตสฺมา หิ เน รกฺขถ อปฺปมตฺตา.

[๒] เพราะฉะนั้นแล ภูตทั้งปวง ท่านจงใคร่ครวญ จงแผ่เมตตาต่อหมู่มนุษย์
ด้วยเถิด มนุษย์เหล่าใดนำเครื่องเซ่นสรวงมาให้ ทั้งกลางวันและกลางคืน
เพราะเหตุนี้ ขอท่านทั้งหลายอย่าประมาท จงรักษามนุษย์เหล่านั้น

๓. ยํ ภิกฺขุ วิตฺตํ อธิ วา หุริ วา สคฺเคสฺส วา ยํ รตนํ ปณฺธิ
น โน สมํ อตฺถิ ตถาคเตน อิทมฺปิ พุทฺเธ รตนํ ปณฺธิ.
เอเตน สจฺเจน สฺวตฺถิ โหตุ.

[๓] ทรัพย์เครื่องปลื้มใจ หรือรัตนชาติที่ประณีตใด ๆ ที่มีในโลกนี้ ในโลกอื่น หรือในสวรรค์ ทรัพย์หรือรัตนชาตินั้น ๆ ที่เสมอด้วยตถาคต ไม่มี นี่เป็นรัตนะอันประณีตในพระพุทธเจ้า ด้วยสัจจะนี้ ขอให้มีความสวัสดี

๓. ยัม ภีญจิจ วิตุตัม อิต วา หุรัม วา สัคคุเคสุ วา ยัม รตนัม ปณีตัม
น โน สัมม อตฺถิ ตถาคตเตน อิทมปิ พุทฺธเต รตนัม ปณีตัม.
เอเตน สัจฺเจเน สุวตฺถิ โหตุ.

[๓] ทรัพย์เครื่องปลื้มใจ หรือรัตนชาติที่ประณีตใด ๆ ที่มีในโลกนี้ ในโลกอื่น หรือในสวรรค์ ทรัพย์หรือรัตนชาตินั้น ๆ ที่เสมอด้วยตถาคต ไม่มี นี่เป็นรัตนะอันประณีตในพระพุทธเจ้า ด้วยสัจจะนี้ ขอให้มีความสวัสดี

๓. ยัม ภีญจิจ วิตุตัม อิต วา หุรัม วา สัคคุเคสุ วา ยัม รตนัม ปณีตัม
น โน สัมม อตฺถิ ตถาคตเตน อิทมปิ พุทฺธเต รตนัม ปณีตัม.
เอเตน สัจฺเจเน สุวตฺถิ โหตุ.

[๓] ทรัพย์เครื่องปลื้มใจ หรือรัตนชาติที่ประณีตใด ๆ ที่มีในโลกนี้ ในโลกอื่น หรือในสวรรค์ ทรัพย์หรือรัตนชาตินั้น ๆ ที่เสมอด้วยตถาคต ไม่มี นี่เป็นรัตนะอันประณีตในพระพุทธเจ้า ด้วยสัจจะนี้ ขอให้มีความสวัสดี

---

๔. ขยัม วิราคัม อมตัม ปณีตัม ยทชฺฌคคา สกฺขยฺมุณี สสมาหิโต
น เตเน ธมฺเมเน สมตฺถิ ภีญจิจ อิทมปิ ธมฺเม รตนัม ปณีตัม
เอเตน สัจฺเจเน สุวตฺถิ โหตุ.

[๔] พระศาสดายมุนีผู้มีพระทัยตั้งมั่น ทรงบรรลุลุทธิธรรมได้อันเป็นที่ล้นกิเลส ปราศจากราคะ เป็นอมตธรรมอันประณีต ไม่มีธรรมใด ๆ ที่เสมอด้วยธรรมนั้น นี่เป็นรัตนะอันประณีตในพระธรรม ด้วยสัจจะนี้ ขอให้มีความสวัสดี

๕. ยํ พุทฺธเสฏฺโฐ จี ปรินฺนุณฺหิ สุจฺจํ สํมาธิมานนฺตริกญฺณมาหุ
 สํมาธินา เตเน สโม น วิชฺชติ อิทฺมปิ ธมฺเม รตนํ ปณฺธิตํ
 เอเตเน สจฺจุเจเน สุวตฺถิ โหตุ.

[๕] พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ ตรัสสรรเสริญสมาธิได้ว่าเป็นธรรมสะอาด
 ตรัสถึงสมาธิได้ว่าให้ผลโดยลำดับ สมาธิอื่นที่เสมอกับสมาธินั้น ไม่มี
 นี้เป็นรัตนะอันประณีตในพระธรรม ด้วยสัจจะนี้ ขอให้มีความสวัสดิ

๕. ยํ พุทฺธเสฏฺโฐ จี ปรินฺนุณฺหิ สุจฺจํ สํมาธิมานนฺตริกญฺณมาหุ
 สํมาธินา เตเน สโม น วิชฺชติ อิทฺมปิ ธมฺเม รตนํ ปณฺธิตํ
 เอเตเน สจฺจุเจเน สุวตฺถิ โหตุ.

[๕] พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ ตรัสสรรเสริญสมาธิได้ว่าเป็นธรรมสะอาด
 ตรัสถึงสมาธิได้ว่าให้ผลโดยลำดับ สมาธิอื่นที่เสมอกับสมาธินั้น ไม่มี
 นี้เป็นรัตนะอันประณีตในพระธรรม ด้วยสัจจะนี้ ขอให้มีความสวัสดิ

---

๖. เป บุคฺคลา อญฺจ สติ ปสฺสจฺจา จตฺตาริ เอตานิ ชฺชคานิ โหนฺติ
 เต ทกฺขิณฺนเยชฺชา สุคตสฺส สวากา เอเตสฺส ทินฺนานิ มหปฺพลานิ
 อิทฺมปิ สงฺฆเม รตนํ ปณฺธิตํ เอเตเน สจฺจุเจเน สุวตฺถิ โหตุ.

[๖] บุคคล ๘ จำพวก ที่สัตบุรุษสรรเสริญ ซึ่งจัดเป็นบุคคล ๕ คู่ เป็นสาวก
 ของพระสุคต เป็นผู้ควรแก่ทักษิณา ทานที่เขาถวายในบุคคลเหล่านั้น
 มีผลมาก นี้เป็นรัตนะอันประณีตในพระสงฆ์ ด้วยสัจจะนี้
 ขอให้มีความสวัสดิ

๖. เป บุคฺคลา อญฺจ สติ ปสฺสจฺจา จตฺตาริ เอตานิ ชฺชคานิ โหนฺติ
 เต ทกฺขิณฺนเยชฺชา สุคตสฺส สวากา เอเตสฺส ทินฺนานิ มหปฺพลานิ
 อิทฺมปิ สงฺฆเม รตนํ ปณฺธิตํ เอเตเน สจฺจุเจเน สุวตฺถิ โหตุ.

[๖] บุคคล ๘ จำพวก ที่ลัทธิบุรุษสรรเสริญ ซึ่งจัดเป็นบุคคล ๔ คู่ เป็นสาวกของพระสุคต เป็นผู้ควรแก่ทักษิณา ทานที่เขากวายนับบุคคลเหล่านั้นมีผลมาก นี่เป็นรัตนะอันประณีตในพระสงฆ์ ด้วยสัจจะนี้ ขอให้มีความสวัสดิ

๖. เข ปุคฺคฺลา อฏฺฐ สตี ปสฺสฺสา จตุตตาริ เอตานิ ชุคฺคานิ โทนฺติ
เต ทกฺขิณฺเญยา สุคตฺสฺส สāvกา เอเตสฺส ทินฺนานิ มหปฺปฺลานิ
อิทฺมปิ สงฺฆเม รตน์ ปณีตํ เอเตน สจฺเจน สฺวตฺถิ โหตุ.

[๖] บุคคล ๘ จำพวก ที่ลัทธิบุรุษสรรเสริญ ซึ่งจัดเป็นบุคคล ๔ คู่ เป็นสาวกของพระสุคต เป็นผู้ควรแก่ทักษิณา ทานที่เขากวายนับบุคคลเหล่านั้นมีผลมาก นี่เป็นรัตนะอันประณีตในพระสงฆ์ ด้วยสัจจะนี้ ขอให้มีความสวัสดิ

๗. เข สุปฺปยุตฺตา มนสา ทฬฺเฑน นิกฺกามิโน โคตมสาสนมฺหิ
เต ปตฺติปตฺตา อมตํ วิคฺยฺห ลหฺวธา มฺฐา นิพฺพุตี ญฺญชฺมานา
อิทฺมปิ สงฺฆเม รตน์ ปณีตํ เอเตน สจฺเจน สฺวตฺถิ โหตุ.

[๗] บุคคลเหล่าใดในศาสนาของพระโคตมพุทธเจ้า เป็นผู้ประกอบตนไว้ดี มีใจมั่นคง หมดความห่วงใย บุคคลเหล่านั้นชื่อว่าบรรลุลอหัตตผล หยิ่งถึงอมตนิพพาน รับรสความดับสันทิแบบได้เปล่า นี่เป็นรัตนะอันประณีตในพระสงฆ์ ด้วยสัจจะนี้ ขอให้มีความสวัสดิ

๗. เข สุปฺปยุตฺตา มนสา ทฬฺเฑน นิกฺกามิโน โคตมสาสนมฺหิ
เต ปตฺติปตฺตา อมตํ วิคฺยฺห ลหฺวธา มฺฐา นิพฺพุตี ญฺญชฺมานา
อิทฺมปิ สงฺฆเม รตน์ ปณีตํ เอเตน สจฺเจน สฺวตฺถิ โหตุ.

[๗] บุคคลเหล่าใดในศาสนาของพระโคตมพุทธเจ้า เป็นผู้ประกอบตนไว้ดี มีใจมั่นคง หมดความห่วงใย บุคคลเหล่านั้นชื่อว่าบรรลุลอหัตตผล

๘. ขณินทสีโล ปถวิสุตโต ลินา จตุพฺภิก วาเตหิ อสมฺมุปกมฺปิโย
 ตณฺณมํ สปุบฺริสํ วทามิ โย อริยสัจฺจานิ อเวจฺจ ปสฺสติ
 อิทมฺปิ สงฺฆเม รตนํ ปณฺตีตํ เอเตน สจฺเจน สฺวตฺถิ โหตุ.

[๘] สัตบุรุษใดพิจารณาเห็นแจ้งอริยสัจ เราเรียกสัตบุรุษนั้นว่า
 มีอุปมาเหมือนเสาเรือนที่ฝังลงดิน อันไม่หวั่นไหวเพราะลมที่พัดมา
 จากทิศทั้งสี่ นี่เป็นรัตนะอันประณีตในพระสงฆ์ ด้วยสัจจะนี้
 ขอให้มีความสวัสดิ

๙. เป อริยสัจฺจานิ วิภาวยนฺติ คมฺภีรปญฺเณน สุเทสิตานิ
 กิณฺจาปิ เต โหนฺติ ภูสํ ปมตฺตา น เต ภวํ อฏฺฐมมาทียนฺติ
 อิทมฺปิ สงฺฆเม รตนํ ปณฺตีตํ เอเตน สจฺเจน สฺวตฺถิ โหตุ.

[๙] พระโสดาบันเหล่าใดรู้แจ้งอริยสัจ ที่พระศาสดาผู้มีปัญญาลึกซึ้ง
 แสดงแล้ว ถึงแม้ว่าพระโสดาบันเหล่านั้นจะประมาทไปบ้าง
 ท่านเหล่านั้นก็จะไม่ถือนำเน็ดในภพที่ ๘ นี่เป็นรัตนะอันประณีต
 ในพระสงฆ์ ด้วยสัจจะนี้ ขอให้มีความสวัสดิ

๙. เป อริยสัจฺจานิ วิภาวยนฺติ คมฺภีรปญฺเณน สุเทสิตานิ
 กิณฺจาปิ เต โหนฺติ ภูสํ ปมตฺตา น เต ภวํ อฏฺฐมมาทียนฺติ
 อิทมฺปิ สงฺฆเม รตนํ ปณฺตีตํ เอเตน สจฺเจน สฺวตฺถิ โหตุ.

[๙] พระโสดาบันเหล่าใดรู้แจ้งอริยสัจ ที่พระศาสดาผู้มีปัญญาลึกซึ้ง
 แสดงแล้ว ถึงแม้ว่าพระโสดาบันเหล่านั้นจะประมาทไปบ้าง
 ท่านเหล่านั้นก็จะไม่ถือนำเน็ดในภพที่ ๘ นี่เป็นรัตนะอันประณีต
 ในพระสงฆ์ ด้วยสัจจะนี้ ขอให้มีความสวัสดิ

[illegible]

[๑๐] พระโสดาบันนั้นละกรรม ๓ ประการ คือ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจชา และสัลลพตปรามาส พร้อมกับการบรรลุโสดาปัตติมรรคได้แล้ว แม้จะมีกิเลสบางอย่างเหลืออยู่

[๑๐] พระโสดาบันนั้นละกรรม ๓ ประการ คือ สักกายทิฐิ วิจิกิจฉา และสีลัพพตปรามาส พร้อมกับการบรรลุโสดาปัตติมรรคได้แล้ว แม้จะมีกิเลสบางอย่างเหลืออยู่

๑๑. จตุทปาเยหิ จ วิบุปมตุโต จจุจกิชานานิ อภพพ กาคู
อิทมปิ สงฺฆเม รตนํ ปณฺธิตํ เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.

[๑๑] พระโสดาบันนั้นพ้นแล้วจากอบายทั้งสี่ และจะไม่ทำอภิชาน ๖
นี้เป็นรัตนอันประณีตในพระสงฆ์ ด้วยสัจจะนี้ ขอให้มีความสวัสดี

๑๑. จตุทปาเยหิ จ วิบุปมตุโต จจุจกิชานานิ อภพพ กาคู
อิทมปิ สงฺฆเม รตนํ ปณฺธิตํ เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.

[๑๑] พระโสดาบันนั้นพ้นแล้วจากอบายทั้งสี่ และจะไม่ทำอภิชาน ๖
นี้เป็นรัตนอันประณีตในพระสงฆ์ ด้วยสัจจะนี้ ขอให้มีความสวัสดี

๑๑. จตุทปาเยหิ จ วิบุปมตุโต จจุจกิชานานิ อภพพ กาคู
อิทมปิ สงฺฆเม รตนํ ปณฺธิตํ เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.

[๑๑] พระโสดาบันนั้นพ้นแล้วจากอบายทั้งสี่ และจะไม่ทำอภิชาน ๖
นี้เป็นรัตนอันประณีตในพระสงฆ์ ด้วยสัจจะนี้ ขอให้มีความสวัสดี

๑๒. กิญจาปิ โส กมฺม กโรติ ปาปํ กาเยน วาจา อุท เจตสา วา
อภพพ โส ตสฺส ปฏิจฺจททย อภพพตา ทิฏฺฐปทสฺส วุตฺตา
อิทมปิ สงฺฆเม รตนํ ปณฺธิตํ เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.

[illegible]

คิมุ๋หานมาเส ปจฺมสฺมี คิมุเห
นิพฺพานคามิ ปรมํ หิตาย
เอเตน สจฺเจน สวตฺติ โหต.

[๑๓] พุ่มไม้งามในป่า ซึ่งมียอดออกดอกบานสะพรั่ง ในต้นเดือนห้า
 แห่งคิมหันตฤดูงามอย่างยิ่ง จันใด พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรม
 อันประเสริฐ ที่ให้ถึงนิพพาน เพื่อประโยชน์อย่างยิ่ง จันนั้น
 นี้เป็นรัตนอันประณีตในพระพุทธเจ้า ด้วยสัจจะนี้ ขอให้มีความสวัสดี

๑๓. วณุปคุณเพ ขถ สุลลิตคุเค   คิมุทานมาเส ปจมสุมี คิมุเท
 ตถูปนั ธมฺมวโร อเทสยิ   นิพฺพานคามิ ปรมิ ทิตาย
 อิทฺมปิ พุทฺธเจ รตนํ ปณีตํ   เอเตน สจฺเจเน สฺวตฺถิ โทสุ.

[๑๓] พุ่มไม้งามในป่า ซึ่งมียอดออกดอกบานสะพรั่ง ในต้นเดือนห้า
 แห่งคิมหันตฤดูงามอย่างยิ่ง จันใด พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรม
 อันประเสริฐ ที่ให้ถึงนิพพาน เพื่อประโยชน์อย่างยิ่ง จันนั้น
 นี้เป็นรัตนอันประณีตในพระพุทธเจ้า ด้วยสัจจะนี้ ขอให้มีความสวัสดี

๑๓. วณุปคุณเพ ขถ สุลลิตคุเค   คิมุทานมาเส ปจมสุมี คิมุเท
 ตถูปนั ธมฺมวโร อเทสยิ   นิพฺพานคามิ ปรมิ ทิตาย
 อิทฺมปิ พุทฺธเจ รตนํ ปณีตํ   เอเตน สจฺเจเน สฺวตฺถิ โทสุ.

[๑๓] พุ่มไม้งามในป่า ซึ่งมียอดออกดอกบานสะพรั่ง ในต้นเดือนห้า
 แห่งคิมหันตฤดูงามอย่างยิ่ง จันใด พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรม
 อันประเสริฐ ที่ให้ถึงนิพพาน เพื่อประโยชน์อย่างยิ่ง จันนั้น
 นี้เป็นรัตนอันประณีตในพระพุทธเจ้า ด้วยสัจจะนี้ ขอให้มีความสวัสดี

๑๔. วโร วรณฺณ วรโท วราหโร
 อิทฺมปิ พุทฺธเจ รตนํ ปณีตํ

อนุตฺตโร ธมฺมวโร อเทสยิ
 เอเตน สจฺเจเน สฺวตฺถิ โทสุ.

[๑๔] พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ ทรงรู้ธรรมอันประเสริฐ ทรงประทานธรรมอันประเสริฐทรงนำทางอันประเสริฐมาให้ ทรงเป็นผู้ยอดเยี่ยมกว่าใคร ๆ ได้ทรงแสดงธรรมอันประเสริฐไว้ นี่เป็นรัตนะอันประณีตในพระพุทธเจ้า ด้วยสัจจะนี้ ขอให้มีความสวัสดิ์

๑๔. วโร วรณฺณ วรโท วราทโร   อนุตฺตโร ธมฺมวโร อเทสฺยิ
อิทฺมปิ พุทฺธเต รตนํ ปณีตํ   เอเตน สจฺเจน สฺวตฺติ โหตุ.

[๑๔] พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ ทรงรู้ธรรมอันประเสริฐ ทรงประทานธรรมอันประเสริฐทรงนำทางอันประเสริฐมาให้ ทรงเป็นผู้ยอดเยี่ยมกว่าใคร ๆ ได้ทรงแสดงธรรมอันประเสริฐไว้ นี่เป็นรัตนะอันประณีตในพระพุทธเจ้า ด้วยสัจจะนี้ ขอให้มีความสวัสดิ์

๑๔. วโร วรณฺณ วรโท วราทโร   อนุตฺตโร ธมฺมวโร อเทสฺยิ
อิทฺมปิ พุทฺธเต รตนํ ปณีตํ   เอเตน สจฺเจน สฺวตฺติ โหตุ.

[๑๔] พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ ทรงรู้ธรรมอันประเสริฐ ทรงประทานธรรมอันประเสริฐทรงนำทางอันประเสริฐมาให้ ทรงเป็นผู้ยอดเยี่ยมกว่าใคร ๆ ได้ทรงแสดงธรรมอันประเสริฐไว้ นี่เป็นรัตนะอันประณีตในพระพุทธเจ้า ด้วยสัจจะนี้ ขอให้มีความสวัสดิ์

---

๑๕. ชีณํ ปุราณํ นว นตฺติ สมฺภวํ   วิรตฺตจิตฺตยาติเก ภวสฺมี
เต ชีณพีชา อวิรุพฺพิณฺนทา   นิพฺพนฺติ อีรา ยถา ยํ ปทีโป
อิทฺมปิ สงฺฆเม รตนํ ปณีตํ   เอเตน สจฺเจน สฺวตฺติ โหตุ.

[๑๕] พระชีณาสพเหล่าใดสิ้นภพเก่าแล้ว ไม่มีการเกิดใหม่ ทั้งมีจิตเบื้องหน้าในภพที่จะเกิดต่อไป ท่านเหล่านั้นชื่อว่า มีพีชสิ้นแล้ว ไม่มีฉันทะงอกขึ้นเป็นปราชญ์ ย่อมดับสนิทเหมือนประทีปดวงนี้ดับไป นี่เป็นรัตนะอันประณีตในพระสงฆ์ ด้วยสัจจะนี้ ขอให้มีความสวัสดิ์

๑๕. จีณั ปุราณั นว นตฺถิ สมฺภวํ   วัชรตฺถิจิตฺตยาขติเก ภวสุมี
เต จิตฺตพีชา อวิรุฬฺหิณฺหา   นิพฺพนฺติ อีรา ขณฺฑิ ปทิจิ
อิทฺมปิ สงฺฆเ รตนํ ปณีตํ   เอเตน สงฺฆเณ สฺวตฺถิ โทตุ.

[๑๕] พระชินาสภเหล่าใดสิ้นภพเก่าแล้ว ไม่มีการเกิดใหม่ ทั้งมีจิตเปื้อนภายในภพที่จะเกิดต่อไป ท่านเหล่านั้นเชื่อว่า มีพิษสิ้นแล้ว ไม่มีذنหะงอกขึ้นเป็นปราชญ์ ย่อมดับสนิทเหมือนประทีปดวงนี้ดับไป นี่เป็นรัตนอันประณีตในพระสงฆ์ ด้วยลัจจะนี้ ขอให้มีความสุข

๑๕. จีณั ปุราณั นว นตฺถิ สมฺภวํ   วัชรตฺถิจิตฺตยาขติเก ภวสุมี
เต จิตฺตพีชา อวิรุฬฺหิณฺหา   นิพฺพนฺติ อีรา ขณฺฑิ ปทิจิ
อิทฺมปิ สงฺฆเ รตนํ ปณีตํ   เอเตน สงฺฆเณ สฺวตฺถิ โทตุ.

[๑๕] พระชินาสภเหล่าใดสิ้นภพเก่าแล้ว ไม่มีการเกิดใหม่ ทั้งมีจิตเปื้อนภายในภพที่จะเกิดต่อไป ท่านเหล่านั้นเชื่อว่า มีพิษสิ้นแล้ว ไม่มีذنหะงอกขึ้นเป็นปราชญ์ ย่อมดับสนิทเหมือนประทีปดวงนี้ดับไป นี่เป็นรัตนอันประณีตในพระสงฆ์ ด้วยลัจจะนี้ ขอให้มีความสุข

(ท้าวสักกะจอมเทพกราบทูลเป็นคาถา ดังนี้)

๑๖. ยานิธ ภูตานิ สฺมาคตานิ   ภูมฺมานิ วา ยานิ ว อนฺตฺลิกฺเข
ตถาคคํ เทวมนุสฺสํปฺปชิตํ   พุทฺธํ นมสฺสาม สฺวตฺถิ โทตุ.

[๑๖] ภูตทั้งหลายผู้สิงสถิตอยู่บนภาคพื้น หรือผู้สิงสถิตอยู่ในอากาศ ที่มาประชุมกันอยู่ ณ ที่นี้ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายขอนอบน้อมพระตถาคตพุทธเจ้า ที่เทวดาและมนุษย์บูชาแล้ว ขอให้มีความสุข

[illegible]

๑๗. ขานี้ธ ภูตานิ สماعيل
ตถาคตํ เทวมนุสฺสปุชิตํ

[๑๗] ภูตทั้งหลายผู้สิงสถิตอยู่บนภาคพื้น หรือผู้สิงสถิตอยู่ในอากาศ
ที่มาประชุมกันอยู่ ณ ที่นี้ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายขอนอบน้อมพระธรรม
ของพระตถาคต ที่เทวดาและมนุษย์บูชาแล้ว ขอให้มีความสวัสดิ

๑๗. ขานีธ ภูตานิ สماعيل มุมมานิ วา ขานี ว อนตุลิกเข
ตถาคคิ เทวมนุสฺสบุชิติ ธมฺมํ นมสฺสาม สุวตฺติ โหตุ.

[๑๗] ภูตทั้งหลายผู้สิงสถิตอยู่บนภาคพื้น หรือผู้สิงสถิตอยู่ในอากาศ
ที่มาประชุมกันอยู่ ณ ที่นี้ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายขอนอบน้อมพระธรรม
ของพระตถาคต ที่เทวดาและมนุษย์บูชาแล้ว ขอให้มีความสวัสดิ

๑๘. ขานีธ ภูตานิ สماعيل มุมมานิ วา ขานี ว อนตุลิกเข
ตถาคคิ เทวมนุสฺสบุชิติ สงฺฆํ นมสฺสาม สุวตฺติ โหตุ.

[๑๘] ภูตทั้งหลายผู้สิงสถิตอยู่บนภาคพื้น หรือผู้สิงสถิตอยู่ในอากาศ
ที่มาประชุมกันอยู่ ณ ที่นี้ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายขอนอบน้อมพระสงฆ์
ของพระตถาคต ที่เทวดาและมนุษย์บูชาแล้ว ขอให้มีความสวัสดิ

๑๘. ขานีธ ภูตานิ สماعيل มุมมานิ วา ขานี ว อนตุลิกเข
ตถาคคิ เทวมนุสฺสบุชิติ สงฺฆํ นมสฺสาม สุวตฺติ โหตุ.

[๑๘] ภูตทั้งหลายผู้สิงสถิตอยู่บนภาคพื้น หรือผู้สิงสถิตอยู่ในอากาศ
ที่มาประชุมกันอยู่ ณ ที่นี้ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายขอนอบน้อมพระสงฆ์
ของพระตถาคต ที่เทวดาและมนุษย์บูชาแล้ว ขอให้มีความสวัสดิ

๑๘. ขานีธ ภูตานิ สماعيل มุมมานิ วา ขานี ว อนตุลิกเข
ตถาคคิ เทวมนุสฺสบุชิติ สงฺฆํ นมสฺสาม สุวตฺติ โหตุ.

[๑๘] ภูตทั้งหลายผู้สิงสถิตอยู่บนภาคพื้น หรือผู้สิงสถิตอยู่ในอากาศ
ที่มาประชุมกันอยู่ ณ ที่นี้ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายขอนอบน้อมพระสงฆ์
ของพระตถาคต ที่เทวดาและมนุษย์บูชาแล้ว ขอให้มีความสวัสดิ

รัตนสูตรํ นิฏฺฐิตํ. รัตนสูตร จป

รัตนสูตรํ นิฏฺฐิตํ. รัตนสูตร จป

รัตนสูตรํ นิฏฺฐิตํ. รัตนสูตร จป

ปจฺจนา-วิสขุชนา

ฝึก ปจฺจนา การถาม และ วิสขุชนา การตอบ ตามวิธีของพระอรรถกถาจารย์

ปจฺจนา	วิสขุชนา
เกณ ปเนตํ สุตตํ วุตตํ ? ก็สูตรนี้ ใคร กล่าว ?	ภควตา เอว วุตตํ. พระผู้มีพระภาคเท่านั้น ตรัส (กล่าว)
กทา วุตตํ ? ตรัส เมื่อไร ?	ภควโต เวสาลี อนุปฺปตฺตทิวเสเยว. ในวันทีพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จถึงกรุงเวสาลีนั่นเอง
กตถ วุตตํ ? ตรัส ที่ไหน ?	เวสาลียํ. (เวสาลีนครทวาร)
กสฺมา วุตตํ ? ตรัส เพราะเหตุไร ?	เตลํ อุปททวานํ ปฏฺิฆาตตถาย. เพื่อกำจัดอุปทวะเหล่านั้น
กสฺมา อิมํ สุตตํ ตทนนฺตรํ นิฏฺฐิตตํ สียา ? เพราะเหตุไร สูตรนี้จึงเป็นอัน ตั้งไว้ในลำดับต่อจากมงคล สูตร ?	ยสฺมา มงฺคลสูตรเตน อตฺตรกฺขา อกฺลยาณกรณกฺลยาณากรณ- ปจฺจยานญจ อาสวานํ ปฏฺิฆาโต ทสฺสีโต, เพราะเหตุทีพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงการรักษาตัวเอง และการกำจัดอาสวะทั้งหลายทีมีการทำไม่ดี และการไม่ทำดี เป็นปัจจัยด้วยมงคลสูตร อิมญจสูตรํ ปรรกฺขํ อมนุสฺสาทีปจฺจยานญจ อาสวานํ ปฏฺิฆาโต สาเธติ. ตสฺมา ส่วนสูตรนี้ให้สำเร็จการรักษาผู้อื่น และการกำจัดอาสวะทั้งหลาย ทีมีอมนุษย์เป็นต้นเป็นปัจจัย

ฝึกถาม-ตอบ ประโยคอื่น ๆ

ปจฺจนา	วิสขุชนา
เก สุมฺนา ภวนตุ. ^๑ ? ใคร ท. จงเป็นผู้มีใจเบิกบาน ?	สพฺเพว ภูตา สุมฺนา ภวนตุ. เทวดา ท. ทั้งปวงนั้นเทียว จงเป็นผู้มีใจเบิกบาน.

^๑ บทว่า ภวนตุ จงมี, จงเป็น สำเร็จรูปมาจาก ภู สดตฺยา (มี, เป็น) + อ ปัจจัย + ตฺ ปัญจมีวิภตฺติ. วุทฺธิ อุ เป็น โอ, แปลง โอ เป็น อว

เก สกุกจจํ สุณนตุ ^๑ ภาสิตํ ? ใคร ท. จงฟัง ซึ่งภาษิต โดยเคารพ ?	สพฺเพว ภูตา สกุกจจํ สุณนตุ ภาสิตํ. เทวดา ท. ทั้งปวงนั้นเทียว จงฟัง ซึ่งภาษิต โดยเคารพ.
เก นิสาเมนตุ ^๒ ? ใคร ท. จงใคร่ครวญ ?	ภูตา นิสาเมนตุ . เทวดา ท. จงใคร่ครวญ.
เก เมตตํ กโรนตุ ^๓ มานุสฺสียา ปชาย ? ใคร ท. จงกระทำ (จงแผ่) ซึ่งเมตตา ในหมู่มนุษย์ ?	ภูตา เมตตํ กโรนตุ มานุสฺสียา ปชาย ? เทวดา ท. จงกระทำ (จงแผ่) ซึ่งเมตตา ในหมู่มนุษย์ ?
ภูตา เก รกฺขนตุ ^๔ ? เทวดา ท. จงรักษา ซึ่งใคร ท. ?	เย (มนุษย์) ทิวา จ รตโต จ พลี หฺรณฺติ , ^๕ มนุษย์ ท. เหล่าใด นำเครื่องเช่นสรวงมาให้ ในกลางวันด้วย ในกลางคืนด้วย, ภูตา เน (มนุษย์) รกฺขนตุ . เทวดา ท. จงรักษา ซึ่งมนุษย์ ท. เหล่านั้น
กี ตถาคเตน สมํ เนวตฺถิ ? อะไร ที่เสมอ ด้วยพระตถาคต ไม่มีเลย ? [เนวตฺถิ = น + เว + อตฺถิ]	อิธ วา หุริ วา สคฺเคสุ วา ยํ กิลฺยจิ อตฺถิ วิตฺตํ วา รตนํ วา, ทรัพย์เครื่องปลื้มใจและรัตนะทั้งหมด ที่มีในโลก นี้ ในโลกอื่น หรือในสวรรค์, ตมปิ ตถาคเตน สมํ เนวตฺถิ . แม้ทรัพย์เครื่องปลื้มใจหรือรัตนะนั้น ที่เสมอ ด้วยพระตถาคต ไม่มีเลย
โก ขยํ วิรํคํ อมตํ ปณฺธิตํ ยทฺชณฺค ^๖ ? ใคร ทรงบรรลु ซึ่งพระนิพพานใด เป็นที่สิ้นกิเลส ปราศจากราคะ เป็นอมตธรรม อันประณีต ? [ยทฺชณฺค = ยํ (นิพพาน) + อชฺณค]	สกฺขยฺมฺนี สมาทิตฺโต ขยํ วิรํคํ อมตํ ปณฺธิตํ ยทฺชณฺค . พระสากยมุนี ผู้มีพระทัยตั้งมั่นแล้ว ทรงบรรลु ซึ่งพระนิพพานใด เป็นที่สิ้นกิเลส ปราศจากราคะ เป็นอมตธรรม อันประณีต

^{๑-๔} บทว่า **สุณนตุ** จงฟัง สำเร็จรูปมาจาก สุ สวณ (ฟัง) + ณ + อนตุ ปัญจมีวิภัตติ, **นิสาเมนตุ** จงฟัง สำเร็จรูปมาจาก นิ + สม ตกฺกสททาโลเจ (ตรึกตรอง, ทำเสียง, ไตร่ตรอง) ถ้ามี นิ เป็นบทหน้า มีอรรถ ทสฺสนสฺสฺเต (ดู-เห็น, ฟัง) จ. + เณ + อนตุ ปัญจมีวิภัตติ, **กโรนตุ** จงกระทำ สำเร็จรูปมาจาก กร กรณ (กระทำ) + โอ + อนตุ ปัญจมีวิภัตติ, **รกฺขนตุ** จงรักษา สำเร็จรูปมาจาก รกฺข ปาเล (รักษา, ป้องกัน) + อ + อนตุ ปัญจมีวิภัตติ

^๕ บทว่า **หฺรณฺติ** ย่อมนำไป สำเร็จรูปมาจาก หร หรณ (นำไป) + อ + อนติ วัตตมานาวิภัตติ

^๖ บทว่า **อชฺณค** บรรลุแล้ว สำเร็จรูปมาจาก อธิ บทหน้า + อ อาคม + คมฺ คติมฺ (ไป) + อี อชฺชตฺถินวิภัตติ, แปลง อธิ เป็น อชฺณ (อชฺโณ อธิ.), แปลง คม เป็น คา (กฺวจิ ธาตุวิภัตติบุปฺจยยานํ), ลบสระ อี หลัง (วา ปโร อสรูปา)

โก สุจี ปวิณณยิ ^๑ ? ใคร สรรเสริญแล้ว ซึ่งสมาธิ อันสะอาดผ่องแผ้ว (มรรคสมาธิ) ?	พุทธเสฏโฐ สุจี ปวิณณยิ. พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ ตรัสสรรเสริญแล้ว ซึ่งสมาธิ อันสะอาดผ่องแผ้ว (มรรคสมาธิ).
เก สมาธิมานนตริกถุลลมาหุ ^๒ ? ใคร ท. กล่าวแล้ว ซึ่งสมาธิ (มรรคสมาธิ) ว่าให้ ผลทันทีที่ไม่มีระหว่างคั่น ? [สมาธิมานนตริกถุลลมาหุ = สมาธิ + อนนตริก + อาหุ]	พุทธา (ปณจิตา) สมาธิมานนตริกถุลลมาหุ. พระพุทธเจ้า ท. (นักปราชญ์ ท.) กล่าวแล้ว ซึ่งสมาธิ (มรรคสมาธิ) ว่าให้ผลทันที ที่ไม่มีระหว่างคั่น.
โก เตน สมาธินา สโม น วิชชติ ^๓ ? (สมาธิ) อะไร ที่เสมอด้วยสมาธิ (อนันตริกสมาธิ) นั้น ไม่มีเลย ?	โกจิ รูปาวจรสมาธิ วา อรูปาวจรสมาธิ วา เตน สมาธินา สโม น วิชชติ. รูปาวจรสมาธิ หรือ อรูปาวจรสมาธิ ใด ๆ ที่เสมอด้วยสมาธิ (อนันตริกสมาธิ) นั้น ไม่มีเลย
เก ทกฺขิณเญยยา โหนติ ? ใคร ท. ย่อมเป็นผู้ควรแก่ทักษิณาทาน ?	เย บุคฺคลา อฏฺฐ สตฺ ปสฺสจฺจา, บุคฺค ๘ เหล่าใด อันสัตบุรุษ ท. สรรเสริญแล้ว, จตุตตาริ เอตานิ ยุกานิ โหนติ, ย่อมเป็น ๔ คู่ เหล่านี้, สพฺเพปิ เต ทกฺขิณเญยยา โหนติ. บุคคลเหล่านั้น แม้ทั้งหมด ย่อมเป็นผู้ควร แก่ทักษิณาทาน.
เกสุ ทานานิ ทินฺนานิ มหปฺพลานิ โหนติ ? ทาน ท. อันบุคคลถวายแล้ว ในบุคคลเหล่าไหน มีผลมาก ?	เอเตสุ สุตตสฺส สาวเกสุ ทานานิ ทินฺนานิ มหปฺพลานิ โหนติ. ทาน ท. อันบุคคลถวายแล้ว ในสาวก ของพระสุตเหล่านั้น มีผลมาก.
เก อมตํ วิคฺยท บุคฺคเหล่าไหน หยั่งลงแล้ว สู่อมตธรรม มุธา ลหฺฐา นิพฺพุตี ภูณฺชมานา ปตฺติปตฺตา โหนติ ? เมื่อเสวย ซึ่งความดับเย็น (ผลสมาบัติ) โดยได้เปล่า ชื่อว่า เป็นผู้บรรลุธรรมที่ควรบรรลु (พระอรหัตผล) ?	เย โคตมสาสนมฺหิ สุปฺปยุตฺตา มนฺสา ทฬฺหฺเณ นิกกามิโน, เต. บุคคลทั้งหลาย (พระอรหันต์, พระชีนาสพ) ในพระศาสนาของพระโคตมพุทธเจ้า ผู้ประกอบตนดีแล้ว มีจิตมั่นคง ผู้ปราศกิเลส

^๑ บทว่า ปวิณณยิ ตรัสสรรเสริญแล้ว สำเร็จรูปมาจาก ปริ บทหน้า + วนณ วนณกริยาวิถิตการคุณวจนสุ (สรรเสริญ, กระทำ, ขยาย, กล่าวความดี) + ณย + อี อัชชตนิวิภัตติ เป็นจฺราทิคมะ

^๒ บทว่า อาหุ กล่าวแล้ว สำเร็จรูปมาจาก พฐู วิยตติย วาจาญ (กล่าว) + อุ บิโรกขาวิภัตติ. แปลง พฐู เป็น อาห (พฐูณมาหฺวาท ปโรกขาญ).

^๓ บทว่า วิชชติ มีอยู่, ย่อมมี สำเร็จรูปมาจาก วิท ภาเว (มี, เป็น) ทิ. + ย + ตี วัตตมานาวิภัตติ. แปลง ทย เป็น ช, ช้อน ช เป็น ชช

ฝึกตั้งคำถามด้วยตนเอง

ลิงค์	เอกวจนะ	พหุวจนะ
ปุงลิงค์ (นามเพศชาย)	โก ใคร, อะไร, บุคคลไหน	เก ใคร ท., บุคคล ท. เหล่าไหน
อิติลลิงค์ (นามเพศหญิง)	กา ใคร, อะไร, หญิงคนไหน	กาโย หญิง ท. เหล่าไหน
นปุงสกลิงค์ (นามเพศบัณฑิต)	กิ อะไร, สิ่งไหน, วัตถุอะไร	กานิ วัตถุ ท. เหล่าไหน

๑. ยถา อินทขีโล ปลวี่ สโต

เสาเชื่อน เข้าไปอาศัยแล้ว ซึ่งแผ่นดิน

๒. จตุพฺภี (ทิสานี อากเตหิ) วาเตหิ อสมปคมปิโย สียา.^๑

ไม่พึงอาจให้ห้วนไหว เพราะลม ท. (ที่พัดมาแล้ว จากทิศ ท.) ๔ พึงเป็น ฉั่นใด.

๓. สปปุริโส อริยสจฺจานิ อเวจฺจ ปสฺสตี.^๒

สัตบุรุษ พิจารณาแล้ว ย่อมเห็น ซึ่งอริยสัจ ท.

๔. อหํ ตถูปมํ สปปุริสํ วทามิ.^๓

เราตถาคต ย่อมเรียก ซึ่งสัตบุรุษ ว่ามีอุปมาฉันนั้น (ว่าเหมือนเสาเชื่อน).

๕. เย ปุคฺคลา คมภีรฺพลฺเลน สุเทสิตานิ อริยสจฺจานิ วิภาวณฺตี.^๔

บุคคล ท. เหล่าใด ยังอริยสัจ ท. อันพระพุทธรเจ้าผู้พระปัญญาธิกซึ่ง ทรงแสดงไว้ดีแล้ว ย่อมให้ปรากฏ.

๖. กิณฺจาปี เต ปุคฺคลา ภูสฺสพฺมตฺตา โทณฺตี.^๕

บุคคล ท. เหล่านั้น ย่อมเป็นผู้ประมาทนัก แม้ก็จริง.

๗. ตถาปี เต ปุคฺคลา น อภฺจํ ภวํ อาทียนฺตี.^๖

ถึงอย่างนั้น บุคคล ท. เหล่านั้น ย่อมไม่ถือเอา ซึ่งภพ ที่ ๘.

๘. สหาวสฺส (ปุคฺคลสฺส) ทสฺสนสมฺปทาเย ตโย ธมฺมา ขหิตา ภวณฺตี.^๗

ธรรม ท. ๓ ของพระโสดาบันบุคคลนั้น ถูกละแล้ว พร้อม ด้วยการบรรลุทัสสนะคือ โสดาปัตติมารค นั้นเทียว ย่อมมี.

^๑ บทว่า สียา พึงมี, พึงเป็น สำเร็จรูปมาจาก อส ภูว (มี, เป็น) + อ ปัจจัย + เอยย สัตตมีวิภัตติ. ลบ อ ของ อส ชาติ, แปลง เอยย เป็น อียา.

^{๒-๗} บทว่า ปสฺสตี ย่อมเห็น สำเร็จรูปมาจาก ทิส เปกฺขณ (ดู-เห็น) + อ + ตี วัตตมานาวิภัตติ. แปล ทิส เป็น ปสฺส, บทว่า วทามิ ย่อมกล่าว สำเร็จรูปมาจาก วท วิยตฺติย วาจาเย (กล่าว) + อ + มิ วัตตมานาวิภัตติ. เพราะ มิ วิภัตติ (หิ, มิ, ม) ที่ละ อ เป็น อา, บทว่า วิภาวณฺตี ย่อมทำให้ปรากฏ สำเร็จรูปมาจาก วิ บทหน้า ภู สดตฺวาปตฺติวุทฺทยนฺนฺกาเวสุ (เกิด, เป็นไป-ถึง, เจริญ, เสวย) ภู., ถ้ามี วิ เป็นบทหน้า มีอรรถ วิภาวเน (การทำให้แจ้ง) จ. + ณย + อนฺติ วัตตมานาวิภัตติ, บทว่า โทณฺตี ย่อมมี, ย่อมเป็น สำเร็จรูปมาจาก หุ สดตฺยา (มี, เป็น) + อ + อนฺติ, บทว่า อาทียนฺตี ย่อมถือเอา สำเร็จรูปมาจาก อา บทหน้า ทา อาทาเน (ถือเอา) + ย + อนฺติ วิภัตติ, บทว่า ภวณฺตี ย่อมมี, ย่อมเป็น สำเร็จรูปมาจาก ภู สดตฺยา (มี, เป็น) + อ + อนฺติ วิภัตติ. วุทฺธิ อุ เป็น โอ, แปลง โอ เป็น อว.

๙. กิณจาปี โส ทสสนสมปนโน ปาปกมม กโรติ.^๑

พระโสดาบันบุคคณัน ย่อมกระทำ บาปกรรม แม้ก็จริง.

๑๐. ภควา นิพพานคามิ ธมมวริ สุตตานิ ปรมิ หิตาย อเทสยิ.^๒

พระผู้มีพระภาค ได้ทรงแสดงแล้ว ซึ่งพระธรรมอันประเสริฐ (พระปริยัติธรรม) อันให้ถึงพระนิพพาน เพื่อพระนิพพานอันเป็นประโยชน์อย่างยอดเยี่ยม แก่สัตว์ ท..

๑๑. ภควา ^๑วโร ^๒วรณญ ^๓วรโท ^๔วราหโร ^๕อนุตโตโร ธมมวริ อเทสยิ.

พระผู้มีพระภาค ^๑ผู้ประเสริฐ ^๒ผู้ทรงรู้ธรรมอันประเสริฐ ^๓ทรงประทานธรรมอันประเสริฐ ^๔ทรงนำมาซึ่งมรรคอันประเสริฐ ^๕ผู้ไม่มีใครยิ่งกว่า ได้ทรงแสดงแล้ว ซึ่งธรรมอันประเสริฐ (โลกุตตรธรรม).

๑๒. ชินาสวา ภิกขุ ชินพีชา อวิรุฬ्हินทา อีรา ยถายมปทีโป นิพพุโต, เอว นิพพนติ.^๓

ภิกษุ ท. ผู้สิ้นอาสวะแล้ว ผู้สิ้นพีชคือปฏิสนธิวิญญาณแล้ว ผู้ไม่มีฉันทะที่งอกได้ ผู้มีปัญญา ย่อมดับสนิท เหมือนประทีปดวงนี้ดับไป ฉะนั้น.

๑๓. มยิ ตถาคตัม เทวมนุสสุปปุชิตัม พุทฺธัม นมสฺสาม.^๔

เรา ท. จงนอบน้อม ซึ่งพระพุทธเจ้า ผู้เสด็จมาและเสด็จไปแล้วอย่างนั้น ผู้อันเทวดาและมนุษย์บูชาแล้ว.

๑๔. มยิ ตถาคตัม เทวมนุสสุปปุชิตัม ธมมัม นมสฺสาม.

เรา ท. จงนอบน้อม ซึ่งพระนิพพานธรรม อันพระพุทธเจ้าเป็นต้นทรงบรรลุแล้วอย่างนั้น ผู้อันเทวดาและมนุษย์บูชาแล้ว.

๑๕. มยิ ตถาคตัม เทวมนุสสุปปุชิตัม สงฺฆัม นมสฺสาม.

เรา ท. จงนอบน้อม ซึ่งพระสงฆ์ ผู้ดำเนินไปแล้วอย่างนั้น ผู้อันเทวดาและมนุษย์บูชาแล้ว.

๑๖. สุวตฺถิ โหตุ.^๕

ความสวัสดี จงมี.

วิธีผันประธานกับกิริยา

บทประธาน คือ มนุสฺโส มนุสฺย กับ บทกิริยาอาขยาต คือ หรติ **ย่อนำไป** มีวิธีผัน ดังนี้

^{๑,๓} บทว่า กโรติ ย่อมกระทำ สำเร็จรูปมาจาก กร กรณ (กระทำ) ต.ภ. + โอ ปัจจัย + ตี วัตตมานาวิภัตติ, บทว่า นิพพนติ ย่อมดับสนิท สำเร็จรูปมาจาก นิ บทหน้า + วา คติพนธคนธสฺ (ไป-ถึง-บรรลุ, ผูก, ตัด-เปียดเบียน) ทิ.ภ. + อ + อนติ วัตตมานาวิภัตติ

^๒ บทว่า อเทสยิ ได้ทรงแสดงแล้ว สำเร็จรูปมาจาก อ อาคม + ทิสึ อุจจารณ (สวด, แสดง) จ. + ณย + อี อัชชตนิวิภัตติ

^{๔-๕} บทว่า นมสฺสาม จงนอบน้อม สำเร็จรูปมาจาก นมสฺส วุนทนานตย (น้อมไหว้, กราบด้วยความนอบน้อม) ภู. + อ + ม ปัญจมีวิภัตติ, บทว่า โหตุ จงมี, จงเป็น สำเร็จรูปมาจาก หู สุตตาย (มี, เป็น) + อ + ตฺ ปัญจมีวิภัตติ. วุทธิ อุ เป็น โอ

ตัวอย่าง วัตตมานาวิภัตติ ประสพ

หฺร ธาตุ (นำไป) + อ ปัจจัย + วัตตมานาวิภัตติ (ย่อนำไป)						
บุรุษ	เอกวจนะ			พหุวจนะ		
	บทนาม	บทกิริยา	วิภัตติ	บทนาม	บทกิริยา	วิภัตติ
ปฐมบุรุษ	มนุสฺโส	หฺรติ	ติ	มนุสฺสา	หฺรณฺติ	อนฺติ
มัชฌิมบุรุษ	ตฺวํ	หฺรสิ	สิ	ตฺมเห	หฺรถ	ถ
อุตตมบุรุษ	อหํ	หฺรามิ	มิ	มยํ	หฺราม	ม

ฝึกฝน ประธาน กับ กิริยาต่อไปนี้ ด้วยวัตตมานาวิภัตติ เหมือน หฺรติ เป็นต้น

กิริยา	คำแปล	กิริยา	คำแปล
วิษฺชติ	มีอยู่, ย่อมมี	โหนฺติ	ย่อมมี, ย่อมเป็น
ปสฺสติ	ย่อมเห็น	วทามิ	ย่อมกล่าว, ย่อมเรียก
วิภาวณฺติ	ย่อมให้ปรากฏ	อาทียณฺติ	ย่อมถือเอา
กโรฺติ	ย่อมกระทำ	ภวณฺติ	ย่อมมี, ย่อมเป็น
นิพฺพณฺติ	ย่อมดับสนิท		

เช่น วิษฺชติ วิษฺชนฺติ, วิษฺชสิ วิษฺชถ, วิษฺชามิ วิษฺชาม ฯลฯ นิพฺพามิ นิพฺพาม.

ตัวอย่าง อัชชตนิวิภัตติ (อดีตกาลล่วงแล้ววันนี้) ประสพ

ปริ + วณฺณ (สรรเสริญ) + ณฺย ปัจจัย + อัชชตนิวิภัตติ (ตรัสสรรเสริญแล้ว)						
บุรุษ	เอกวจนะ			พหุวจนะ		
	บทนาม	บทกิริยา	วิภัตติ	บทนาม	บทกิริยา	วิภัตติ
ปฐม.	พฺพุธเสฏฺฐโ	ปริวณฺณยิ	อี → อี	พฺพุธเสฏฺฐา	ปริวณฺณยํ ปริวณฺณยีสฺสุ	อํ → อีสฺสุ
มัชฌิม.	ตฺวํ	ปริวณฺณยิ	โอ → อี	ตฺมเห	ปริวณฺณยิตถ	(อี) ตถ
อุตตม.	อหํ	ปริวณฺณยิ	อี	มยํ	ปริวณฺณยิมหา ปริวณฺณยิมห	(อี) มหา → มห

บทกิริยา อเทสยิ ได้ทรงแสดงแล้ว ผันหรือแจกวิภัตติเหมือน ปริวณฺณยิ เช่น อเทสยิ อเทสยํ
อเทสยีสฺสุ เป็นต้น

ตัวอย่าง ปัญจมีวิภัตติ ปรัสสบท (จง..., ของจง...)

สุ ธาตุ (พึง) + ณา ปัจจัย + ปัญจมีวิภัตติ (จงพึง, ของจงพึง)						
บุรุษ	เอกวจนะ			พหูวจนะ		
	บทนาม	บทกิริยา	วิภัตติ	บทนาม	บทกิริยา	วิภัตติ
ปฐม.	ภูโต	สุณาตุ	ตุ	ภูตา	สุณนตุ	อนตุ
มัชฌิม.	ตวํ	สุณ, สุณาหิ	หิ	ตุมเห	สุถาถ	ถ
อุตตม.	อหํ	สุณามิ	มิ	มยํ	สุณามิ	ม

บทกิริยาเหล่านี้ คือ นิสาเมตตุ จงใคร่ครวญ, กโรถ จงกระทำ, รกขถ จงรักษา, โหตุ จงมี, จงเป็น มีวิธีผันรูปเหมือน สุณาตุ

เช่น นิสาเมตตุ นิสาเมตตุ, นิสาเมหิ นิสาเมถ, นิสาเมมิ นิสาเมม ฯลฯ โหตุ โหนตุ, โหหิ โหถ, โหมิ โหม.

บทกิริยา อสสุ พึงมี, พึงเป็น มีวิธีผันพิเศษเฉพาะตน ดังนี้

ตัวอย่าง สัตตมีวิภัตติ (ควร..., พึง...) ปรัสสบท

อส ธาตุ (มี, เป็น) + อ ปัจจัย + สัตตมีวิภัตติ (พึงมี, พึงเป็น)						
บุรุษ	เอกวจนะ			ตัวอย่าง	พหูวจนะ	
	บทนาม	บทกิริยา	วิภัตติ		บทกิริยา	วิภัตติ
ปฐม.	อินทขีโล	ลียา, อสสุ ^๑	เอยฺย → อียา	อินทขีลา	ลียํ, อสสุ ^๒	เอยฺยํ → อียํ
มัชฌิม.	ตวํ	อสสุ ^๓	เอยฺยาสี	ตุมเห	อสสุถ ^๔	เอยฺยถ
อุตตม.	อหํ	อสสุ ^๕	เอยฺยามิ	มยํ	อสสุสาม ^๖	เอยฺยาม

ผันและพูด

ฝึกผันและพูดบทประธานกับกิริยาอื่น ๆ

เอกวจนะ	พหูวจนะ
โก อริยสัจจานิ อเวจฺจ ปสฺสติ ? ใคร พิจารณาแล้ว ย่อมเห็น ซึ่งอริยสัจ ท. ?	เก อริยสัจจานิ อเวจฺจ ปสฺสนติ ? ใคร ท. พิจารณาแล้ว ย่อมเห็น ซึ่งอริยสัจ ท. ?

^{๑-๖} บทว่า อสสุ พึงมี, พึงเป็น สำเร็จรูปมาจาก อส ภูวิ (มี, เป็น) + อ ปัจจัย + เอยฺย สัตตมีวิภัตติ. ลบ อ ปัจจัย, แปลง เอยฺย กับ ส เป็น สส (กวจิ ธาตุฯ). บทว่า ลียํ = อส + อ + เอยฺย. ลบ อ ของ อส, แปลง เอยฺย เป็น อียํ. บทว่า อสสุ = อส + อ + เอยฺย. แปลง เอยฺย กับ ส เป็น สสุ. บทว่า อสสุ = อส + อ + เอยฺยาสี. แปลง เอยฺยาสี กับ ส เป็น สส. บทว่า อสสุถ = อส + อ + เอยฺยถ. แปลง เอยฺยถ กับ ส เป็น สสถ. บทว่า อสสุ = อส + อ + เอยฺยามิ. แปลง เอยฺยามิ กับ ส เป็น สส. และบทว่า อสสุสาม = อส + อ + เอยฺยาม. แปลง เอยฺยาม กับ ส เป็น สสาม.

สปุริโส อริยสัจจانی อเวจจ ปสฺสตี. สัตบุรุษ พิจารณาแล้ว ย่อมเห็น ซึ่งอริยสัจ ท.	สปุริสา อริยสัจจانی อเวจจ ปสฺสนตี. สัตบุรุษ ท. พิจารณาแล้ว ย่อมเห็น ซึ่งอริยสัจ ท.
ตุวํ อริยสัจจانی อเวจจ ปสฺสตี. ท่าน พิจารณาแล้ว ย่อมเห็น ซึ่งอริยสัจ ท.	ตุเมเห อริยสัจจانی อเวจจ ปสฺสถ. ท่าน ท. พิจารณาแล้ว ย่อมเห็น ซึ่งอริยสัจ ท.
อหํ อริยสัจจانی อเวจจ ปสฺสามิ ข้าพเจ้า พิจารณาแล้ว ย่อมเห็น ซึ่งอริยสัจ ท.	มยํ อริยสัจจانی อเวจจ ปสฺสาม. ข้าพเจ้า ท. พิจารณาแล้ว ย่อมเห็น ซึ่งอริยสัจ ท.

เขียน-คัด

คัดตามแบบด้วยตัวบรรจง

โก ตถูปมํ สปุริสํ วทตี ?

ใคร ย่อมตรัสเรียก ซึ่งสัตบุรุษ ว่าเหมือนเสาเขื่อน.

ตถาคโต ตถูปมํ สปุริสํ วทตี.

พระตถาคต ย่อมตรัสเรียก ซึ่งสัตบุรุษ ว่าเหมือนเสาเขื่อน

ตถาคตา ตถูปมํ สปุริสํ วทนตี.

พระตถาคต ท. ย่อมตรัสเรียก ซึ่งสัตบุรุษ ว่าเหมือนเสาเขื่อน

ตุวํ ตถูปมํ สปุริสํ วทสี.

พระองค์ ย่อมตรัสเรียก ซึ่งสัตบุรุษ ว่าเหมือนเสาเขื่อน

ตุเมเห ตถูปมํ สปุริสํ วทถ.

พระองค์ ท. ย่อมตรัสเรียก ซึ่งสัตบุรุษ ว่าเหมือนเสาเขื่อน

อหิ ตถุปมํ สปุปริสํ วทามิ.

เรา ข่อมเรียก ซึ่งลัตบุรุษ ว่าเหมือนเส้าเขื่อน

เรา ท. ตถุปมํ สปุปริสํ วทาม.

เรา ท. ข่อมเรียก ซึ่งลัตบุรุษ ว่าเหมือนเส้าเขื่อน

๗. ติโรกฺขทสฺสุตํ

ติโรกฺขทสฺสุตฺร ว่าด้วยเรื่องเปรตที่อยู่ภายนอกฝาเรือน

อ่าน สวด เขียน-คัด

อ่านและสวดออกเสียงให้ถูกต้องชัดเจน และคัดตามแบบด้วยตัวบรรจง

(พระผู้มีพระภาคตรัสพระคาถานี้ เพื่ออนุโมทนาพระเจ้าพิมพิสารจอมทัพนครรัฐดังนี้)

๑. ติโรกฺขทสฺสุตํ ติฏฺฐนฺติ   สนฺธิสิงฺฆมาฏฺเฐ จ
ทวารพาหสฺส ติฏฺฐนฺติ   อาคนฺตฺวาน สกํ มรํ.

[๑] พวกเปรตพากันมาสู่เรือนของตน บ้างยืนอยู่ที่ฝาเรือนด้านนอก
บ้างยืนอยู่ที่ทางสี่แพร่ง สามแพร่ง บ้างยืนพึงอยู่ที่บานประตู

(พระผู้มีพระภาคตรัสพระคาถานี้ เพื่ออนุโมทนาพระเจ้าพิมพิสารจอมทัพนครรัฐดังนี้)

๑. ติโรกฺขทสฺสุตํ ติฏฺฐนฺติ   สนฺธิสิงฺฆมาฏฺเฐ จ
ทวารพาหสฺส ติฏฺฐนฺติ   อาคนฺตฺวาน สกํ มรํ.

[๑] พวกเปรตพากันมาสู่เรือนของตน บ้างยืนอยู่ที่ฝาเรือนด้านนอก
บ้างยืนอยู่ที่ทางสี่แพร่ง สามแพร่ง บ้างยืนพึงอยู่ที่บานประตู

(พระผู้มีพระภาคตรัสพระคาถานี้ เพื่ออนุโมทนาพระเจ้าพิมพิสารจอมทัฬหเศรษฐ์ดังนี้)

๑. ตีโรกฤษสุดดี ตีภูจนุตติ   สนั่นสิงฆาฏเกสฺ จ
ทวารพาหสฺ ตีภูจนุตติ   อาคนุตวาน สกั มร.

[๑] พวกเปรตพากันมาสู่เรือนของตน บ้างเป็นอยู่ที่ฝาเรือนด้านนอก
บ้างเป็นอยู่ที่ทางสี่แพร่ง สามแพร่ง บ้างเป็นเพียงอยู่ที่บานประตู

๒. ปทุเต อนุนปานมฺหิ   ชชฺชโกชฺเช อปฺภุจิตะ
น เตสํ โกจิ สรติ   สตุตฺตานํ กมฺมปฺจยา.

[๒] เมื่อมีข้าวและน้ำดื่มมากมาย เมื่อของเคี้ยวของกินถูกจัดเตรียมไว้แล้ว
ญาติสักคนก็ไม่นึกถึงเปรตเหล่านั้น เพราะกรรมของสัตว์เหล่านั้น
เป็นปัจจัย

๒. ปทุเต อนุนปานมฺหิ   ชชฺชโกชฺเช อปฺภุจิตะ
น เตสํ โกจิ สรติ   สตุตฺตานํ กมฺมปฺจยา.

[๒] เมื่อมีข้าวและน้ำดื่มมากมาย เมื่อของเคี้ยวของกินถูกจัดเตรียมไว้แล้ว
ญาติสักคนก็ไม่นึกถึงเปรตเหล่านั้น เพราะกรรมของสัตว์เหล่านั้น
เป็นปัจจัย

๒. ปทุเต อนุนปานมฺหิ   ชชฺชโกชฺเช อปฺภุจิตะ
น เตสํ โกจิ สรติ   สตุตฺตานํ กมฺมปฺจยา.

[๒] เมื่อมีข้าวและน้ำดื่มมากมาย เมื่อของเคี้ยวของกินถูกจัดเตรียมไว้แล้ว
ญาติสักคนก็ไม่นึกถึงเปรตเหล่านั้น เพราะกรรมของสัตว์เหล่านั้น
เป็นปัจจัย

๓. เอว์ ทนฺติ ภาตีนิ
 สฺจึ ปณฺตี กาเลน
 อิทํ โว ภาตีนิ โทตฺ

เป โหนฺติ อนฺนํกมฺปกา
 กบฺปิยํ ปานโมชนํ
 สฺชิตา โหนฺตุ ภาตโย.

[๓] เหล่าชนผู้นอูเคราะห์ ขอมถวยาอาหารและน้ำดื่ม ที่สะอาดประณีต
เหมาะแก่พระสงฆ์ตามกาล อุทิศให้ญาติทั้งหลาย (ที่เกิดเป็นเปรต)
อย่างนี้ว่า ขอทานนี้จงสำเร็จแก่ญาติทั้งหลายของเรา ขอญาติทั้งหลาย
จงเป็นสุขเถิด

เบ โทนิติ อนุภานุภา
กบฏิณี ปานโกชน
ลุตตา โทนตุ ภาตโย.

เบ โพนุตี อนุกรมปาก
กบฏบิรมิ ปานโกชน
สุจิตา โพนุต ภาตโย.

[illegible]

๕. เต จ ตตฺถ สฺมาคนฺตุวํ ฅาติเปตา สฺมาคตา
ปฐฺเต อนฺนปानมฺหิ สกฺกจฺจํ อนฺุโมทเร.

[๕] ส่วนญาติที่เกิดเป็นเปรตเหล่านั้น พวกนั้นมาประชุมพร้อมกัน
ณ ที่ให้ทานนั้น ย่อมอนุโมทนาในอาหารและน้ำดื่มเป็นอันมาก
โดยเคารพว่า

๕. เต จ ตตฺถ สฺมาคนฺตุวํ ฅาติเปตา สฺมาคตา
ปฐฺเต อนฺนปानมฺหิ สกฺกจฺจํ อนฺุโมทเร.

[๕] ส่วนญาติที่เกิดเป็นเปรตเหล่านั้น พวกนั้นมาประชุมพร้อมกัน
ณ ที่ให้ทานนั้น ย่อมอนุโมทนาในอาหารและน้ำดื่มเป็นอันมาก
โดยเคารพว่า

๕. เต จ ตตฺถ สฺมาคนฺตุวํ ฅาติเปตา สฺมาคตา
ปฐฺเต อนฺนปानมฺหิ สกฺกจฺจํ อนฺุโมทเร.

[๕] ส่วนญาติที่เกิดเป็นเปรตเหล่านั้น พวกนั้นมาประชุมพร้อมกัน
ณ ที่ให้ทานนั้น ย่อมอนุโมทนาในอาหารและน้ำดื่มเป็นอันมาก
โดยเคารพว่า

---

๕. จิรํ ชีวนฺตุ โน ฅาตี ฅยลํ เหตุ ลภามเส
อมฺหากญฺจ กตา ปุชา ทายกา จ อนิปปุสฺสา.

[๕] เพราะเหตุแห่งญาติเหล่าใด พวกเราจึงได้สุขสมบัติเช่นนี้
ขอญาติเหล่านั้นของพวกเราจงมีอายุยืน อนึ่ง การบูชา
ญาติผู้เป็นทายกก็ได้ทำแก่พวกเราแล้ว และทายกก็ไม่ไร้ผล

[๖] ในแปดวิสัยนั้น ไม่มีกสิกรรม (การทำไร่ไถนา) ไม่มีโครักขกรรม (การเลี้ยงวัวไ้ขาย) ไม่มีพาณิชกรรม (การค้าขาย) เช่นนั้น การแลกเปลี่ยนซื้อขายด้วยเงิน ก็ไม่มี ผู้ที่ตายไปเกิดเป็นเปรต ในแปดวิสัยนั้น ดำรงชีพด้วยผลทานที่พวกญาติอุทิศให้จากมนุษยโลกนี้

๖. น ทิ ตตฺถ กสิ อตุถิ โครกฺเขตฺต น วิสุตติ
 วณิสุชา ตาหิสี นตุถิ หิรณฺณเณ กโยกํ
 อิตฺติ ทินฺนเนน ยาเปนฺติ เปตฺตา กาลงฺกตา ตทึ.

[๖] ในแปดวิสัยนั้น ไม่มีกสิกรรม (การทำไร่ไถนา) ไม่มีโครักขกรรม (การเลี้ยงวัวไ้ขาย) ไม่มีพาณิชกรรม (การค้าขาย) เช่นนั้น การแลกเปลี่ยนซื้อขายด้วยเงิน ก็ไม่มี ผู้ที่ตายไปเกิดเป็นเปรต ในแปดวิสัยนั้น ดำรงชีพด้วยผลทานที่พวกญาติอุทิศให้จากมนุษยโลกนี้

๗. อุณฺณเม อุทกํ วุฏฺฐํ ยถา นินฺนํ ปวตฺตติ
 เอวเมว อิตฺติ ทินฺนํ เปตานํ อุปกบฺปติ.

[๗] น้ำฝนที่ตกลงมาในที่ดอนย่อมไหลไปสู่ที่ลุ่ม ฉนใด ทานที่ทายกอุทิศให้ จากมนุษยโลกนี้ ย่อมสำเร็จผลแน่นอนแก่พวกเปรต ฉนนั้นเหมือนกัน

๗. อุณฺณเม อุทกํ วุฏฺฐํ ยถา นินฺนํ ปวตฺตติ
 เอวเมว อิตฺติ ทินฺนํ เปตานํ อุปกบฺปติ.

[๗] น้ำฝนที่ตกลงมาในที่ดอนย่อมไหลไปสู่ที่ลุ่ม ฉนใด ทานที่ทายกอุทิศให้ จากมนุษยโลกนี้ ย่อมสำเร็จผลแน่นอนแก่พวกเปรต ฉนนั้นเหมือนกัน

[๘] หวังน้ำที่เต็มย้อมยังสมุทรสาครให้เต็มเปี่ยม จันใด ทานที่ทายกอุทิศให้
จากมนุษย์โลกนี้ ย้อมสำเร็จผลแน่นอนแก่เปรตทั้งหลาย จันนั้นเหมือนกัน

๑๐. น หิ รุณฺณํ วา โสโก วา   ยา จญฺเภา ปริเทวนา
น ตํ เปตานมตฺถาย   เอวํ ติญฺจนฺติ ปาตปโย.

[๑๐] การร้องให้ ความเศร้าโศก หรือความร่ำไห้คร่ำครวญอย่างอื่นใด
ใคร ๆ ไม่ควรทำเลย เพราะการร้องให้ เป็นต้นนั้น ไม่เป็นประโยชน์
แก่ญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว ญาติทั้งหลายก็ยังคงสภาพอยู่อย่างนั้น

๑๐. น ทิ รุณฺณํ วา โสโก วา ยาจญฺญา ปริเทวนา
น ตํ เปตานมตฺตถาย เหวํ ติฏฺฐนฺติ ฌาตโย.

[๑๐] การร้องให้ ความเศร้าโศก หรือความร่ำไห้คร่ำครวญอย่างอื่นใด
ใคร ๆ ไม่ควรทำเลย เพราะการร้องให้ เป็นต้นนั้น ไม่เป็นประโยชน์
แก่ญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว ญาติทั้งหลายก็ยังคงสภาพอยู่อย่างนั้น

๑๐. น ทิ รุณฺณํ วา โสโก วา ยาจญฺญา ปริเทวนา
น ตํ เปตานมตฺตถาย เหวํ ติฏฺฐนฺติ ฌาตโย.

[๑๐] การร้องให้ ความเศร้าโศก หรือความร่ำไห้คร่ำครวญอย่างอื่นใด
ใคร ๆ ไม่ควรทำเลย เพราะการร้องให้ เป็นต้นนั้น ไม่เป็นประโยชน์
แก่ญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว ญาติทั้งหลายก็ยังคงสภาพอยู่อย่างนั้น

---

๑๑. อยญฺจ โข ทกฺขิณา ทินฺนา สงฺฆมฺหิ สุปฺปติฏฺฐิตา
ทิมรุตฺตํ หิตายสฺส จานโส อุกกပ္ปติ.

[๑๑] ส่วนทักษิณาทานนี้แล ที่ตั้งไว้ดีแล้วในพระสงฆ์ ย่อมสำเร็จประโยชน์
แก่อกุลลี้ณกาลนาน แก่หมู่ญาติที่เกิดเป็นเปรตนั้น โดยพลันทีเดียว

๑๑. อยญฺจ โข ทกฺขิณา ทินฺนา สงฺฆมฺหิ สุปฺปติฏฺฐิตา
ทิมรุตฺตํ หิตายสฺส จานโส อุกกပ္ปติ.

[๑๑] ส่วนทักษิณาทานนี้แล ที่ตั้งไว้ดีแล้วในพระสงฆ์ ย่อมสำเร็จประโยชน์
แก่อกุลลี้ณกาลนาน แก่หมู่ญาติที่เกิดเป็นเปรตนั้น โดยพลันทีเดียว

๑๑. อชฌา โข ทกขิณนา ทินนนา สงฺมมฺหิ สุปฺปติฏฺฐิตา
ทิมรตฺตํ ทิตายสฺส จานโส อุกกปฺปติ.

[๑๑] ส่วนทักขิณาทานนี้แล ที่ตั้งไว้ดีแล้วในพระสงฆ์ ขอมลสำเร็จประโยชน์
เกื้อกูลสิ้นกาลนาน แก่หมู่ญาติที่เกิดเป็นปรตนั้น โดยพลันทีเดียว

๑๒. โส ฌาติธมฺโม จ อโย นิสฺสฺสิตโต เปตาน ปุชา จ กตา อุฬารรา
พลญฺจ ภิกฺขุณฺณนุปฺปทินฺนํ ตุมฺเหติ ปุณฺณํ ปสฺสตี อนฺนปฺปกนฺติ.

[๑๒] ญาติธรรมนี้นั้น ท่านแสดงออกแล้ว การบูชาญาติที่ตายไปเป็นปรต
ท่านทำอย่างยิ่งใหญ่แล้ว ทั้งกำลังกายของภิกษุ ท่านก็เพิ่มให้แล้ว
เป็นอันว่าท่านสั่งสมบุญไว้มิใช่น้อยเลย

๑๒. โส ฌาติธมฺโม จ อโย นิสฺสฺสิตโต เปตาน ปุชา จ กตา อุฬารรา
พลญฺจ ภิกฺขุณฺณนุปฺปทินฺนํ ตุมฺเหติ ปุณฺณํ ปสฺสตี อนฺนปฺปกนฺติ.

[๑๒] ญาติธรรมนี้นั้น ท่านแสดงออกแล้ว การบูชาญาติที่ตายไปเป็นปรต
ท่านทำอย่างยิ่งใหญ่แล้ว ทั้งกำลังกายของภิกษุ ท่านก็เพิ่มให้แล้ว
เป็นอันว่าท่านสั่งสมบุญไว้มิใช่น้อยเลย

๑๒. โส ฌาติธมฺโม จ อโย นิสฺสฺสิตโต เปตาน ปุชา จ กตา อุฬารรา
พลญฺจ ภิกฺขุณฺณนุปฺปทินฺนํ ตุมฺเหติ ปุณฺณํ ปสฺสตี อนฺนปฺปกนฺติ.

[๑๒] ญาติธรรมนี้นั้น ท่านแสดงออกแล้ว การบูชาญาติที่ตายไปเป็นปรต
ท่านทำอย่างยิ่งใหญ่แล้ว ทั้งกำลังกายของภิกษุ ท่านก็เพิ่มให้แล้ว
เป็นอันว่าท่านสั่งสมบุญไว้มิใช่น้อยเลย

ติโรกฺขทสฺสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ. ติโรกฺขทสฺสตร จป

ติโรกฺขทสฺสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ. ติโรกฺขทสฺสตร จป

ติโรกฺขทสฺสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ. ติโรกฺขทสฺสตร จป

ปุจฉา-วิสขชนา

ฝึก ปุจฉา การถาม และ วิสขชนา การตอบ ตามวิธีของพระอรรถกถาจารย์

ปุจฉา	วิสขชนา
เยน ติโรกฺขภูมํ ปกาสิตฺ. ติโรกฺขภูมสูตร ผู้ใด ประกาศ ?	ภควตา ปกาสิตฺ. พระผู้มีพระภาค ทรงประกาศ (ตรัส)
ยตถ ปกาสิตฺ.? ทรงประกาศ ณ ที่ใด ?	ราชคเห. ณ กรุงราชคฤห์
ยทา ปกาสิตฺ. ? ทรงประกาศ เมื่อใด ?	ทุตฺยทิวเส. ในวันที่สอง (ในวันรุ่งขึ้น)
ยสฺมา ปกาสิตฺ. ? ทรงประกาศ เพราะเหตุใด ?	รณฺโณ มาคธสฺส อนฺนโมทนตฺถํ. เพื่อทรงอนุโมทนาแก่พระราชาจอมทัพมคธรัฐ.
ยสฺมา อิหํ ติโรกฺขภูมํ รตน- สูตรานนตฺรํ วุตฺตํ (นิภิชิตตํ) ? เพราะเหตุใด ติโรกฺขภูมสูตรนี้ ท่านจึงกล่าวไว้ (ตั้งไว้) ในลำดับต่อจากรตนสูตร ?	... น เอตถ ปมาโท กรณียติ ทสฺสนตฺถํ เพื่อแสดงว่า บุคคลไม่ควรทำความประมาทในการปฏิบัติ กุศลกรรมนั้น เยหิ จ ภูเตหิ อุพทฺทตฺตาย เวสาลิยา อุพทฺทวูปสมนตฺถํ รตนสูตรํ วุตฺตํ เตสฺส เอกจฺจานิ เอวรูปานิตี ทสฺสนตฺถํ วา วุตฺตํ. หรือเพื่อแสดงว่า พระผู้มีพระภาคได้ตรัสรตนสูตรเพื่อระงับอุปัทวะ เมืองเวสาลีที่ถูกกุต (อมนุษย์) เหล่าใดเบียดเบียน ในบรรดาญาติ เหล่านั้น มีบางจำพวกมีรูปเห็นปานนั้น (มีสภาพอย่างนั้น)

ฝึกถาม-ตอบ ประโยคอื่น ๆ

ปุจฉา	วิสขชนา
เก ติโรกฺขญฺเฐสุ ติฏฺฐนฺติ ^๑ ? ใคร ท. ยืนอยู่ ที่นอกฝาเรือน ท. ?	เปตา ติโรกฺขญฺเฐสุ ติฏฺฐนฺติ. เปรต ท. ยืนอยู่ ที่นอกฝาเรือน ท.

^๑ บทว่า ติฏฺฐนฺติ ยืนอยู่ สำเร็จรูปมาจาก จา คตินิวดติมิหิ (ยืน, ตั้งอยู่) + อ + อนติ วัตตมานาวิภัตติ. แปลง จา เป็น ติฏฺฐ (จา ติฏฺฐโจ.)

กสฺมา โกจิ ญาติ น สรติ ^๑ ? ญาติ บางคน ย่อมไม่ระลึกถึง เพราะเหตุไร ?	เตสํ สุตตานํ กมมปจฺจยา โกจิ ญาติ น สรติ. ญาติ บางคน ย่อมไม่ระลึกถึง <u>เพราะกรรม-</u> <u>ของสัตว์เหล่านั้น -เป็นปัจจัย</u>
เก สุจี ปณฺธิตํ กาเลน กปฺปิยํ ปานโฆชนํ ททฺหนฺติ ^๒ ญาตินํ ? ใคร ท. ย่อมอุทิศให้ ซึ่งข้าวและน้ำ อันสะอาด ประณีต สมควร ตามกาล แก่ญาติทั้งหลาย ?	เย โหนฺติ อนุกมฺปกา, ชนเหล่าใด ย่อมเป็นผู้อนุเคราะห์, เต สุจี ปณฺธิตํ กาเลน กปฺปิยํ ปานโฆชนํ ททฺหนฺติ ญาตินํ. ชนเหล่านั้น ย่อมอุทิศให้ ซึ่งข้าวและน้ำ อันสะอาด ประณีต สมควร ตามกาล แก่ญาติทั้งหลาย
กี โว ^๓ ญาตินํ โหตุ ? อะไร ของจะมี แก่ญาติ ท. ?	อิทํ (ทานํ, วัตถุ) โว ญาตินํ โหตุ. ทานนี้ (วัตถุนี้) ของจะมี แก่ญาติ ท.
เก สุขิตา โหนฺตุ ? ใคร ท. จงเป็นสุขเกิด.	ญาตโย สุขิตา โหนฺตุ. (สุขิตา โหนฺตุ ญาตโย.) ญาติ ท. จงเป็นสุขเกิด.
เก สกฺกจฺจํ อนุโมทเร ^๔ ? ใคร ท. ย่อมอนุโมทนา โดยเคารพ ?	ญาตีเปตา สกฺกจฺจํ อนุโมทเร. เปรตผู้เป็นญาติ ท. ย่อมอนุโมทนา โดยเคารพ.
เก จิรํ ชีวนฺตุ ^๕ ? ใคร ท. จงเป็นอยู่ นาน ?	อมหากํ ญาตี จิรํ ชีวนฺตุ. ญาติ ท. ของเรา ท. จงเป็นอยู่ นาน.
เก ญาตินํ เหตุ (สมปตฺติ) ลภฺนฺติ ^๖ ? ใคร ท. ย่อมได้ (ซึ่งสมบัติ) เพราะเหตุ แห่งญาติ ท. ?	มยํ (ญาติเปตา) ญาตินํ เหตุ (สมปตฺติ) ลภาม. เรา ท. (คือเปรตผู้เป็นญาติ ท.) ย่อมได้ (ซึ่งสมบัติ) เพราะเหตุ แห่งญาติ ท.
น ตตฺถ ปิตฺติวิสเย โก อตฺถิ ? อะไร ไม่มีอยู่ ในเปรตวิสัยนั้น ?	น ตตฺถ ปิตฺติวิสเย กสิ อตฺถิ. กสิกรรม ไม่มีอยู่ ในเปรตวิสัยนั้น.
โก เอตฺถ น วิชฺชติ ? อะไร ไม่มีอยู่ ในเปรตวิสัยนั้น ?	โครุชา เอตฺถ น วิชฺชติ. การเลี้ยงโค ไม่มีอยู่ ในเปรตวิสัยนั้น.

^{๑-๒} บทว่า สรติ ย่อมระลึก สำเร็จรูปมาจาก สร สติอุกกณฺฐทิสาสทเทสุ (ระลึกได้, เกียจคร้าน, กระสัน-ฟุ้งซ่าน, เบียดเบียน, ออกเสียง
ญ. + อ + ตี วัตตมานาวิภัตติ, บทว่า ททฺหนฺติ ย่อมให้, ย่อมอุทิศให้ สำเร็จรูปมาจาก ทา ทาเน (ให้) + อ + อนติ วัตตมานาวิภัตติ

^๓ บทว่า โว เป็นนิบาตอรรณพปุรณะ โวติ ... เกวลํ นิปาตมตฺตํ น สามิจฺจนํ. บทว่า โว เป็นเพียงนิบาตอย่างเดียว ไม่ใช่ฉัญญวิภัตติ
(ขุ.ขุ.อ. ๗/๑๘๔)

^{๔-๖} บทว่า อนุโมทเร ย่อมอนุโมทนา สำเร็จรูปมาจาก อนุ + มุท หาส (หวัระ, ยินดี) + อ + อนติ วัตตมานาวิภัตติ. แปลง อนติ เป็น เร
(กฺวจิ ธาตุ), บทว่า ชีวนฺตุ จงเป็นอยู่ สำเร็จรูปมาจาก ชีว ปาณธารणे (เป็นอยู่, ทรงชีพ) + อ + อนตุ ปัญจมีวิภัตติ, บทว่า ลภฺนฺติ
ย่อมได้ สำเร็จรูปมาจาก ลภ ลาภ (ได้) + อ + อนติ วัตตมานาวิภัตติ

โก ตตถ นตฺถิ ? อะไร ย่อมไม่มี ในเปรตวิสัยนั้น ?	ยา (วณฺชิชา) เตสํ สมปตฺติปฏิลาภเหตุ ภาเวยฺย. การค้าขาย ไต พึงเป็นเหตุให้ได้สมบัติ ของเปรต เหล่านั้น, วณฺชิชา ตาทิสี ตตถ นตฺถิ. การค้าขาย เช่นนั้น ย่อมไม่มี ในเปรตวิสัยนั้น.

ฝึกตั้งคำถามด้วยตนเอง ในประโยคต่อไปนี้

๑. กยากยํ ตตถ (ปัตติวิสเย, เปตวิสเย) นตฺถิ.

การซื้อขาย ย่อมไม่มี ในเปรตวิสัยนั้น.

๒. เปตา กาลกตา ตสฺมี ปิตฺติวิสเย อิตฺโต ภาตีสึ ภา มิตตามจฺเจहि ภา ทินฺเนน ยาเปนฺติ.^๑

เปรต ท. ผู้ทำกาลแล้ว ย่อมยังอัตภาพให้เป็นไป ในเปรตวิสัยนั้น ด้วยทาน อัญญาติ ท. หรือ อัมมิตฺรและอามัตถ์ ท. ให้แล้ว จากมนุษย์โลกนี้.

๓. ยถา อุณฺเณ เมเมหิ อภิวิภูจํ อุกกํ นิมนํ ปวตฺตติ.^๒

น้ำฝน อันเมฆ ท. ตกรดแล้ว บนที่ดอน ย่อมไหลไป สู่ที่ลุ่ม ฉนฺได.

๔. เอวเมว อิตฺโต ทินฺนํ ทานํ เปตานํ อุกกပ္ปติ.^๓

ทาน อัญญาติและมิตรให้แล้ว จากมนุษย์โลกนี้ ย่อมสำเร็จผล แก่เปรต ท. ฉนฺนํนั้นนํเทยว

๕. ยถา วาริวหา ปุรา สาครํ ปริปูเรนฺติ.^๔

ห้วงน้ำ อันเต็ม ยังสาคร (ทะเล) ย่อมให้เต็ม ฉนฺได

๖. (อสุโก) อทาสี^๕ เม,

(บุคคลนั้น) ได้ให้แล้ว แก่เรา,

๗. อทาสี^๖ เม,

ได้กระทำแล้ว แก่เรา,

๘. ภาติมิตฺตา สขา จ เม.

เป็นญาติและมิตร และเป็นเพื่อนเล่น ของเรา.

^๑ บทว่า ยาเปนฺติ ย่อมให้เป็นไป สำเร็จรูปมาจาก ยป ยาปเน (เป็นไป, เป็นอยู่, ยังชีวิตให้เป็นไป) จ. + เณ + อนติ วัตตมานาวิภัตติ อีกนัยหนึ่ง สำเร็จรูปมาจาก ยา คติปาปุณฺสุ (ไป, เป็นไป, ถึง-บรรลุ) ญ.ทิ. + ณาเป + อนติ วิภัตติ

^๒ บทว่า ปวตฺตติ ย่อมไหลไป สำเร็จรูปมาจาก ป บพหน้า + วตฺ วัตตเน (เป็นไป, เป็นอยู่, ประพฤติ) ญ. + อ + ติ วัตตมานาวิภัตติ,

^๓ บทว่า อุกกပ္ปติ ย่อมสำเร็จผล สำเร็จรูปมาจาก อุก บพหน้า + กပ္ป วิริหมฺหิ (กระทำ), สตยํ (สามารถ, เหมาะ) ญ. + อ + ติ วิภัตติ,

^๔ บทว่า ปริปูเรนฺติ ย่อมให้เต็ม สำเร็จรูปมาจาก ปริ บพหน้า + ปูร ปูเรนฺมฺหิ (เต็ม, ให้เต็ม) ญ.จ. + เณ + อนติ วิภัตติ.

^{๕-๖} บทว่า อทาสี ได้ให้แล้ว สำเร็จรูปมาจาก อ อาคม + ทา ทาน (ให้) + ส อาคม + อี อัชชตฺนีวิภัตติ. บทว่า อทาสี ได้กระทำแล้ว สำเร็จรูปมาจาก อ อาคม + กร กรณ (กระทำ) + โอ + อี อัชชตฺนีวิภัตติ. ลป โอ ปัจจย, รัสสะ อี วิภัตติ เป็น อี (กวจิ ธาตุฯ), ลปสระหน้า.

๙. “อหาสี เมตติอาทินา นเยน ปุพเพ กตัม (อนุสสรณวตถุ) อนุสสรํ **กุลปุตโต** เปตานํ ทกฺขิณํ **ทชฺชา**.”^๑

กุลบุตร เมื่อระลึกถึง ซึ่งสิ่งที่ควรระลึก อันท่านกระทำแล้ว ในกาลก่อน โดยนัย มีคำว่า “ได้ให้แล้ว แก่เรา” เป็นต้น พึงให้ ซึ่งทักษิณาทาน แก่เปรต ท.

๑๐. ตัม รุณฺณโสกาที เปตานํ อตถาย น โหติ.

การร้องไห้และการเศร้าโศกเป็นต้นนั้น ย่อมไม่มี เพื่อประโยชน์ แก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว ท.

๑๑. เอวํ ติฏฺฐนฺติ ฅาตโย.

ญาติ ท. ดำรงอยู่ อย่างนั้น.

๑๒. อยญจ โข ทกฺขิณา ตยา ทินฺนา

ก็ ทักษิณาทาน นี้ แล อันท่าน ถวายอุทิศแล้ว

๑๓. สงฺฆมฺหิ สุปฺปติฏฺฐิตา

ตั้งไว้ดีแล้ว ในพระสงฆ์

๑๔. อสฺส เปตชนสฺส ทีฆมรตฺตํ หิตาย สุขาย ฌานโส อูปกปฺปติ.

ย่อมสำเร็จผล โดยพลัน เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข แก่ชนผู้ล่วงลับไปแล้วนั้น สิ้นกาลนาน.

วิธีผันประธานกับกริยา

บทประธาน คือ เปตา เปรต ท. กับ บทกริยาอาขยาต คือ ติฏฺฐนฺติ ยืนอยู่ มีวิธีผัน ดังนี้

ตัวอย่าง วัตตมานาวิภตติ (ปัจจุบันกาล) ปรัสนบท

จา คตินิวัตติมฺหิ (ยืน, ดำรง) + อ + วัตตมานาวิภตติ (ยืนอยู่, ดำรงอยู่)						
บุรุษ	เอกวจนะ			พหูวจนะ		
	บทนาม	บทกริยา	วิภตติ	บทนาม	บทกริยา	วิภตติ
ปฐม.	เปโต	ติฏฺฐติ	ติ	เปตา	ติฏฺฐนฺติ	อนฺติ
มัชฌิม.	ตุวํ	ติฏฺฐสิ	สิ	ตุมฺहे	ติฏฺฐถ	ถ
อุตตม.	อหํ	ติฏฺฐามิ	มิ	มยํ	ติฏฺฐาม	ม

^๑ บทว่า **ทชฺชา** พึงให้ สำเร็จรูปมาจาก ทา ทาเน (ให้) + อ + เอยย, แปลง ทา เป็น ทชฺช (ทาสฺส ทชฺช), แปลง เอยย เป็น อา (กฺวจิ ธาตุวิภตติปจฺยยานํ), ลบสระหน้า (สโรโลปมาเทสฺปจฺยยาติมฺหิ) แม้บทว่า ทชฺชํ (ทา + อ + เอยฺย) แปลง เอยฺย เป็น อํ (กฺวจิ ธาตุฯ). และ ทชฺชํ (ทา + อ + เอยฺย) แปลง เอยฺย เป็น อํ (กฺวจิ ธาตุฯ).

ฝึกผัน ประธาน กับ กริยาต่อไปนี้ ตามตัวอย่าง ติฎฐติ

กริยา	คำแปล	กริยา	คำแปล	กริยา	คำแปล
สรติ	ย่อมระลึกถึง	ทพฺพติ	ย่อมอุทิศให้	โหนติ	ย่อมมี-เป็น
อนฺโมทติ	ย่อมอนุโมทนา	วิซฺชติ	มีอยู่, ย่อมมี	ยาเปเนติ	ย่อมให้-เป็นไป
ปวตฺตติ	ย่อมไหลไป	อุปกฺกปติ	ย่อมสำเร็จผล	ปริปุเรเนติ	ย่อมให้เต็ม

เช่น สรติ สรณฺติ, สรสิ สรณ, สรามิ สราม เป็นต้น

ตัวอย่าง ปัญจมีวิภัตติ ประสพท (จง..., ของจง...)

ชีว ธาตุ (เป็นอยู่, ทรงชีพ) + อ ปัจจัย + ปัญจมีวิภัตติ (จงมี, ของจงมี)						
บุรุษ	เอกวจนะ			พหูวจนะ		
	บทนาม	บทกริยา	วิภัตติ	บทนาม	บทกริยา	วิภัตติ
ปฐม.	ญาติ	ชีวตุ	ตุ	ญาติ	ชีวนตุ	อนตุ
มัชฌิม.	ตวํ	ชีว, ชีวahi	หิ	ตุมเห	ชีวถ	ถ
อุตฺตม.	อหํ	ชีวามิ	มิ	มยํ	ชีวามิ	ม

บทกริยา ทชฺชา พิงให้ เป็นต้น มีวิธีผันวิภัตติพิเศษเฉพาะตน ดังนี้

ตัวอย่าง สัตตมีวิภัตติ (ควร..., พึง...) ประสพท

ทา ธาตุ → ทชฺ (ให้) + อ ปัจจัย + สัตตมีวิภัตติ (พึงให้)						
บุรุษ	เอกวจนะ			พหูวจนะ		
	บทนาม	บทกริยา	วิภัตติ	บทนาม	บทกริยา	วิภัตติ
ปฐม.	กุลปุตฺโต	ทชฺชา, ทชฺเซ, ทชฺเซยฺย	เอยฺย → เอ, อา	กุลปุตฺตา	ทชฺชํ, ทชฺเซยฺยํ	เอยฺยํ → อํ
มัชฌิม.	ตวํ	ทชฺเซ, ทชฺเซยฺยาสี	เอยฺยาสี → เอ	ตุมเห	ทชฺเซยฺยาถ	เอยฺยาถ
อุตฺตม.	อหํ	ทชฺเซ, ทชฺชํ, ทชฺเซยฺยามิ	เอยฺยามิ → เอ, อํ	มยํ	ทชฺเซยฺยาม	เอยฺยาม

ตัวอย่าง อักษรนี้วิภัติ (อดีตกาลล่วงแล้ววันนี้) ประสพ

อ อาคม + ทา ธาตุ (ให้) + (ส อาคม) + อักษรนี้วิภัติ (ได้ให้แล้ว)						
บุรุษ	เอกวจนะ			พหุวจนะ		
	บทนาม	บทกิริยา	วิภัติ	บทนาม	บทกิริยา	วิภัติ
ปฐม.	บุคคล	อทาสิ	อี → อี	บุคคลา	อทำสุ	อุ → อสุ
มัชฌิม.	ตัว	อทาสิ, อโท	โอ → อี	ตุมเห	อทาสิตุล, อทิตล	(อี) ตล
อุตตม.	อหิ	อทาสิ	อี	มยิ	อทาสิมห, อทมห	(อี) มหา → มห

บทกิริยา อกาสิ ได้กระทำแล้ว เป็นต้น วิธีผันพิเศษเฉพาะตน ดังนี้

อ อาคม + กร ธาตุ (กระทำ) + อักษรนี้วิภัติ (ได้กระทำแล้ว)				
บุรุษ	เอกวจนะ		พหุวจนะ	
	บทนาม	บทกิริยา	บทนาม	บทกิริยา
ปฐม.	บุคคล	อกาสิ, อกริ	บุคคลา	อกาสุ, อกริสุ, อกสุ, อกรุ
มัชฌิม.	ตัว	อกาสิ, อกริ	ตุมเห	อกาสิตุล, อกริตุล
อุตตม.	อหิ	อกาสิ, อกริ	มยิ	อกาสิมห, อกริมห

ผันและพูด

ฝึกผันและพูดบทประธานกับกิริยาอื่น ๆ

เอกวจนะ	พหุวจนะ
กิต เปตานิ อุปกปติ ? วัตถุอะไร ย่อมสำเร็จผล แก่เปรต ท. ?	กานิ เปตานิ อุปกปนติ ? วัตถุ ท. เหล่าไหน ย่อมสำเร็จผล แก่เปรต ท. ?
อิโต ทินนํ ทานํ เปตานิ อุปกปติ. ทาน อันญาติและมิตรให้แล้ว จากมนุษย์โลกนี้ ย่อมสำเร็จผล แก่เปรต ท.	อิโต ทินนานิ ทานานิ เปตานิ อุปกปนติ. ทาน ท. อันญาติและมิตรให้แล้ว จากมนุษย์โลกนี้ ย่อมสำเร็จผล แก่เปรต ท.
ตัว (อิโต ทินนํ ทานํ) เปตานิ อุปกปติ. เจ้า (คือ ทาน อันญาติและมิตรให้แล้ว จากมนุษย์โลกนี้) ย่อมสำเร็จผล แก่เปรต ท.	ตุมเห (อิโต ทินนานิ ทานานิ) เปตานิ อุปกปต. เจ้า ท. (คือ ทาน ท. อันญาติและมิตรให้แล้ว จากมนุษย์โลกนี้) ย่อมสำเร็จผล แก่เปรต ท.

^๑ บทว่า อกสุ ได้กระทำแล้ว สำเร็จรูปมาจาก อ อาคม + กร กรณ (กระทำ) + โอ + อุ อักษรนี้วิภัติ. แปลง อุ เป็น อสุ, ลบ ร ที่สุดธาตุ

อหิ (อิโต ทินัน ทาน) เปตาน อุกกปปามิ.
ข้าพเจ้า (คือ ทาน อันญาติและมิตรให้แล้ว
จากมนุษยโลกนี้) ย่อมสำเร็จผล แก่เปรต ท.

มยิ (อิโต ทินนานิ ทานานิ) เปตาน อุกกปปาม.
ข้าพเจ้า ท. (คือทาน ท. อันญาติและมิตรให้แล้ว
จากมนุษยโลกนี้) ย่อมสำเร็จผล แก่เปรต ท.

เขียน-คัด

คัดตามแบบด้วยตัวบรรจง

โก จิริ ชิวตุ ?

ใคร จงเป็นอยู่ นาน ?

เก จิริ ชิวนตุ ?

ใคร ท. จงเป็นอยู่ นาน ?

ณาคิ จิริ ชิวตุ.

ญาติ จงเป็นอยู่ นาน

ณาคี จิริ ชิวนตุ.

ญาติ ท. จงเป็นอยู่ นาน

ตุริ จิริ ชิวาหิ.

ท่าน จงเป็นอยู่ นาน

ตุมุเท จิริ ชิวถ

ท่าน ท. จงเป็นอยู่ นาน

อหิ จิริ ชิวามิ.

ข้าพเจ้า จงเป็นอยู่ นาน

มยิ จิริ ชิวาม.

ข้าพเจ้า ท. จงเป็นอยู่ นาน

๘. นิธิกณทสุตต์

นิธิกณทสูตร ว่าด้วยการฝึงชุมทรัพย์

อ่าน สวด เขียน-คัด

อ่านและสวดออกเสียงให้ถูกต้องชัดเจน และคัดตามแบบด้วยตัวบรรจง

(พระผู้มีพระภาคตรัสพระคาถานี้แก่ภุมมพีคนหนึ่งในกรุงสาวัตถี ดังนี้)

๑. นิธิ นิธติ บุริโส คมฺภีเร โอทกนฺติเก
 อตุเถ กิจฺजे สมนุปนฺเน อตุถาข เม ภวิสฺสติ.
- [๑] คนเราฝึงชุมทรัพย์ไว้ในที่ลึกลับถึงน้ำ ก็ด้วยคิดว่า เมื่อเกิดกิจที่จำเป็นขึ้น
 ชุมทรัพย์นี้จะเป็นประโยชน์แก่เรา

(พระผู้มีพระภาคตรัสพระคาถานี้แก่ภุมมพีคนหนึ่งในกรุงสาวัตถี ดังนี้)

๑. นิธิ นิธติ บุริโส คมฺภีเร โอทกนฺติเก
 อตุเถ กิจฺजे สมนุปนฺเน อตุถาข เม ภวิสฺสติ.
- [๑] คนเราฝึงชุมทรัพย์ไว้ในที่ลึกลับถึงน้ำ ก็ด้วยคิดว่า เมื่อเกิดกิจที่จำเป็นขึ้น
 ชุมทรัพย์นี้จะเป็นประโยชน์แก่เรา

(พระผู้มีพระภาคตรัสพระคาถานี้แก่ภุมมพีคนหนึ่งในกรุงสาวัตถี ดังนี้)

๑. นิธิ นิธติ บุริโส คมฺภีเร โอทกนฺติเก
 อตุเถ กิจฺजे สมนุปนฺเน อตุถาข เม ภวิสฺสติ.
- [๑] คนเราฝึงชุมทรัพย์ไว้ในที่ลึกลับถึงน้ำ ก็ด้วยคิดว่า เมื่อเกิดกิจที่จำเป็นขึ้น
 ชุมทรัพย์นี้จะเป็นประโยชน์แก่เรา

---

๒.   ราชโตะ วา หุรุตุตสฺส   โจโรโต ปิพิตสฺส วา
          อิณสฺส วา ปโมกุขาย   หุพุฏิกเข อาปทาสฺสุ วา
          เอตทตฺถาย โลกสฺสมิ   นิธิ นาม นิธิยติ.

[๒] คนเราฟังชุมทรัพย์ไว้ในโลก ก็เพื่อจุดประสงค์นี้ คือ เพื่อให้พ้นจากราษฎรที่คอยคุกคาม เพื่อให้พ้นจากโจรภัยที่คอยเบียดเบียน เพื่อเก็บไว้ใช้นี้ก็มี เพื่อเก็บไว้ใช้ในยามเกิดทุกข์ภัย หรือเพื่อใช้ในเวลามีภัยอันตรายต่าง ๆ

[illegible]

๓. ตาวสฺสฺสนิหิโต สฺนฺโต คมฺภีเร โอทกนฺตฺเก
น สฺพฺโพ สฺพฺพทา เอว ตสฺส ตํ อุปกฺกฺปติ.

[๓] ขุมทรัพย์ที่เขาฝังไว้อย่างดีในที่ลึกจดน้ำถึงเพียงนั้น จะสำเร็จประโยชน์
แก่เขาไปทั้งหมด ตลอดเวลาก็ไม่

๓. ตาวสฺสฺสนิหิโต สฺนฺโต คมฺภีเร โอทกนฺตฺเก
น สฺพฺโพ สฺพฺพทา เอว ตสฺส ตํ อุปกฺกฺปติ.

[๓] ขุมทรัพย์ที่เขาฝังไว้อย่างดีในที่ลึกจดน้ำถึงเพียงนั้น จะสำเร็จประโยชน์
แก่เขาไปทั้งหมด ตลอดเวลาก็ไม่

๓. ตาวสฺสฺสนิหิโต สฺนฺโต คมฺภีเร โอทกนฺตฺเก
น สฺพฺโพ สฺพฺพทา เอว ตสฺส ตํ อุปกฺกฺปติ.

[๓] ขุมทรัพย์ที่เขาฝังไว้อย่างดีในที่ลึกจดน้ำถึงเพียงนั้น จะสำเร็จประโยชน์
แก่เขาไปทั้งหมด ตลอดเวลาก็ไม่

๕. นิธิ วา จานา จวติ สญฺญา วาสฺส วิมฺบุหฺติ
นาคา วา อปนาเมนฺติ ขกฺขา วาปิ หรณฺติ น.

[๕] เพราะบางที่ขุมทรัพย์ก็เคลื่อนที่ไปก็มี บางที่เขาลึมหที่ฝังไว้ก็มี
บางที่พวกนาคเคลื่อนย้ายก็มี บางที่พวกยักษ์นำขุมทรัพย์นั้นไปก็มี

๕. นิธิ วา จานา จวติ สญฺญา วาสฺส วิมฺบุหฺติ
นาคา วา อปนาเมนฺติ ขกฺขา วาปิ หรณฺติ น.

[๕] เพราะบางที่ขุมทรัพย์ก็เคลื่อนที่ไปก็มี บางที่เขาลึมหที่ฝังไว้ก็มี
บางที่พวกนาคเคลื่อนย้ายก็มี บางที่พวกยักษ์นำขุมทรัพย์นั้นไปก็มี

๕. นิธิ วา จานา จวติ สญฺญา วาสฺส วิมฺบุหฺติ
นาคา วา อปนาเมนฺติ ขกฺขา วาปิ หรณฺติ น.

[๔] เพราะบางที่ชุมทรัพย์ก็เคลื่อนที่ไปก็มี บางที่เขาลืมที่ฝังไว้ก็มี
บางที่พวกนาคเคลื่อนย้ายก็มี บางที่พวกยักษ์นำชุมทรัพย์นั้นไปก็มี

---

๕. อပ္ปิยา วาปี ทายาทา   อุทธรนฺติ อปสฺสโต
ขทา ปุณฺณกุโข โหติ   สพุพเมตฺ วิณสฺสติ.

[๕] หรือบางที่เมื่อเขาไม่เห็น ทายาทผู้ไม่เป็นที่รักขโมยชุดเอาไปก็มี
เมื่อเขาลี้้นบุญ ชุมทรัพย์ที่ฝังไว้ทั้งหมดนั้นก็พินาศหายไป

๕. อပ္ปิยา วาปี ทายาทา   อุทธรนฺติ อปสฺสโต
ขทา ปุณฺณกุโข โหติ   สพุพเมตฺ วิณสฺสติ.

[๕] หรือบางที่เมื่อเขาไม่เห็น ทายาทผู้ไม่เป็นที่รักขโมยชุดเอาไปก็มี
เมื่อเขาลี้้นบุญ ชุมทรัพย์ที่ฝังไว้ทั้งหมดนั้นก็พินาศหายไป

๕. อပ္ปิยา วาปี ทายาทา   อุทธรนฺติ อปสฺสโต
ขทา ปุณฺณกุโข โหติ   สพุพเมตฺ วิณสฺสติ.

[๕] หรือบางที่เมื่อเขาไม่เห็น ทายาทผู้ไม่เป็นที่รักขโมยชุดเอาไปก็มี
เมื่อเขาลี้้นบุญ ชุมทรัพย์ที่ฝังไว้ทั้งหมดนั้นก็พินาศหายไป

---

๖. ยสฺส ทาเนน ลีเลน   ลีเยเมน ทเมน จ
นิธี สฺนินฺทิต โหติ   อิตฺติยา ปุริสสฺส วา.

[๖] ชุมทรัพย์ที่ผู้ใดจะเป็นสตรีก็ตาม เป็นบุรุษก็ตาม ฝังไว้ดีแล้ว
ด้วยทาน คีล ลัญญมะ และทมะ

[illegible]

---

๘.   เอโส นิธิ สุนิหิตโต   อเชยฺโย อนุกามิกโก
        ปหาय คมนีเยสํ   เอตํ อาทาพ คจฺจนติ.

[illegible]

๙. อสังการณมณเณล อโจราทรโณ นิธิ
กปิราถ ธิโร ปุณณานิ โย นิธิ อนุคามโก.

[๙] ชุมทรัพย์นี้ไม่ทั่วไปแก่คนเหล่าอื่น ทั้งใจก็ลักเอาไปไม่ได้
ผู้มีปัญญาควรทำแต่บุญที่จะเป็นชุมทรัพย์ติดตามตนตลอดไป

๑๐. เอส เทวมนุสฺसानํ สพุพกามทโท นิธิ
ยํ ขเทวาภิปตุเถนฺติ สพุพเมเตน ลพฺภติ.

[๑๐] ชุมทรัพย์นี้ให้ผลอันน่าปรารถนาทุกประการ แก่เทวดาและมนุษย์
คือเทวดาและมนุษย์ปรารถนาผลใด ๆ ผลนั้น ๆ ทุกอย่าง
จะได้ด้วยชุมทรัพย์นี้

๑๐. เอส เทวมนุสฺसानํ สพุพกามทโท นิธิ
ยํ ขเทวาภิปตุเถนฺติ สพุพเมเตน ลพฺภติ.

[๑๐] ชุมทรัพย์นี้ให้ผลอันน่าปรารถนาทุกประการ แก่เทวดาและมนุษย์
คือเทวดาและมนุษย์ปรารถนาผลใด ๆ ผลนั้น ๆ ทุกอย่าง
จะได้ด้วยชุมทรัพย์นี้

๑๐. เอส เทวมนุสฺसानํ สพุพกามทโท นิธิ
ยํ ขเทวาภิปตุเถนฺติ สพุพเมเตน ลพฺภติ.

[๑๐] ชุมทรัพย์นี้ให้ผลอันน่าปรารถนาทุกประการ แก่เทวดาและมนุษย์
คือเทวดาและมนุษย์ปรารถนาผลใด ๆ ผลนั้น ๆ ทุกอย่าง
จะได้ด้วยชุมทรัพย์นี้

สํสญฺจํจํญํ สํสญฺจํจํญํ
สํสญฺจํจํญํ สํสญฺจํจํญํ

สุพรรณานา สุรูปตา
สพพเมเตน ลพพติ.

สุสนุจนา สุรูปตา
สัพพเมเตน ลพกติ.

[illegible]

จกฺวตฺติสฺสํ ปิยํ
สพฺพเมเตน ลพฺภาติ.

จากกวตติสุขี ปีขี
สัพพเมเตน ลพุนติ.

[๑๒] ความเป็นพระราชาในประเทศ ความเป็นอิสระ ความสุขของความเป็น
พระเจ้าจักรพรรดิอันน่าพอใจ และแม้ความเป็นเทวราชของเทวดา
ในหมู่เทพ ทั้งหมดก็จะได้ด้วยขุมทรัพย์นี้

๑๒. ปเทสฺรฐํ อัสสริย์ จกฺกวตฺติสฺสํ ปิย์
เทวราชุมฺปิ ทิพฺพเสฏฺฐํ สัพฺพเมเตน ลพฺภติ.

[๑๒] ความเป็นพระราชาในประเทศ ความเป็นอิสระ ความสุขของความเป็น
พระเจ้าจักรพรรดิอันน่าพอใจ และแม้ความเป็นเทวราชของเทวดา
ในหมู่เทพ ทั้งหมดก็จะได้ด้วยขุมทรัพย์นี้

๑๓. มานุสฺสลิกา จ สมฺปตฺติ เทวโลเก จ ยา วติ
ยา จ นิพฺพานสมฺปตฺติ สัพฺพเมเตน ลพฺภติ.

[๑๓] สมบัติของมนุษย์ก็ดี ความยินดีในเทวโลกก็ดี สมบัติคือนิพพานก็ดี
ทั้งหมดจะได้ด้วยขุมทรัพย์นี้

๑๓. มานุสฺสลิกา จ สมฺปตฺติ เทวโลเก จ ยา วติ
ยา จ นิพฺพานสมฺปตฺติ สัพฺพเมเตน ลพฺภติ.

[๑๓] สมบัติของมนุษย์ก็ดี ความยินดีในเทวโลกก็ดี สมบัติคือนิพพานก็ดี
ทั้งหมดจะได้ด้วยขุมทรัพย์นี้

๑๓. มานุสฺสลิกา จ สมฺปตฺติ เทวโลเก จ ยา วติ
ยา จ นิพฺพานสมฺปตฺติ สัพฺพเมเตน ลพฺภติ.

[๑๓] สมบัติของมนุษย์ก็ดี ความยินดีในเทวโลกก็ดี สมบัติคือนิพพานก็ดี
ทั้งหมดจะได้ด้วยขุมทรัพย์นี้

๑๕. มิตฺตสฺมปทมาคฺคุม โยนิโสว ปญฺญชโต
 วิชาวิมุตฺตวิสสิภาโว สพุพเมเตน ลพฺภติ.

[๑๕] บุคคลอาศัยมิตตสัมปทา ประกอบความเพียรโดยแบบคายน
 ก็จะเป็นผู้ชำนาญในวิชาและวิมุตติ ทั้งหมดจะได้ด้วยขุมทรัพย์นี้

๑๕. มิตฺตสฺมปทมาคฺคุม โยนิโสว ปญฺญชโต
 วิชาวิมุตฺตวิสสิภาโว สพุพเมเตน ลพฺภติ.

[๑๕] บุคคลอาศัยมิตตสัมปทา ประกอบความเพียรโดยแบบคายน
 ก็จะเป็นผู้ชำนาญในวิชาและวิมุตติ ทั้งหมดจะได้ด้วยขุมทรัพย์นี้

๑๕. มิตฺตสฺมปทมาคฺคุม โยนิโสว ปญฺญชโต
 วิชาวิมุตฺตวิสสิภาโว สพุพเมเตน ลพฺภติ.

[๑๕] บุคคลอาศัยมิตตสัมปทา ประกอบความเพียรโดยแบบคายน
 ก็จะเป็นผู้ชำนาญในวิชาและวิมุตติ ทั้งหมดจะได้ด้วยขุมทรัพย์นี้

---

๑๕. ปฏิสํภิตา วิโมกฺขา จ ยา จ สํวกปารมี
 ปจฺเจกโฬธิ พุทฺธภูมि สพุพเมเตน ลพฺภติ.

[๑๕] ปฏิสํภิตา วิโมกข์ สํวกปารมี ปจฺเจกโฬธิ และพุทฺธภูมิต
 ทั้งหมดจะได้ด้วยขุมทรัพย์นี้

๑๕. ปฏิสํภิตา วิโมกฺขา จ ยา จ สํวกปารมี
 ปจฺเจกโฬธิ พุทฺธภูมि สพุพเมเตน ลพฺภติ.

[๑๕] ปฏิสํภิตา วิโมกข์ สํวกปารมี ปจฺเจกโฬธิ และพุทฺธภูมิต
 ทั้งหมดจะได้ด้วยขุมทรัพย์นี้

๑๕. ปฏิสํภิตา วิโมกฺขา จ ยา จ สํวกปารมี
 ปจฺเจกโฬธิ พุทฺธภูมิ สพุพเมเตน ลพฺภติ.

[๑๕] ปญฺญสํมกฺกิทา วิโมกฺขี สํวากบารมึ ปัจเจกโฬธึ และพฺพุทธภูมึ
 ทั้งหมดจะได้ด้วยขุมทรัพย์นี้

๑๖. เหวํ มหตุฏฺฐิกา เอสํ
 ตสฺมา อีรํ ปสฺสํนฺติ

ขทฺธิทํ ปุณฺณสํมุปฺพา
 ปณฺทิตา กตปุณฺณตฺนฺติ.

[๑๖] บุญสํมปทานี้มีประโยชน์มากอย่างนี้ เพราะฉะนั้น บัณฑิตผู้เป็นปราชญ์
 จึงสรรเสริญภาวะแห่งบุญที่ทำไว้แล้ว

๑๖. เหวํ มหตุฏฺฐิกา เอสํ
 ตสฺมา อีรํ ปสฺสํนฺติ

ขทฺธิทํ ปุณฺณสํมุปฺพา
 ปณฺทิตา กตปุณฺณตฺนฺติ.

[๑๖] บุญสํมปทานี้มีประโยชน์มากอย่างนี้ เพราะฉะนั้น บัณฑิตผู้เป็นปราชญ์
 จึงสรรเสริญภาวะแห่งบุญที่ทำไว้แล้ว

๑๖. เหวํ มหตุฏฺฐิกา เอสํ
 ตสฺมา อีรํ ปสฺสํนฺติ

ขทฺธิทํ ปุณฺณสํมุปฺพา
 ปณฺทิตา กตปุณฺณตฺนฺติ.

[๑๖] บุญสํมปทานี้มีประโยชน์มากอย่างนี้ เพราะฉะนั้น บัณฑิตผู้เป็นปราชญ์
 จึงสรรเสริญภาวะแห่งบุญที่ทำไว้แล้ว

นิธิกณฺทสฺสตุตฺถํ นิฏฺฐิตํ. นิธิกัณฺทสฺสฺตร จป

นิธิกณฺทสฺสตุตฺถํ นิฏฺฐิตํ. นิธิกัณฺทสฺสฺตร จป

นิธิกณฺทสฺสตุตฺถํ นิฏฺฐิตํ. นิธิกัณฺทสฺสฺตร จป

ปุจฉา-วิสขชนา

ฝึก ปุจฉา การถาม และ วิสขชนา การตอบ ตามวิธีของพระอรรถกถาจารย์

ปุจฉา	วิสขชนา
เกน อิทํ นิธิกณฺท์ วุตฺตํ ? นิธิกณฺทสูตรนี้ ใคร กล่าว ?	ภควตา วุตฺตํ. พระผู้มีพระภาคตรัส (กล่าว)
กทา วุตฺตํ ? ตรัส เมื่อไร ?	เอกสฺมี ทิวเส. ในวันหนึ่ง
กตถ วุตฺตํ ? ตรัส ที่ไหน ?	สาวตถิยํ. ในกรุงสาวัตถี
กสฺมา วุตฺตํ ? ตรัส เพราะเหตุไร ?	อญฺญตรสฺส กุญฺมพิกสฺส อนุโมทนตถํ. เพื่อทรงแสดงบุญสัมปทาว่าเป็นนิธิโดยปรมาตม เพื่ออนุโมทนาแก่ กุญฺมพินัน.
กสฺมา อิทํ อธิ นิธิกิตฺตํ ? เพราะเหตุไร นิธิกณฺทสูตรนี้ ท่านจึงยกขึ้นตั้งไว้ ในที่นี้ ?	ติโรกฺขเทเน ปุญฺญวิริหิตานํ วิปตฺติ ทสฺเสตฺวา ครั้นแสดง วิบัติ ของหมู่ชน ที่ปราศจากบุญด้วย ติโรกฺขทสูตรแล้ว อิมินา กตปุญฺญานํ สมฺปตฺติทสฺสนตถมปิ อิทํ อธิ นิธิกิตฺตํ. จึงยก นิธิกณฺทสูตรนี้ตั้งไว้ ในที่นี้ เพื่อแสดงสมบัติ ของหมู่ชน ที่ทำบุญไว้ ด้วยสูตรนี้.

ฝึกถาม-ตอบ ประโยคอื่น ๆ

ปุจฉา	วิสขชนา
กิมตถํ ปุริโส โอทกนฺติเก คมภีเร นิธิ นิเรติ ^๑ ? บุรุษ (มนุษย์) ย่อมฝง ซึ่งชุมทรัพย์ ในที่ลึก จดถึงน้ำ เพื่อประโยชน์ อะไร ?	เอตทตถํ ปุริโส โอทกนฺติเก คมภีเร นิธิ นิเรติ บุรุษ (มนุษย์) ย่อมฝง ซึ่งชุมทรัพย์ ในที่ลึก จดถึงน้ำ เพื่อประโยชน์แก่สิ่งนี้ “(โส นิธิ) อตฺเถ กิจฺเจ สมฺปปฺนเน อตฺถาย เม ภวิสฺสตีติ.” ^๒ คือ “ครั้นเมื่อกิจจำเป็น อันนำมาซึ่งประโยชน์ เกิดขึ้นแล้ว ชุมทรัพย์นั้น จักมี เพื่อประโยชน์ แก่เรา”.

^๑ บทว่า นิเรติ ย่อมฝงไว้ สำเร็จรูปมาจาก นิ บทหน้า + ธา ธาเน (ทรงไว้) ภู. ถ้ามี นิ เป็นบทหน้า มีอรรถ นยาเส มอบให้-ฝากไว้-ฝังไว้ + อ ปัจจัย + ตี วัตตมานาวีวัตติ

^๒ บทว่า ภวิสฺสตีติ จักมี, จักเป็น เป็นกิริยาอาชาต อนาคตกาล สำเร็จรูปมาจาก ภู สดตาย (มี, เป็น) + อี อาคม + สสตี ภวิสสันตวิภตติ. เพราะวิภตติ วุทธิ อุ เป็น โอ, แปลง โอ เป็น อว.

กิมตถาย โลกสมิ นิธิ นาม นิริยตี^๑ ? ธรรมดา ชุมทรัพย์ อันเขาย่อมฝัง ไว้ ในโลก เพื่อประโยชน์อะไร ?	๑. (โส นิธิ) ปจฺจามิตฺเตหิ ทฺรุตฺตสฺส เม ราชโต วา ปโมกฺขาย ภาวิสฺสตี, ชุมทรัพย์นั้น จักมี เพื่อช่วยเปลื้องเรา ผู้ถูกศัตรูกล่าวร้าย ให้พ้น จากราชภัย บ้าง ๒. โจเรหิ เม ปิฬิตสฺส โจโรโต วา ปโมกฺขาย ภาวิสฺสตี, ชุมทรัพย์นั้น จักมี เพื่อช่วยเปลื้องเรา ผู้ถูกโจรเบียดเบียน ให้พ้น จากโจรภัย บ้าง ๓. เตหิ เม (อิญายิกะ) โจทียมานสฺส อਿณฺสฺส วา ปโมกฺขาย ภาวิสฺสตี, ชุมทรัพย์นั้น จักมี เพื่อช่วยเปลื้องเรา ให้พ้นจากหนี้ ที่เจ้าหนี้เหล่านั้นทวงอยู่ บ้าง ๔. อาคเต ทฺพฺภิกฺเข วา เม ภาวิสฺสตี, ชุมทรัพย์นั้น จักมีเพื่อเรา (จักช่วยเราได้) ในคราวทพภิกขภัย มาถึงเข้า บ้าง ๕. อุปฺปนฺนาสุ อาปทาสุ วา ปโมกฺขาย เม ภาวิสฺสตี. ชุมทรัพย์นั้น จักมีเพื่อเรา (จักช่วยเราได้) ในคราวคับขัน (หายนะ) ที่เกิดขึ้น บ้าง ๖. อิติ เอตตตถาย โลกสมิ นิธิ นาม นิริยตี. ธรรมดา ชุมทรัพย์ อันเขาย่อมฝังไว้ ในโลก เพื่อประโยชน์ เหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้
โก สพฺพทา เอว ตสฺส น อุปกฺกปฺปตี ? อะไร ย่อมไม่สำเร็จผล แก่เขา ทุกคราวนั้นเทียว ?	สพฺโพ นิธิ สพฺพทา เอว ตสฺส น อุปกฺกปฺปตี. ชุมทรัพย์ทั้งปวง ย่อมไม่สำเร็จผล แก่เขา ทุกคราวนั้นเทียว
โก วา จานา จวติ^๒ ? อะไร ย่อมเคลื่อน จากที่ บ้าง ?	นิธิ วา จานา จวติ. ชุมทรัพย์ ย่อมเคลื่อน จากที่ บ้าง
โก วา วิมฺยุหตี^๓ ? อะไร ย่อมหลงลืม บ้าง ?	สญฺญา วาสฺส วิมฺยุหตี. ความจำ ของเขา ย่อมหลงลืม บ้าง

^๑ บทว่า นิริยตี ย่อมถูกฝังไว้ สำเร็จรูปมาจาก นิ บทหน้า + ธา ธารณ (ทรงไว้) + ย ปัจจัย (อรรถกรรม) + เต วัตตมานาวิภัตติ ฝ่ายอัตตโนบท
แปลง เต เป็น ตี

^๒ บทว่า จวติ ย่อมเคลื่อน สำเร็จรูปมาจาก จ จวเน (เคลื่อน) ญ. + อ + ตี วัตตมานาวิภัตติ.

^๓ บทว่า วิมฺยุหตี ย่อมหลงลืม สำเร็จรูปมาจาก มฺห เวจิตเต (หลง) + ย + ตี วัตตมานาวิภัตติ. สลัปฺ หยุ เป็น ยุห

เก วา ตํ นิธิ อปนาเมนติ ^๑ ? ใคร ท. ยังชุมทรัพย์นั้น ย่อมให้ น้อมจากไป บ้าง ?	นาคา วา ตํ นิธิ อปนาเมนติ. นาค ท. ยังชุมทรัพย์นั้น ย่อมให้น้อมจากไป บ้าง
เก วาปิ ทรนติ นํ (นิธิ) ? ใคร ท. ย่อมนำไป ซึ่งชุมทรัพย์นั้น บ้าง ?	ยक्षा วาปิ ทรนติ นํ (นิธิ). ยักซ์ ท. ย่อมนำไป ซึ่งชุมทรัพย์นั้น บ้าง
อปสสโต วา อสส เก ตํ นิธิ อุทธรนติ ^๒ ? เมื่อเขา ไม่เห็นอยู่ ใคร ท. ย่อม ขุดขึ้นมา ซึ่งชุมทรัพย์นั้น บ้าง ?	อปสสโต วา อสส อปปียา ทายาทา ตํ นิธิ อุทธรนติ. เมื่อเขา ไม่เห็นอยู่ ทายาท ท. ผู้ไม่เป็นที่รัก ย่อมขุดขึ้นมา ซึ่งชุมทรัพย์นั้น บ้าง
กทา สพพเมตํ (ธนชาติ) วินสสติ ^๓ ? ทรัพย์ทั้งหมดนั้น ย่อมพินาศไป เมื่อไร ?	ยทา ปุณณกขโย โหติ, เมื่อใด ความสิ้นไปแห่งบุญ มีอยู่, (ตทา) สพพเมตํ (ธนชาติ) วินสสติ. (เมื่อนั้น) ทรัพย์ทั้งหมดนั้น ย่อมพินาศไป.

ฝึกตั้งคำถามด้วยตนเอง ตามตัวอย่าง

๑. ยสส อิตถียา วา ปุริสสส วา ทาเนน ปุณณมโย นิธิ สุนิหิต โหติ.
ชุมทรัพย์ ที่สำเร็จด้วยบุญ ของผู้ใด เป็นสตรีก็ตาม เป็นบุรุษก็ตาม เป็นอันพึงไว้ดีแล้ว
ด้วยทาน (การให้)
๒. ยสส อิตถียา วา ปุริสสส วา สีเลน ปุณณมโย นิธิ สุนิหิต โหติ.
ชุมทรัพย์ ที่สำเร็จด้วยบุญ ของผู้ใด เป็นสตรีก็ตาม เป็นบุรุษก็ตาม เป็นอันพึงไว้ดีแล้ว
ด้วยศีล (การรักษากายวาจา)
๓. ยสส อิตถียา วา ปุริสสส วา สัมเมเนน ปุณณมโย นิธิ สุนิหิต โหติ.
ชุมทรัพย์ ที่สำเร็จด้วยบุญ ของผู้ใด เป็นสตรีก็ตาม เป็นบุรุษก็ตาม เป็นอันพึงไว้ดีแล้ว
ด้วยสัญญา (ความสำรวม)
๔. ยสส อิตถียา วา ปุริสสส วา ทเมเนน ปุณณมโย นิธิ สุนิหิต โหติ.
ชุมทรัพย์ ที่สำเร็จด้วยบุญ ของผู้ใด เป็นสตรีก็ตาม เป็นบุรุษก็ตาม เป็นอันพึงไว้ดีแล้ว
ด้วยทมะ (การฝึกฝนอบรมปัญญา)

^{๑-๓} บทว่า **อปนาเมนติ** ย่อมให้น้อมจากไป สำเร็จรูปมาจาก อป + นม นตรเว (นอบน้อม-น้อมลง, ทำเสียง-ร้อง) ภู. + เณ + อนติ วัตตมานาวิภัตติ. บทว่า **อุทธรนติ** ย่อมขุดขึ้น สำเร็จรูปมาจาก อุ + ธร ธาธเน (ทรงไว้) ภู. จ. + อ + อนติ วิภัตติ. บทว่า **วินสสติ** ย่อมพินาศไป สำเร็จรูปมาจาก วิ + นส นาเส (พินาศ) ทิ. + ย + ติ วิภัตติ.

๕. โส นิธิ เจติยมหิ จ สัมเม วา ปุคฺคเล อติถิสฺสุ วา มาตริ ปิตริ จาปิ อโถ เชฏฺฐมฺหิ ภาตริตี อิมेषฺ วตฺถุสฺสุ สุนิหิตो โหติ.

ขุมทรัพย์ (ที่สำเร็จด้วยบุญ) นั้น เป็นอันฝังไว้แล้ว ในวัตถุเหล่านี้ คือ ในพระเจดีย์ก็ดี ในพระสงฆ์ก็ดี ในบุคคลก็ดี ในผู้มาเยือน ท. ก็ดี ในมารดาที่ดี ในบิดาที่ดี ในพี่ชายที่ดี

๖. (โส) สพฺพโกเคสุ ปหาย คมนิเยสุ เอตํ นิธิ อาทาย **คจฺจติ**.

ในบรรดาโกศะทั้งปวง ท. อันเขาจำต้องละไป เขา ย่อม- พาเอา ซึ่งบุญนิธินั้น -ไป.

๗. ธีโร ปุณฺณานิ กยิราถ.^๑

ผู้มีปัญญา ควรกระทำ ซึ่งบุญทั้งหลาย.

๘. ยํ ยํ สุวณฺณตาที ผลํ เทวา อภิปตฺถเนติ.^๒

เทวดาและมนุษย์ ท. ย่อมปรารภนา ซึ่งผล มีความมีวรรณงามเป็นต้น ไต ๆ

๙. สพฺพํ สุวณฺณตาที ผลํ เอเตน ปุณฺณนิธินา **ลพฺภติ**.^๓

ผล มีความมีวรรณงามเป็นต้น ทั้งปวง (อันเทวดาและมนุษย์ ท.) ย่อมได้ ด้วยบุญนิธินี้

๑๐. เอวํ มหตฺถิกา เอสา ยทิตํ ปุณฺณสมฺปทา,

นี่คือบุญสัมปทา (ความถึงพร้อมแห่งบุญ) มีผลมาก อย่างนี้,

๑๑. ตสฺมา ธีรา **ปณฺชิตา** กตปุณฺณตํ **ปลฺลสนฺติ**.^๔

เพราะเหตุนั้น บัณฑิต ท. ผู้มีปัญญา ย่อมสรรเสริญ ซึ่งความเป็นผู้กระทำบุญไว้แล้ว.

วิธีผันประธานกับกริยา

บทประธาน คือ **ปุริโส** บุรุษ กับ **บทกริยาอาขยาต** คือ **นิเรติ** ย่อมฝังไว้ มีวิธีผัน ดังนี้

ตัวอย่าง **วัตตมานาวิกัตติ** **ปรัสสบท** (อยู่, ย่อม, จะ)

นิ + ธา ธาตุ (ทรงไว้, ฝังไว้) + อ ปัจจัย + วัตตมานาวิกัตติ (ย่อมฝังไว้)						
บุรุษ	เอกวจนะ			พหุวจนะ		
	บทนาม	บทกริยา	วิกัตติ	บทนาม	บทกริยา	วิกัตติ
ปฐมบุรุษ	ปุริโส	นิเรติ	ติ	ปุริสา	นิเรนฺติ	อนฺติ
มัชฌิมบุรุษ	ตวํ	นิเรสิ	สิ	ตุเมเห	นิเรถ	ถ
อุตตมบุรุษ	อหํ	นิเรมิ	มิ	มยํ	นิเรม	ม

^{๑-๔} บทว่า **กยิราถ** พึงกระทำ สำเร็จรูปมาจาก กร กรณ (กระทำ) + ยิร + เถ สัตตมวิกัตติ อัตตโนบท. หลังจาก ยิร ปัจจัย แผล เอ ของ เถ เป็น อา (กวจิ ธาตุฯ). บทว่า **อภิปตฺถเนติ** ย่อมปรารภนา = อภิ + ปตฺถ ยากเน (ขอ-ปรารภนา-มุ่งหวัง) จ. + เน + อนฺติ วัตตมานาวิกัตติ. บทว่า **ลพฺภติ** อันเขาย่อมได้, ย่อมถูกได้ = ลภ ลาภ (ได้) + ย (อรรถกรรม) + เต วัตตมานาวิกัตติ, แปลง เต เป็น ติ. บทว่า **ปลฺลสนฺติ** ย่อมสรรเสริญ = ป + สํ บทหน้า + สส กลาโณมนทิสเสน (กล่าว, สรรเสริญ, เปียดเบียน) ภู. + อ + อนฺติ วิกัตติ.

ฝึกผัน ประธาน กับ กริยาต่อไปนี้ เหมือน นิธิ และ คจจติ เป็นต้น ดังกล่าวแล้ว

กริยา	คำแปล	กริยา	คำแปล
อุปกปติ	ย้อมสำเร็จผล	วิมุขติ	ย้อมหลงลืม
อปนาเมเนติ	ย้อมให้น้อมจากไป	หรณติ	ย้อมนำไป
วินสสติ	ย้อมพินาศหายไป	อุทธรณติ	ย้อมขุดขึ้นมา
อภิปตเถเนติ	ย้อมปรารถนา	ปัสสนติ	ย้อมสรรเสริญ

เช่น อุปกปติ อุปกปณติ, อุปกปสิ อุปกปถ, อุปกปปามิ อุปกปปาม เป็นต้น

ตัวอย่าง วัตตมานาวิกัตติ อัตตโนบท แปลงเป็น ปรัสสบท

นิ + ธา ธาตุ (ทรงไว้, ฝังไว้) + ย ปัจจัย + วัตตมานาวิกัตติ (ย้อมถูกฝังไว้)						
บุรุษ	เอกวจนะ			พหูวจนะ		
	บทนาม	บทกริยา	วิกัตติ	บทนาม	บทกริยา	วิกัตติ
ปฐมบุรุษ	นิธิ	นิธิยติ	เต → ติ	นิธิ	นิธิยณติ	อนเต → อนติ
มัชฌิมบุรุษ	ตฺว	นิธิยสิ	เส → สิ	ตฺมเห	นิธิยถ	วฺเห → ถ
อุตตมบุรุษ	อหิ	นิธิยามิ	เอ → มิ	มยิ	นิธิยาม	มฺเห → ม

บทกริยา ลพฺภติ อันเขาย้อมได้ ผันหรือแจกวิกัตติเหมือน นิธิยติ

ตัวอย่าง ภวิสสันตวิกัตติ (อนาคตกาล) ปรัสสบท (จัก...)

ภุ สุตตาย (มี, เป็น) + อิ อากม + ภวิสสันตวิกัตติ (จักมี, จักเป็น)						
บุรุษ	เอกวจนะ			พหูวจนะ		
	บทนาม	บทกริยา	วิกัตติ	บทนาม	บทกริยา	วิกัตติ
ปฐมบุรุษ	นิธิ	ภวิสสติ	(อิ) สสติ	นิธิ	ภวิสสนติ	(อิ) สสนติ
มัชฌิมบุรุษ	ตฺว	ภวิสสสิ	(อิ) สสสิ	ตฺมเห	ภวิสสถ	(อิ) สสถ
อุตตมบุรุษ	อหิ	ภวิสสามิ	(อิ) สสามิ	มยิ	ภวิสสาม	(อิ) สสาม

ผันและพูด

ฝึกผันและพูดบทประธานกับกริยาอื่น ๆ

เอกวจนะ	พหุวจนะ
โก ตํ นิธิ อูปนาเมติ ? ใคร ยังชุมทรัพย์ นั้น ย่อมให้น้อมจากไป ?	เก ตํ นิธิ อูปนาเมนิติ ? ใคร ท. ยังชุมทรัพย์ นั้น ย่อมให้น้อมจากไป ?
นาโค ตํ นิธิ อูปนาเมติ. นาค ยังชุมทรัพย์ นั้น ย่อมให้น้อมจากไป	นาคา ตํ นิธิ อูปนาเมนิติ. นาค ท. ยังชุมทรัพย์ นั้น ย่อมให้น้อมจากไป.
ตุวํ ตํ นิธิ อูปนาเมสิ. ท่าน ยังชุมทรัพย์ นั้น ย่อมให้น้อมจากไป	ตุเมเห ตํ นิธิ อูปนาเมถ. ท่าน ท. ยังชุมทรัพย์ นั้น ย่อมให้น้อมจากไป
อหํ ตํ นิธิ อูปนาเมมิ. ข้าพเจ้า ยังชุมทรัพย์ นั้น ย่อมให้น้อมจากไป	มยํ ตํ นิธิ อูปนาเมม. ข้าพเจ้า ท. ยังชุมทรัพย์ นั้น ย่อมให้น้อมจากไป

เขียน-คัด

คัดตามแบบด้วยตัวบรรจง

โก ตํ นิธิ อูทุธติ ?

ใคร ย่อมขุดขึ้นมา ซึ่งชุมทรัพย์นั้น ?

เก ตํ นิธิ อูทุธนฺติ ?

ใคร ท. ย่อมขุดขึ้นมา ซึ่งชุมทรัพย์นั้น ?

ทายาโท ตํ นิธิ อูทุธติ.

ทายาท ย่อมขุดขึ้นมา ซึ่งชุมทรัพย์นั้น

ทายาทา ตํ นิธิ อูทุธนฺติ.

ทายาท ท. ย่อมขุดขึ้นมา ซึ่งชุมทรัพย์นั้น

ตุวํ ตํ นิธิ อูทุธสิ.

ท่าน ย่อมขุดขึ้นมา ซึ่งชุมทรัพย์นั้น

ตุเมเห ตํ นิธิ อูทุธถ.

ท่าน ท. ย่อมขุดขึ้นมา ซึ่งชุมทรัพย์นั้น

อหํ ตํ นิธิ อูทุธรามิ.

เรา ย่อมขุดขึ้นมา ซึ่งชุมทรัพย์นั้น

มยํ ตํ นิธิ อูทุธราม.

เรา ท. ย่อมขุดขึ้นมา ซึ่งชุมทรัพย์นั้น

[๒] ควรเป็นผู้สันโดษ เลี้ยงง่าย มีกิจน้อย มีความประพฤติเบา
มีอินทรีย์สงบ มีปัญญารักษาดน ไม่คะนอง ไม่ยึดติดในตระกูลทั้งหลาย

๒. สันตุสฺสโก จ สุมโร จ   อปฺปกิจฺโจ จ สลฺลหฺกฺกุตฺติ
สันติหฺริโย จ นิปโก จ   อปฺปคฺคฺพุโก กุเลสฺวนนฺคิพุโธ.

[๒] ควรเป็นผู้สันโดษ เลี้ยงง่าย มีกิจน้อย มีความประพฤติเบา
มีอินทรีย์สงบ มีปัญญารักษาดน ไม่คะนอง ไม่ยึดติดในตระกูลทั้งหลาย

๒. สันตุสฺสโก จ สุมโร จ   อปฺปกิจฺโจ จ สลฺลหฺกฺกุตฺติ
สันติหฺริโย จ นิปโก จ   อปฺปคฺคฺพุโก กุเลสฺวนนฺคิพุโธ.

[๒] ควรเป็นผู้สันโดษ เลี้ยงง่าย มีกิจน้อย มีความประพฤติเบา
มีอินทรีย์สงบ มีปัญญารักษาดน ไม่คะนอง ไม่ยึดติดในตระกูลทั้งหลาย

๓. น จ ขุทฺทมาจเร กิณฺณิ   เยน วิญญฺ ปเร อุปวเทยฺยํ
สุชีโน ว เขมิโน โทหนฺตุ   สฺพพฺสตุตา ภวนฺตุ สุจิตฺตฺตา.

[๓] อนึ่ง ไม่ควรประพฤติกความเสียหายใด ๆ ที่จะเป็นเหตุให้วิญญูชนเหล่าอื่น
ตำหนิเอาได้ (ควรแผ่เมตตาไปในสรรพสัตว์อย่างนี้ว่า)
ขอสัตว์ทั้งปวงจงมีความสุข มีความเกษม มีตนเป็นสุขเถิด

๓. น จ ขุทฺทมาจเร กิณฺณิ   เยน วิญญฺ ปเร อุปวเทยฺยํ
สุชีโน ว เขมิโน โทหนฺตุ   สฺพพฺสตุตา ภวนฺตุ สุจิตฺตฺตา.

[๓] อนึ่ง ไม่ควรประพฤติกความเสียหายใด ๆ ที่จะเป็นเหตุให้วิญญูชนเหล่าอื่น
ตำหนิเอาได้ (ควรแผ่เมตตาไปในสรรพสัตว์อย่างนี้ว่า)
ขอสัตว์ทั้งปวงจงมีความสุข มีความเกษม มีตนเป็นสุขเถิด

๓. น จ ขุทฺทมาจเร กิณฺณิ   เยน วิญญฺ ปเร อุปวเทยฺยํ
สุชีโน ว เขมิโน โทหนฺตุ   สฺพพฺสตุตา ภวนฺตุ สุจิตฺตฺตา.

- [๓] อธิง ไม่ควรประพฤติดความเสียหายใด ๆ ที่จะเป็เหตุให้วิญญูชนเหล่านั
 ดำหนเอาได้ (ควรแผเมตตาไปในสรรพสัตว์อย่างนี้ว่า)
 ขอสัตว์ทั้งปวงจงมีความสุข มีความเกษม มีตนเป็นสุขเกิด

---

๔. เป เกจิ ปาณุตตติ ตสา วา ถาวรา วณวเสสา
 ทิมา วา เป ว มหนตา มชุณิมา รสัสกา อณุกถลา.

- [๔] คือ เหล่าสัตว์ที่ยังเป็นผู้หวาดสะดุ้งหรือเป็นผู้ม่นคง ขอสัตว์เหล่านั้น
 ทั้งหมด จงมีตนเป็นสุขเกิด เหล่าสัตว์ที่มีขนาดกายยาว ขนาดกายใหญ่
 ขนาดกายปานกลาง ขนาดกายเตี้ย ขนาดกายผอม หรือขนาดกายอ้วน
 ขอสัตว์เหล่านั้นทั้งหมดจงมีตนเป็นสุขเกิด

๔. เป เกจิ ปาณุตตติ ตสา วา ถาวรา วณวเสสา
 ทิมา วา เป ว มหนตา มชุณิมา รสัสกา อณุกถลา.

- [๔] คือ เหล่าสัตว์ที่ยังเป็นผู้หวาดสะดุ้งหรือเป็นผู้ม่นคง ขอสัตว์เหล่านั้น
 ทั้งหมด จงมีตนเป็นสุขเกิด เหล่าสัตว์ที่มีขนาดกายยาว ขนาดกายใหญ่
 ขนาดกายปานกลาง ขนาดกายเตี้ย ขนาดกายผอม หรือขนาดกายอ้วน
 ขอสัตว์เหล่านั้นทั้งหมดจงมีตนเป็นสุขเกิด

๔. เป เกจิ ปาณุตตติ ตสา วา ถาวรา วณวเสสา
 ทิมา วา เป ว มหนตา มชุณิมา รสัสกา อณุกถลา.

- [๔] คือ เหล่าสัตว์ที่ยังเป็นผู้หวาดสะดุ้งหรือเป็นผู้ม่นคง ขอสัตว์เหล่านั้น
 ทั้งหมด จงมีตนเป็นสุขเกิด เหล่าสัตว์ที่มีขนาดกายยาว ขนาดกายใหญ่
 ขนาดกายปานกลาง ขนาดกายเตี้ย ขนาดกายผอม หรือขนาดกายอ้วน
 ขอสัตว์เหล่านั้นทั้งหมดจงมีตนเป็นสุขเกิด

[illegible]

[๖] ไม่ควรข่มเหง ไม่ควรดูหมิ่นกันและกันในทุกโอกาส ไม่ควรปรารภนาทุกข์
แก่กันและกัน เพราะความโกรธและความแค้น

---

๗. มาตา ขถา นิยํ ปุตฺต-   มายุสฺสา เอกปุตฺตมฺนุรฺกฺเข
เอวมฺปิ สํพฺพญฺเตสุ   มานสิ ภาวเย อปริมาณํ.

[๗] ควรแผ่เมตตาจิตอย่างไม่มีประมาณไปยังสรรพสัตว์
ดูจมารดาเฝ้าถนอมบุตรคนเดียวด้วยชีวิต ฉะนั้น

๗. มาตา ขถา นิยํ ปุตฺต-   มายุสฺสา เอกปุตฺตมฺนุรฺกฺเข
เอวมฺปิ สํพฺพญฺเตสุ   มานสิ ภาวเย อปริมาณํ.

[๗] ควรแผ่เมตตาจิตอย่างไม่มีประมาณไปยังสรรพสัตว์
ดูจมารดาเฝ้าถนอมบุตรคนเดียวด้วยชีวิต ฉะนั้น

๗. มาตา ขถา นิยํ ปุตฺต-   มายุสฺสา เอกปุตฺตมฺนุรฺกฺเข
เอวมฺปิ สํพฺพญฺเตสุ   มานสิ ภาวเย อปริมาณํ.

[๗] ควรแผ่เมตตาจิตอย่างไม่มีประมาณไปยังสรรพสัตว์
ดูจมารดาเฝ้าถนอมบุตรคนเดียวด้วยชีวิต ฉะนั้น

---

๘. เมตฺตญฺจ สํพฺพโลกสุมิ   มานสิ ภาวเย อปริมาณํ
อุทฺธิ อโธ จ ติริยญฺจ   อสมฺพาทิ อเวรมสฺสปตฺติ.

[๘] อนึ่ง ควรแผ่เมตตาจิตอย่างไม่มีประมาณ กว้างขวาง ไม่มีเวร
ไม่มีศัตรู ไปยังสัตว์โลกทั่วทั้งหมด ทั้งชั้นบน ชั้นล่าง และชั้นกลาง

๘. เมตตญจ สัพพโลกสูมิ   มานสิ ภาวเย อปริมาณิ
อุทฺธิ อโธ จ ติริยญจ   อสมุพาถิ อเวรมสฺปตฺติ.
- [๘] อโงี ครอบแผเมตตจติอย่างไม่มีประมาณ กว้างขวาง ไม่มีเวร
ไม่มีศัตรู ไปยังสัตว์โลกทั่วทั้งหมด ทั้งชั้นบน ชั้นล่าง และชั้นกลาง
๘. เมตตญจ สัพพโลกสูมิ   มานสิ ภาวเย อปริมาณิ
อุทฺธิ อโธ จ ติริยญจ   อสมุพาถิ อเวรมสฺปตฺติ.
- [๘] อโงี ครอบแผเมตตจติอย่างไม่มีประมาณ กว้างขวาง ไม่มีเวร
ไม่มีศัตรู ไปยังสัตว์โลกทั่วทั้งหมด ทั้งชั้นบน ชั้นล่าง และชั้นกลาง

---

๙. ติญฺจํ จรํ นิสินฺโน ว   สขาโน ขาวตาสุสฺส วิตมิทุโธ
เอตํ สติ อธิญฺเจยุช   พุรหมเมตํ วิหารมิธมาหุ.
- [๙] ผู้แผเมตตาจะยืน เดิน นั่ง หรือนอน ควรตั้งสตินี้ไว้ตลอดเวลา
ที่ยังไม่่วง นักปราชญ์เรียกการอยู่ด้วยเมตตานี้ว่า พรหมวิหาร
๙. ติญฺจํ จรํ นิสินฺโน ว   สขาโน ขาวตาสุสฺส วิตมิทุโธ
เอตํ สติ อธิญฺเจยุช   พุรหมเมตํ วิหารมิธมาหุ.
- [๙] ผู้แผเมตตาจะยืน เดิน นั่ง หรือนอน ควรตั้งสตินี้ไว้ตลอดเวลา
ที่ยังไม่่วง นักปราชญ์เรียกการอยู่ด้วยเมตตานี้ว่า พรหมวิหาร
๙. ติญฺจํ จรํ นิสินฺโน ว   สขาโน ขาวตาสุสฺส วิตมิทุโธ
เอตํ สติ อธิญฺเจยุช   พุรหมเมตํ วิหารมิธมาหุ.

[๙] ผู้แผ่เมตตาจะขึ้น เดิน นั่ง หรือนอน ควรตั้งสติไว้ตลอดเวลา
ที่ยังไม่่วง นักปราชญ์เรียกการอยู่ด้วยเมตตาชื่อว่า พรหมวิหาร

๑๐. ทิฏฐิณฺจ อณุปคฺคมฺม ลีลวา ทสฺสเนน สมฺปนฺโน
กาเมสฺสุ วิเนยฺย เคถิ น ทิ ชฺชาตุคฺคพฺภเสยฺย ปุณฺ เรวตฺติติ.

[๑๐] อนึ่ง ผู้แผ่เมตตาที่ไม่ยึดถือทิฏฐิ มีศีล ถึงพร้อมด้วยทัสสนะ
กำจัดความยินดีในกามคุณได้แล้ว ก็จะไม่เกิดในภพอีกต่อไป

๑๐. ทิฏฐิณฺจ อณุปคฺคมฺม ลีลวา ทสฺสเนน สมฺปนฺโน
กาเมสฺสุ วิเนยฺย เคถิ น ทิ ชฺชาตุคฺคพฺภเสยฺย ปุณฺ เรวตฺติติ.

[๑๐] อนึ่ง ผู้แผ่เมตตาที่ไม่ยึดถือทิฏฐิ มีศีล ถึงพร้อมด้วยทัสสนะ
กำจัดความยินดีในกามคุณได้แล้ว ก็จะไม่เกิดในภพอีกต่อไป

๑๐. ทิฏฐิณฺจ อณุปคฺคมฺม ลีลวา ทสฺสเนน สมฺปนฺโน
กาเมสฺสุ วิเนยฺย เคถิ น ทิ ชฺชาตุคฺคพฺภเสยฺย ปุณฺ เรวตฺติติ.

[๑๐] อนึ่ง ผู้แผ่เมตตาที่ไม่ยึดถือทิฏฐิ มีศีล ถึงพร้อมด้วยทัสสนะ
กำจัดความยินดีในกามคุณได้แล้ว ก็จะไม่เกิดในภพอีกต่อไป

เมตฺตสฺสํ ตํ นิฏฺฐิตํ. เมตฺตสฺสํ จป

เมตฺตสฺสํ ตํ นิฏฺฐิตํ. เมตฺตสฺสํ จป

เมตฺตสฺสํ ตํ นิฏฺฐิตํ. เมตฺตสฺสํ จป

ขุททกปาฐปาฬิ นิฏฺฐิตา. พระปาฬิขุททกปาฐะ จป

ขุททกปาฐปาฬิ นิฏฺฐิตา. พระปาฬิขุททกปาฐะ จป

ขุททกปาฐปาฬิ นิฏฺฐิตา. พระปาฬิขุททกปาฐะ จป

ปุจฉา-วิสขณา

ฝึก ปุจฉา การถาม และ วิสขณา การตอบ ตามวิธีของพระอรรถกถาจารย์

ปุจฉา	วิสขณา
เกณ อิทั เมตตสูตรํ วุตตํ ? เมตตสูตรนี้ ใคร กล่าว ?	ภควตา วุตตํ. พระผู้มีพระภาคเท่านั้น ตรัส (กล่าว)
กทา วุตตํ ? ตรัส เมื่อไร ?	ยทา หิมวันตปสฺสโต เทวตาหิ อุพฺพาฬหา ภิกฺขุ ภควโต สนฺติกั อาคตา, ตทา ตรัส เมื่อภิกษุทั้งหลายถูกเทวตาทั้งหลายรบกวนข้างภูเขา หิมวันต์ จึงพากันมาเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า
กตถ วุตตํ ? ตรัส ณ ที่ไหน ?	สาวตฺถิ. ณ กรุงสาวัตถี
กสฺมา วุตตํ ? ตรัส เพราะเหตุไร ?	เตสํ ภิกฺขุณํ ปรีตตตถาย กมฺมฏฺฐานตถาย จ เพื่อป้องกันและเพื่อเป็นกรรมฐานสำหรับภิกษุเหล่านั้น
กสฺมา อิทั เมตตสูตรํ อิธ นิภฺขิตตํ ? เพราะเหตุไร ท่านจึงตั้งเมตตสูตรนี้ไว้ ในที่นี้ ?	ตสฺสา ปุณฺณสมฺปทาย อุปการทสฺสนตฺถิ วา, ติ โทสปปทานสมตฺถิ กมฺมฏฺฐานํ ทสฺเสตฺถ วา. เพื่อแสดงว่าเมตตเป็นอุปกะระแก้บุญสัมปทานั้น หรือเพื่อแสดงกรรมฐานอันสามารถละโทสะนั้น

ปุจฉา-วิสขณา อานิสงส์ของเมตตา

กติ อานิสงฺสา เมตตตาย ภวนฺติ ?

เมตตตาย เอกาทส อานิสงฺสา ภวนฺติ.

เมตตา มีอานิสงส์เท่าไร ?

เมตตา มีอานิสงส์ ๑๑ ประการ

กตเม เอกาทส ? อานิสงส์ ๑๑ ประการ คืออะไรบ้าง ?

๑. (เมตตาวิหารี) สุขํ สุขฺปติ. (ผู้อยู่ด้วยเมตตา) กลับเป็นสุข

[ไม่กลับเหมือนคนนอกนั้นที่นอนกรน กระสับกระส่าย กลับเป็นทุกข์ แม้เมื่อหยั่งลงสู่ความหลับ
ก็เป็นสุข เหมือนผู้เข้าสมาบัติ]

๒. สุขํ ปฏิพฺพชฺชติ. ตี้นเป็นสุข

[ในขณะที่ตื่น ไม่มีอาการผิตปกติ เป็นสุข เหมือนดอกปทุมกำลังแย้ม]

๓. น ปาปํ สุปิณํ ปสฺสติ. ไม่ฝันร้าย

[แม้เมื่อฝันก็ฝันดีเท่านั้น เหมือนไหว้พระเจดีย์ เหมือนทำการบูชา เหมือนฟังธรรม และไม่ฝันร้าย เหมือนคนพวกอื่นที่ฝันเห็นตนถูกพวกโจรพากันรุมล้อม เหมือนถูกสัตว์ร้ายทำร้าย และเหมือนกำลังตกเหว]

๔. มนุสฺसानํ ปิโย โหติ. เป็นที่รักของมนุษย์ทั้งหลาย

[เป็นที่รัก เป็นที่ขบใจของมนุษย์ทั้งหลาย เหมือนแก้วมุกดาหารที่สวมไว้ที่อก และเหมือนพวงมาลัยประดับไว้ที่ศีรษะ]

๕. อมฺนุสฺसानํ ปิโย โหติ. เป็นที่รักของอมมนุษย์ทั้งหลาย

[เป็นที่รักของอมมนุษย์ทั้งหลาย เหมือนเป็นที่รักของมนุษย์ทั้งหลาย เหมือนพระวิสาขาเถระ]

๖. เทวตา รกฺขณฺติ. เทวดาทั้งหลายรักษา

[เทวดาทั้งหลายย่อมรักษาเหมือนมารดาและบิดารักษาบุตร]

๗. นาสุส อคฺคิ วา วิสํ วา สตุถํ วา กมฺติ. ไฟ ยาพิษ หรือศัสตรา กล้ากรายไม่ได้

[ไฟไม่เข้าไปพองพวยร้ายกาย เหมือนอุตตราอุบาสิกา ยาพิษไม่เข้าไปทำอันตรายร่างกาย เหมือนพระจุฬสีเถระผู้สวดสังยุตตนิกาย หรือศัสตรา ไม่เข้าใกล้ร่างกาย เหมือนสังกัจจามณเฑียร]

๘. ตฺวํ จิตฺตํ สมาธิยฺติ. จิตตั้งมั่นได้เร็ว

[จิตของบุคคลผู้อยู่ด้วยเมตตา ย่อมตั้งมั่นได้รวดเร็ว ความที่จิตนั้นตั้งมั่นช้า ไม่มี]

๙. มุขฉณฺโณ วิปฺปสฺสตีติ. สีน้าสดใส

[ใบหน้าผ่องใส เหมือนผลตาลสุกหลุดจากขั้ว]

๑๐. อสฺมมุพฺโพ กาลํ กโรติ. ไม่หลงทำกาละ

[ไม่หลงลืมสติทำกาละเหมือนหยั่งลงสู่ความหลับ, ระลึกถึงกุศลกรรมได้ในเวลาเสียชีวิต]

๑๑. อุตฺตริ อปฺปฏิวิชฺชนฺโต พรหมโลกูปโค โหติ. เมื่อยังไม่แทงตลอดคุณวิเศษอันยอดเยี่ยม ย่อมเข้าถึงพรหมโลก

[บุคคลผู้อยู่ด้วยเมตตา เมื่อยังไม่บรรลุอรหัตตผล อันเป็นคุณวิเศษที่ยิ่งกว่าเมตตาสมบัติ จุตติจากอภัพพนั้นแล้ว จะเกิดในพรหมโลก เหมือนหลับแล้วตื่นขึ้น]

ฝึกถาม-ตอบ ประโยคอื่น ๆ

ปจณา	วิสขณา
โก สกโก อสส ? ใคร ฟังเป็นผู้อาจหาญ ?	อารณณิกภิกขุ สกโก อสส. ภิกษุผู้อยู่ในป่า ฟังเป็นผู้อาจหาญ.
โก น ขุททำ อจเร ^๑ กิณจิ ? ใคร ไม่ฟังประพฤติ ซึ่งกรรม อันต่ำทราม อันเล็กน้อย ?	อารณณิกภิกขุ น ขุททำ อจเร กิณจิ. ภิกษุผู้อยู่ในป่า ไม่ฟังประพฤติ ซึ่งกรรม อันต่ำทราม อันเล็กน้อย.
เก ปเร (ลามกาจาเรพาเล) อุปวเทยฺย ^๒ ? ใคร ท. ฟังตำหนิ (ซึ่งคนพาลผู้มีความ ประพฤติต่ำทราม) เหล่าอื่น ?	วิญญู ปเร (ลามกาจาเรพาเล) อุปวเทยฺย. วิญญูชน ท. ฟังตำหนิ (ซึ่งคนพาลผู้มีความประพฤติ ต่ำทราม ท.) เหล่าอื่น.
เก สุขิโน โหนตุ ? ใคร ท. จงเป็นผู้มีความสุขกาย ?	สพเพ สตตะ สุขิโน โหนตุ. สัตว์ ท. ทั้งปวง จงเป็นผู้มีความสุขกาย
เก สุขิตตตะ ภาวนตุ ? ใคร ท. จงเป็นผู้มีความสุขใจ ?	สพเพ สตตะ สุขิตตตะ ภาวนตุ. สัตว์ ท. ทั้งปวง จงเป็นผู้มีความสุขใจ
เก อตฺถิ ? ใคร ท. (บุคคลเหล่าไหน) มีอยู่ ?	เย เกจิ ปาณญตฺตติ ตสา वा ถาวรา वा อนวเสสา. สัตว์มีชีวิต ท. ทั้งหมด ผู้หวาดหวั่น หรือ ผู้มั่นคง ไม่มีเหลือ มีอยู่. [ปาณญตฺตติ = ปาณญตา + อตฺถิ]
โก ปริ น นิภพฺเพถ ^๓ ? ใคร ไม่ฟังหลอกลวง ซึ่งคนอื่น ?	ปโร ปริ น นิภพฺเพถ. คนอื่น (ผู้หนึ่ง) ไม่ฟังหลอกลวง ซึ่งคนอื่น (อีกผู้หนึ่ง)
โก ปริ นาติมณฺเณถ ^๔ ? ใคร ไม่ฟังดูหมิ่น ซึ่งคนอื่น ? [น + อติมณฺเณถ]	ปโร ปริ นาติมณฺเณถ. คนอื่น (ผู้หนึ่ง) ไม่ฟังดูหมิ่น ซึ่งคนอื่น (อีกผู้หนึ่ง)
โก อณณมณฺณสฺส จ พยาโรสนาย वा ปฏิสสณฺณาย वा ทุกขं น อิจฺเจยฺย ^๕ ? ใคร ไม่ฟังปรารภนา ซึ่งทุกข์ แก่กันและกัน เพราะความโกรธ หรือเพราะความแค้น ?	ปโร อณณมณฺณสฺส จ พยาโรสนาย वा ปฏิสสณฺณาย वा ทุกขं น อิจฺเจยฺย. คนอื่น ไม่ฟังปรารภนา ซึ่งทุกข์ แก่กันและกัน เพราะความโกรธ หรือเพราะความแค้น.

^{๑-๕} บทว่า อจเร ฟังประพฤติ สำเร็จรูปมาจาก อา + จร จรณ (ประพฤติ) ภู. + อ + เอยย สัตตมีวิภัตติ, แปลง เอยย เป็น เอ (กฺวจิ ชาติฯ).
 บทว่า อุปวเทยฺย ฟังตำหนิ สำเร็จรูปมาจาก อุป + วท วยตฺติย วาจา (กล่าว, พูด) ภู. + อ + เอยย วิภัตติ. บทว่า นิภพฺเพถ ฟังหลอกลวง
 สำเร็จรูปมาจาก นิ (วลจิตฺตล-หลอกลวง) + ภูป โกเป (โกรธ) ทิ. + ย + เอยย สัตตมีวิภัตติ, แปลง ย เป็น ป, ซ้อน ป เป็น ปป, แปลง ปป
 เป็น พพ. บทว่า อติมณฺเณถ ฟังดูหมิ่น สำเร็จรูปมาจาก อติ + มน ณาณ (รู้) ภู.ต.ทิ. + ย + เอยย วิภัตติ. บทว่า อิจฺเจยฺย ฟังปรารภนา
 สำเร็จรูปมาจาก อิสฺ อิจฺฉาย (ปรารภนา) ภู. + อ + เอยย สัตตมีวิภัตติ.

โก (กา) นิยํ ปุตฺตํ อายุสา เอกปุตฺตํ อนฺรฺกฺเข ^๑ ? ใคร (หญิงคนไหน) พึ่งเฝ้ารักษา ซึ่งบุตร ผู้เกิดในตน ผู้เป็นบุตรคนเดียว ด้วยชีวิต ?	มาตา นิยํ ปุตฺตํ อายุสา เอกปุตฺตํ อนฺรฺกฺเข. มารดา พึ่งเฝ้ารักษา ซึ่งบุตร ผู้เกิดในตน ผู้เป็นบุตร คนเดียว ด้วยชีวิต
โก สพฺพญฺเตสุ มานสํ ภาวเย ^๒ อปริมาณํ ? ใคร พึ่งเจริญเมตตาจิต ไม่มีประมาณ ในสัตว์ทั้งปวง ท. ?	โส ภิกฺขุ (เมตฺตาวิหารี ปุคฺคโล) สพฺพญฺเตสุ อปริมาณํ มานสํ ภาวเย. ภิกษุ นั้น (บุคคลผู้อยู่ด้วยเมตตา) พึ่งเจริญเมตตาจิต ไม่มีประมาณ ในสัตว์ทั้งปวง ท.
โก เมตฺตํ สพฺพโลกสฺมี มานสํ ภาวเย อปริมาณํ ? ใคร พึ่งเจริญ เมตตาจิต ไม่มีประมาณ ในสัตว์โลกทั้งปวง ?	โส ภิกฺขุ (เมตฺตาวิหารี ปุคฺคโล) เมตฺตํ สพฺพโลกสฺมี มานสํ ภาวเย อปริมาณํ. ภิกษุ นั้น (บุคคลผู้อยู่ด้วยเมตตา) พึ่งเจริญ เมตตาจิต ไม่มีประมาณ ในสัตว์โลกทั้งปวง.
โก วิตฺมิทฺโธ อสฺส ? ใคร พึ่งเป็นผู้ปราศจากความง่วง ?	โส ภิกฺขุ (วสีภาวปฺปตฺโต) วิตฺมิทฺโธ อสฺส. ภิกษุ นั้น (ผู้ชำนาญ) พึ่งเป็นผู้ปราศจากความง่วง.
โก เอตํ สตี อธิญฺเญยฺ ^๓ ? ใคร พึ่งดำรงไว้ ซึ่งสติ นี้ ?	โส ภิกฺขุ (วสีภาวปฺปตฺโต) เอตํ สตี อธิญฺเญยฺ. ภิกษุ นั้น (ผู้ชำนาญ) พึ่งดำรงไว้ ซึ่งสติ นี้.
เก พฺรหฺเมตํ วิหารํ อธิมาหุ ^๔ ? ใคร ท. (บุคคลเหล่าไหน) ตรัสเรียก ซึ่งการอยู่นี้ ว่าเป็นการอยู่อย่างประเสริฐ ในธรรมและวินัยนี้ ? [อธิมาหุ = อธิ + อาหุ]	พฺรหฺมา พฺรหฺเมตํ วิหารํ อธิมาหุ. พระพุทฺธเจ้า ท. ตรัสเรียก ซึ่งการอยู่นี้ ว่าเป็นการอยู่อย่างประเสริฐ ในธรรมและวินัยนี้
โก ชาตุ ปุณฺ คพฺภเสยฺยํ น เอตี ^๔ ? ใคร ไม่เข้าถึง ซึ่งการเกิดในครรภ์ อีก โดยแน่นอน ?	โส ภิกฺขุ ชาตุ ปุณฺ คพฺภเสยฺยํ น เอตี. ภิกษุ นั้น ไม่เข้าถึง ซึ่งการเกิดในครรภ์ อีก โดยแน่นอน.

^{๑-๓} บทว่า อนฺรฺกฺเข พึ่งเฝ้ารักษา สำเร็จรูปมาจาก อนฺ + รกฺข รกฺขณ (รักษา) ญ. + อ + เอยฺย สัตตมมีวิภัตติ, แปลง เอยฺย เป็น เอ.
บทว่า ภาวเย พึ่งให้เจริญ สำเร็จรูปมาจาก ญฺ สดตฺถาย (มี, เป็น) + เณ + เอยฺย วิภัตติ. บทว่า อธิญฺเญยฺ พึ่งดำรงไว้ สำเร็จรูปมาจาก
อธิ + จา คตินิวดติย (หยุดการไป, ยืน, ตั้ง) ญ. + เอ + เอยฺย วิภัตติ.

^๔ บทว่า เอตี ย่อมเข้าถึง สำเร็จรูปมาจาก อิ คติมฺหิ (ไป-รู้-เป็นไป-ถึง) + อ + ติ วัตตมานาวิภัตติ

วิธีผันประธานกับกริยา

บทประธาน คือ ภิกขุ ภิกษุ เป็นต้น กับ บทกริยาอาขยาต คือ อาจเรยย พึงประพฤติ เป็นต้น
มีวิธีผัน ดังนี้

ตัวอย่าง สัตตมีวิภัตติ ปรัสสบท (ควร..., พึง...)

อา + จร ธาตุ (ประพฤติ) + อ ปัจจัย + วิภัตติ (พึงประพฤติ)						
บุรุษ	เอกวจนะ			พหุวจนะ		
	บทนาม	บทกริยา	วิภัตติ	บทนาม	บทกริยา	วิภัตติ
ปฐม.	ภิกขุ	อาจเรยย อาจเร	เอยฺย → เอ	ภิกขุ	อาจเรยฺย	เอยฺย
มัชฌิม.	त्वं	อาจเรยฺยาสี	เอยฺยาสี	त्तम्हे	อาจเรยฺยาส	เอยฺยาส
อุตตม.	अहं	อาจเรยฺยामी	เอยฺยामी	मयि	อาจเรยฺยाम	เอยฺยाम

ฝึกผันบทประธานกับกริยาอื่น ๆ ตามตัวอย่าง

อุป + วท ธาตุ (กล่าว) + อ ปัจจัย + สัตตมีวิภัตติ (พึงตำหนิ)				
บุรุษ	เอกวจนะ		พหุวจนะ	
	บทนาม	บทกริยา	บทนาม	บทกริยา
ปฐม.	วิญญู	อุปวเทยฺย อุปวเท	วิญญูโน	อุปวเทยฺย
มัชฌิม.	त्वं	อุปวเทยฺยาสี	त्तम्हे	อุปวเทยฺยาส
อุตตม.	अहं	อุปวเทยฺยामी	मयि	อุปวเทยฺยाम

ตัวอย่าง สัตตมีวิภัตติ อัตตโนบท (ควร..., พึง...)

นิ + กุป ธาตุ (โกรธ) + ย ปัจจัย + สัตตมีวิภัตติ (พึงหลอกลวง)						
บุรุษ	เอกวจนะ			พหุวจนะ		
	บทนาม	บทกริยา	วิภัตติ	บทนาม	บทกริยา	วิภัตติ
ปฐม.	प्रश्नो	นิกุพเพถ	เอถ	प्रश्ना	นิกุพเพร	เอร
มัชฌิม.	त्वं	นิกุพเพโถ	เอโถ	त्तम्हे	นิกุพเพยวโ	เอยวโ
อุตตม.	अहं	นิกุพเพยมิ	เอยมิ	मयि	นิกุพเพยวามहे	เอยวามहे

ฝึกผันบทประธานกับกริยาอื่น ๆ ตามตัวอย่าง

อติ + มน ธาตุ (รู้) + ย ปัจจัย + สัตตมีวิภัติ (พึงดูหมิ่น)				
บุรุษ	เอกวจนะ		พหูวจนะ	
	บทนาม	บทกริยา	บทนาม	บทกริยา
ปฐม.	ประจัน	อติมณเณ	ประจัน	อติมณเณ
มัชฌิม.	ตวิ	อติมณเณ	ตุมเห	อติมณเณยาวโ
อุตตม.	อหิ	อติมณเณย	มย	อติมณเณยยามเห

ตัวอย่าง ปโรกขาวิภัติ (อดีตลบลหลังอินทรีย์) ประสพ

พฐ ธาตุ (กล่าว) + ปโรกขาวิภัติ (กล่าวแล้ว)						
บุรุษ	เอกวจนะ			พหูวจนะ		
	บทนาม	บทกริยา	วิภัติ	บทนาม	บทกริยา	วิภัติ
ปฐม.	พุทโธ	อาห	อ	พุทธา	อาหุ, อาหุ	อุ → อสุ
มัชฌิม.	ตวิ	พรว	เอ	ตุมเห	พรวิตถ	(อิ) ตถ
อุตตม.	อหิ	พรว	อ	มย	พรวิมห	(อิ) มห

ผันและพูด

ฝึกผันและพูดบทประธานกับกริยาอื่น ๆ

เอกวจนะ	พหูวจนะ
กา อายุสา ปุตติ อนุรทเขย ? หญิงคนไหน พึงเฝ้ารักษา ซึ่งบุตร ด้วยชีวิต ?	กาโย อายุสา ปุตติ อนุรทเขย ? หญิง ท. เหล่าไหน พึงเฝ้ารักษา ซึ่งบุตร ด้วยชีวิต ?
มาตา อายุสา ปุตติ อนุรทเขย. มารดา พึงเฝ้ารักษา ซึ่งบุตร ด้วยชีวิต.	มาโตร อายุสา ปุตติ อนุรทเขย. มารดา ท. พึงเฝ้ารักษา ซึ่งบุตร ด้วยชีวิต.
ตวิ อายุสา ปุตติ อนุรทเขยาสี. ท่าน พึงเฝ้ารักษา ซึ่งบุตร ด้วยชีวิต.	ตุมเห อายุสา ปุตติ อนุรทเขยาสี. ท่าน ท. พึงเฝ้ารักษา ซึ่งบุตร ด้วยชีวิต.
อหิ อายุสา ปุตติ อนุรทเขยามี. ดิฉัน พึงเฝ้ารักษา ซึ่งบุตร ด้วยชีวิต.	มย อายุสา ปุตติ อนุรทเขยามี. ดิฉัน ท. พึงเฝ้ารักษา ซึ่งบุตร ด้วยชีวิต.

เขียน-คัด

คัดตามแบบด้วยตัวบรรจง

โก เอตํ สตี อธิญฺเจยุย ?
ใคร พึงดำรงไว้ ซึ่งสติ นี้ ?

เก เอตํ สตี อธิญฺเจยุย ?
ใคร ท. พึงดำรงไว้ ซึ่งสติ นี้ ?

ภิกฺขุ เอตํ สตี อธิญฺเจยุย.
ภิกษุ พึงดำรงไว้ ซึ่งสติ นี้.

ภิกฺขุ เอตํ สตี อธิญฺเจยุย.
ภิกษุ ท. พึงดำรงไว้ ซึ่งสติ นี้.

ตุวํ เอตํ สตี อธิญฺเจยุยาสี.
ท่าน พึงดำรงไว้ ซึ่งสติ นี้.

ตุมฺहे เอตํ สตี อธิญฺเจยุยาท.
ท่าน ท. พึงดำรงไว้ ซึ่งสติ นี้.

อหํ เอตํ สตี อธิญฺเจยุยามี.
เรา พึงดำรงไว้ ซึ่งสติ นี้.

มยํ เอตํ สตี อธิญฺเจยุยาม.
เรา ท. พึงดำรงไว้ ซึ่งสติ นี้.

บรรณานุกรม

มหาเถรสมาคม. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับ ทวยราษฎร์ เทปิฎก. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นท์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๙.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องใน การจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี พระพุทธศักราช ๒๕๔๙. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นท์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๙.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระสูตรและอรรถกถาแปล เล่มที่ ๓๙ ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ. พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับฉันทะสังคายนานา อักษรพม่า, กระทรวงมหาดไทยและการศาสนา, ๒๕๕๑. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิมพ์เนื่อง ในมหามงคลสมัยฉลองสิริราชสมบัติ ๕๐ ปี ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, พิมพ์เนื่องใน มหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ ของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____. ขุททกนิกายอรรถกถา ขุททกปาฐ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญาน, ๒๕๕๗.

พระพุทธรูปนิยมมหาเถระ. ปทฐปฐกฐิ. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ประยูรสาส์นการพิมพ์, ๒๕๕๙.

พระอัครวงษ์เถระ. สัททนีติปกรณ์ ธาตุมาลา. พระธรรมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม) ตรวจชำระ. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ไทยรายวันการพิมพ์, ๒๕๔๖.

พระคันธธราภิงค์. ปทฐปฐกฐิ (สนธิกัณฑ์ นามกัณฑ์ การกัณฑ์). กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ไทยรายวันการพิมพ์, ๒๕๔๗.

พระมหาสมปอง มุทิโต. อภิธานวรรณนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๒.

พระวิสุทธาจารย์มหาเถระ. ธาตวตถสังคหปาฐนิสสยะ. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ฐานการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๓๕.

